

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

โครงการวิจัยเพื่อพัฒนาประชาคมด้านเด็กและการประเมินสถานการณ์
และกระบวนการแก้ไขปัญหาเด็กและเยาวชนจังหวัดน่าน

Child Civic Society and their Analysis of Situation
and Development Interventions of Children in Nan Province

โดย ตำรวจ ผักผล และคณะ

ตุลาคม 2547

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

โครงการวิจัยเพื่อพัฒนาประชาคมด้านเด็กและการประเมินสถานการณ์
และกระบวนการแก้ไขปัญหาเด็กและเยาวชนของจังหวัดน่าน

คณะผู้วิจัย	สังกัด
1. นายสำรวย ผัดผล	มูลนิธิอภัยเมื่อน่าน
2. นายถนัด ไบยา	สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดน่าน
3. นางเสน่ห์หุช วิเศษสุข	สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาน่านเขต 1
4. นางสาวประภารัตน์ สายวงศ์	โรงเรียนสตรีศรีน่าน
5. นางลักษณาพร ทศนาวลัย	กองทุนเพื่อเด็กและคนชราจังหวัดน่าน
6. นางสาวกัญญารัตน์ วงศ์ภูคา	โรงพยาบาลน่าน
7. นางศิริลักษณ์ ขจรศักดิ์พันธ์	โรงเรียนน่านปัญญานุกูล
8. นางสาวระรินทิพย์ เพ็ชรเจริญ	สำนักงานพัฒนาสังคมและสวัสดิการจังหวัด
9. นางจินตนา จันทร์ดี	สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดน่าน
10. นายทงศักดิ์ ธรรมะ	มูลนิธิอภัยเมื่อน่าน
11. นายจิรวุฒิ กำคำมูล	ชมรมอนุรักษ์พันธุ์พืชพื้นบ้าน
12. นางสาวชาณิตา กิณนาธรรม	มูลนิธิอภัยเมื่อน่าน
13. นายสมศักดิ์ อินทะเสน	อาสาสมัครชมรมอนุรักษ์พันธุ์พืชพื้นบ้าน
14. นางสาวบัวทอง จิณะหล้า	ชมรมอนุรักษ์พันธุ์พืชพื้นบ้าน

ชุดโครงการ วิจัยเพื่อพัฒนาประชาคมด้านเด็กและการประเมินสถานการณ์
และกระบวนการแก้ไขปัญหาเด็กและเยาวชน

สนับสนุนโดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)
(ความเห็นในรายงานนี้เป็นของผู้วิจัย สกว. ไม่จำเป็นต้องเห็นด้วยเสมอไป)

กิตติกรรมประกาศ

การศึกษาวิจัยประเมินสถานการณ์การเด็กและเยาวชน และการสร้างเครือข่ายความร่วมมือในการป้องกันและแก้ไขปัญหาเด็กและเยาวชนจังหวัดน่าน ได้รับทุนการสนับสนุนการวิจัยจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) เพื่อมุ่งหวังที่จะศึกษาสถานการณ์ปัญหาเด็กและเยาวชน และสร้างเครือข่ายประชาคมด้านเด็ก ทีมวิจัยขอขอบคุณแหล่งทุนและอาจารย์ที่ปรึกษา (ดร.สิทธิณัฐ ประพุทธนิตสาร, ผศ. อภิญา เวชชัย , ดร.อมรวิทย์ นาครทรรพ , รศ.คันสนีย์ อ่อนท้วม , คุณไททัศน์ ภัยพิสัย , คุณนครินทร์ ดำรงภคสกุล , คุณปิ่นทิพย์ ชะเอม , ดร.สีลาภรณ์ บัวสาย และอีกหลายท่าน) ที่ให้อุปการะและข้อเสนอแนะในการทำงานวิจัยมาโดยตลอด

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ได้รับการสนับสนุนเป็นอย่างดีจากผู้บริหารต้นสังกัดของนักวิจัย ได้แก่ สำนักงานพัฒนาสังคมและสวัสดิการจังหวัดน่าน, โรงพยาบาลน่าน, สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดน่าน, โรงเรียนน่านปัญญานุกูล, โรงเรียนสตรีศรีน่าน, สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาน่าน เขต 1, กองทุนเพื่อเด็กและคนชรา, มูลนิธิอภัยเมืองน่าน จึงขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้ด้วย

ขอขอบคุณกัลยาณมิตรเครือข่ายประชาคมด้านเด็ก คณะครู/นักเรียนโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์น่าน ศูนย์พัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขา ศูนย์ประสานงานประชาคมจังหวัดน่าน น้องๆ เยาวชนจากโรงเรียนสตรีศรีน่าน และโรงเรียนศรีสวัสดิ์วิทยาคาร พี่ๆ น้องๆ ผองเพื่อนร่วมอุดมการณ์ที่มีส่วนอย่างสำคัญในการร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมติดตาม ประเมินผล และเสริมสร้างกำลังใจในการทำงานด้านเด็ก

คุณประโยชน์ที่พึงมีจากงานวิจัย และคุณงามความดีที่ได้ร่วมกันกระทำเพื่อแผ่นดินถิ่นเกิด คณะนักวิจัยขอมอบให้แก่กัลยาณมิตร และเด็กด้อยโอกาสทั้งหมด

ทีมวิจัยประชาคมด้านเด็กจังหวัดน่าน

กุมภาพันธ์ 2548

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยประเมินสถานการณ์การเด็กและเยาวชน และการสร้างเครือข่ายความร่วมมือในการป้องกันและแก้ไขปัญหาเด็กและเยาวชนจังหวัดน่าน มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสถานการณ์ปัญหาของเด็กและเยาวชน บทบาทของกลุ่ม/องค์กรที่ดำเนินงานเกี่ยวกับเด็กและเยาวชน และสร้างเครื่องประจักษ์ด้านเด็ก ใช้รูปแบบการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR) ระยะเวลาตั้งแต่เดือนกันยายน 2546 – สิงหาคม 2547 (1 ปี) วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงปริมาณและการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการศึกษาพบว่า

1) การก่อรูปคณะทำงานวิจัย และการก่อตัวของกลไกประชาคมด้านเด็ก ได้เริ่มจากการชักชวน กัลยาณมิตรที่คุ้นเคยทั้งภาครัฐและเอกชน ที่มีบทบาทเกี่ยวข้องกับการทำงานด้านเด็ก มาแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ใช้โจทย์การวิจัยและกลไกประชาคมเด็กไปร่วมกันขับเคลื่อนกระบวนการโดยใช้ฐานข้อมูลจากการวิจัย ทำให้มีพลังมากขึ้น เงื่อนไขสำคัญที่พบคือ “ตัวนักวิจัยและบทบาทหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับเด็ก” มีความสำคัญในการขับเคลื่อนงานวิจัยและพัฒนาประชาคมด้านเด็ก

การจัดกลไกวิจัยประชาคมเด็กที่ให้นักวิจัยเป็นฐาน ทำให้สามารถเข้าไปเก็บข้อมูลในหน่วยงานที่ตนเองสังกัดอยู่หรือหน่วยงานที่เป็นเครือข่ายการทำงานเดิมของตนเอง เป็นไปได้ด้วยความสะดวก และสามารถเข้าถึงข้อมูลเชิงลึกได้ อย่างก็ดีพบว่าหลายหน่วยงานยังไม่มีการจัดเก็บข้อมูลอย่างเป็นระบบ และข้อมูลยังกระจุกกระจายอยู่ที่ตัวบุคคลผู้รับผิดชอบงานในหน่วยงานเป็นหลัก ขาดการใช้ข้อมูลร่วมกัน บางแห่งไม่ได้นำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการจัดเก็บ และการเปลี่ยนโครงสร้างองค์กรและผู้รับผิดชอบงานทำให้ข้อมูลกระจุกกระจายและสูญหายไปด้วย และการจัดเก็บข้อมูลแต่ละองค์กรก็ใช้ฐานที่แตกต่างกันทำให้ข้อมูลมีความทับซ้อนและแตกต่างกันไป

2) สถานการณ์ปัญหาเด็กและเยาวชนจังหวัดน่าน พบว่า ในปี 2546 เด็กอายุ 0-5 ปี มีภาวะโภชนาการปกติเพียงร้อยละ 85.96 ซึ่งต่ำกว่าเป้าหมายของแผนฯ เด็กที่ได้รับผลกระทบจากเอดส์ จำนวน 478 คน จากที่มีผู้ติดเชื้อเอดส์จำนวน 632 คน, เด็กยากจน ในปีพ.ศ. 2545 ข้อมูลจากที่ทำการปกครองจังหวัดน่าน มีจำนวน 232 คน โรงเรียนศึกษาสงเคราะห์น่าน จำนวน 580 คน, เด็กกำพร้าและถูกทอดทิ้ง ปีพ.ศ. 2545 ข้อมูลจากที่ทำการปกครองจังหวัดน่าน มีจำนวน 679 คน โรงเรียนศึกษาสงเคราะห์น่านในปีพ.ศ. 2546 มีจำนวน 240 คน, เด็กที่เกิดจากมารดาระหว่างจำคุก ในปีพ.ศ. 2546 ข้อมูลจากเรือนจำจังหวัดน่าน มีจำนวน 4 คน, เด็กพิการทางกาย ในปี พ.ศ. 2546 ข้อมูลจากศูนย์การศึกษาพิเศษ พบว่า มีจำนวน 1,695 คน, สำนักงานพัฒนาสังคมและสวัสดิการจังหวัดน่าน มีจำนวน 150 คน, เด็กพิการทางจิต ปีพ.ศ. 2546 ข้อมูลจากศูนย์การศึกษาพิเศษ มีจำนวน 148 คน สำนักงานพัฒนาสังคมฯ มีจำนวน 6 คน, เด็กพิการทางการมองเห็น ปีพ.ศ.2546 ข้อมูลจากศูนย์การศึกษาพิเศษ มีจำนวน 423 คน สำนักงานพัฒนาสังคมฯ มีจำนวน 45 คน, เด็กพร่องการได้ยินสื่อความหมาย ปีพ.ศ. 2546 ในโรงเรียนศึกษาพิเศษน่าน

มีจำนวน 89 คน ศูนย์การศึกษาพิเศษ มีจำนวน 787 คน สำนักงานพัฒนาสังคมฯ มีจำนวน 138 คน, เด็กพร่องทางสติปัญญาและพัฒนาการ ปี พ.ศ. 2546 จากข้อมูลของโรงเรียนการศึกษาพิเศษ มีจำนวน 249 คน สำนักงานพัฒนาสังคมฯ มีจำนวน 206 คน ศูนย์การศึกษาพิเศษ มีจำนวน 580 คน, เด็กพัฒนาการบกพร่องหรือออทิสติก ในโรงเรียนการศึกษาพิเศษ ปีพ.ศ. 2546 มีจำนวน 21 คน

เด็กถูกทำร้ายร่างกาย ปีพ.ศ. 2546 ข้อมูลจากโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์น่าน มีจำนวน 7 คน ข้อมูลเด็กถูกทำร้ายร่างกายที่เป็นคดี จากสถานีตำรวจภูธรจังหวัดน่าน มีจำนวน 63 คน เด็กชาวเขาถูกล่อลวงให้ไปบวชที่วัดสว่างภพจังหวัดปทุมธานี มีจำนวน 163 คน ขณะนี้ได้เดินทางกลับภูมิลำเนา 118 คน คงเหลือ 45 คน, เด็กถูกข่มขืน ถูกฉกฉวยลักพาตัว ข้อมูลจากสถานีตำรวจภูธร มีจำนวน 18 คน สำนักงานพัฒนาสังคมฯ มีจำนวน 31 คน, โรงพยาบาลน่าน มีจำนวน 16 คน, ข้อมูลศูนย์ขวัญน่าน พบว่าผู้เข้ารับการบำบัดยาเสพติดส่วนใหญ่เป็นเด็กและเยาวชน

ข้อมูลสถานการณ์ปัญหาเด็กและเยาวชนที่เก็บได้ส่วนใหญ่เป็นข้อมูลเฉพาะที่หน่วยงานนั้นๆ ได้ให้บริการช่วยเหลือ จึงไม่อาจเป็นตัวแทนของจังหวัดน่านทั้งหมดได้ แต่อย่างไรก็ตามจากศึกษาพบว่าข้อมูลเหล่านี้เป็นเพียงส่วนของภูเขาน้ำแข็งที่โผล่พ้นน้ำมาให้เห็นเท่านั้น ยังมีข้อมูลเด็กด้อยโอกาส เด็กภาวะยากลำบากต่างๆ อีกจำนวนมากที่ไม่ได้เข้ามาสู่ระบบข้อมูลที่เป็นทางการ ทำให้ไม่ได้รับการดูแลส่งเสริมช่วยเหลือ เป็นสถานการณ์ช่วยเตือนว่าหากไม่มีการป้องกันแก้ไขปัญหาก็ยังรุนแรงและซับซ้อนมากขึ้นกว่านี้

3) การขับเคลื่อนประชาคมด้านเด็ก ได้ใช้ทวิภาคีเป็นฐานเชื่อมต่อกับเครือข่ายองค์กร และสถานการณ์ปัญหาที่เกิดขึ้นจริงในพื้นที่ โดยทีมวิจัยได้นำข้อมูลการวิจัยไปเสนอในเวทีต่างๆ เพื่อให้เห็นประเด็นปัญหาร่วมกัน และช่วยกันขบคิดต่อและหาทางออกร่วมกัน ผลของการจัดเวทีทำให้เกิดเครือข่ายคนทำงานด้านเด็กมากขึ้น ได้ประเด็นปัญหาและแนวทางการพัฒนาที่ชัดเจนมากขึ้น รวมทั้งเกิดรูปธรรมของความร่วมมือในการทำงานด้านเด็กหลายเรื่อง ซึ่งการเคลื่อนไหวที่สำคัญได้แก่ เวทีแก๊งค์เด็ก, ศูนย์ประสานเด็กด้อยโอกาส, เวทีคลังสมองท้องถิ่นน่าน, เครือข่ายครอบครัวเข้มแข็ง, เวทีเด็กเก่งดีมีสุข, เวทีคลังขยายคลาปมกรณีเด็กวัดสว่างภพ, เวทีประชาคมด้านเด็ก รวมทั้งการเชื่อมโยงกับการดำเนินงานตาม พรบ.คุ้มครองเด็กด้วย นอกจากนี้ทีมวิจัยยังได้พัฒนาศักยภาพเยาวชนในการศึกษาวิจัยพื้นที่ที่ดี/พื้นที่เสี่ยง โดยผ่านกระบวนการศึกษา การคิด และวิเคราะห์จากมุมมองของเด็กเอง

อย่างไรก็ตามกลไกการขับเคลื่อนประชาคมด้านเด็กยังเป็นเพียงกลุ่มอาสาสมัครกลุ่มเล็กๆ ที่รวมตัวกัน ยังต้องอาศัยกระบวนการรื้อเครือข่ายคนทำงานด้านเด็กอีกมากเพื่อให้การเคลื่อนไหวมีพลังมากขึ้นสามารถป้องกันและแก้ไขปัญหาเด็กและเยาวชนได้อย่างยั่งยืนต่อไป

คำหลัก : เด็กและเยาวชน, เด็กด้อยโอกาส, สถานการณ์ปัญหา, ประชาคม

Abstract

The project on Child Civic Society and their Analysis of Situation and Development Interventions of Children in Nan Province.

The purposes of the research were to study child and youth's problems, the roles of people or organizations that are concerned about child and youth, and to establish child civic Society networks. The Participatory Action Research (PAR) was taken to this research. It took 1 year for studying, September 2003 – August 2004. Quantitative statistics was used for analyzing data and content of the research. The results were as follows;

1. The initiation of the research team and Child Civic Society mechanism were established by persuading a group of people who took a role or worked for child civic society to share their experiences and work together. Research's questions, child mechanism and research data were the base for operating the process. The main condition for this research was *"The research team and their roles were very important for operating the research and developing child civic society"*.

The research team were the main base for child civic society management, and therefore they were able to collect data in their own offices or networks easily. Moreover they could collect specific data for the research.

However, it was found that the most of offices or organizations had not collected their data systematically. Their data were scattered, because they lack of using information technology for collecting data, they usually change their structures of organization or personnel, or the different methods of each organization for collecting their data were causes of different and overlapped data.

2. The Situations of Nan Child and Youth problems were collected from In-depth Studying and data collecting from organizations that work on Child and Youth, the study found that children, age 0-5 years old, have problems on nutrition children are effected from HIV, poor children, orphans, disabled children, children were lured, child abuse and children related with addictive drugs.

The most of the collected data about child and youth's problems were specific for each office or organization, so they could not be the representatives of all Nan Child and youth situation.

However, it was found that data of this research are only one part of all data. There are some data that are hidden, such as the data of poor children which were still informal information, therefore these children lacked of opportunity for supporting. These situations remain that if we do not try to protect and solve, these problems will be more violent and complicated.

3. The research team was the base for operating child civic society process, and connecting with other organization, networks including co-operate real situations or problems in the area to each other.

The research team had presented research data to public for discussing and solving problems. The results of the presentations had expanded more child civic society networks. All problems and the ways for developing were more outstanding. There are many child forums established among several groups, such as Child Gang forum, Co-coordinative center of less opportunity Children, Nan local brain storming forum, Strength family network, Keng Dee Mee Sook child forum, The forum for child problem solution: a case of Wat Swangphop, and Child Civic Society forum, including co-coordinating with the networks which work on Child Protection Bill.

Moreover the research team had developed the capacity of youth by study on the good and risk areas through the process of thinking and analyzing.

However, the mechanism of child civic society was still a small group of volunteers who had just co-coordinated. The process will be efficiency if there were more people who work for child networks in order to be able to protect and solve child and youth problems permanently.

สารบัญ

	หน้า
กิตติกรรมประกาศ	ก
บทคัดย่อ	ข – ค
Abstract	ง - จ
สารบัญ	ฉ - ญ
สารบัญตาราง	ฎ - ฏ
สารบัญภาพ	ฌ
บทที่ 1 บทนำ	
1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา	1
1.2 กลไกการแก้ปัญหาเด็กและเยาวชน	2
1.3 วัตถุประสงค์	3
1.4 คำถามการวิจัย	3
1.5 รูปแบบการวิจัย	4
1.6 กลุ่มเป้าหมายและพื้นที่ดำเนินการ	4
1.7 นิยามศัพท์	4
1.8 ผลที่คาดว่าจะได้รับ	5
1.9 ผู้ใช้ผลงาน และการนำไปใช้	5
1.10 กรอบการวิจัย	6
บทที่ 2 ทบทวนวรรณกรรม	
2.1 ความหมายของเด็กและสิทธิเด็ก	7
2.2 เด็กที่อยู่ในภาวะยากลำบาก	11
2.3 สถานการณ์เกี่ยวกับเด็กในภาวะยากลำบาก	14
2.4 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	17

สารบัญ(ต่อ)

หน้า

บทที่ 3 การก่อเกิดกลไกประชาคมด้านเด็กและวิธีการศึกษาวิจัย

3.1 การก่อรูปคณะทำงานวิจัยและการก่อตัวของกลไกประชาคมด้านเด็ก

ก.การก่อรูปและการรวมตัว 23

ข.ผู้ร่วมก่อการ 24

ค.เครือข่ายของคณะทำงาน 24

3.2 กระบวนการทำงานของคณะทำงานประชาคมด้านเด็กจังหวัดน่าน

ก.ภารกิจและความรับผิดชอบ 27

ข. การวางแผนในการเก็บข้อมูลสถานการณ์เด็ก 28

ค.ขั้นตอนการเก็บข้อมูล 30

ง.สิ่งที่พบจากกระบวนการเก็บข้อมูล 30

จ.การจัดเก็บข้อมูลเชิงลึกระยะที่ 2 31

บทที่ 4 สถานการณ์เด็ก และเยาวชนในจังหวัดน่าน

4.1 ข้อมูลทั่วไปของจังหวัดน่าน

4.1.1 ข้อมูลการปกครองและองค์กรปกครอง 36

4.1.2 รายได้เฉลี่ยต่อปีของครัวเรือน 37

4.1.3 ข้อมูลประชากร 38

4.1.4 ข้อมูลสถานประกอบการและสภาพแรงงาน 42

4.1.5 ข้อมูลศาสนสถานและศูนย์อบรมพระพุทธศาสนา 45

4.1.6 ข้อมูลด้านสุขภาพของประชากร 47

4.1.7 ข้อมูลให้บริการด้านสาธารณสุข 50

4.2 ข้อมูลสิทธิเด็ก

4.2.1 ด้านการฝากครรภ์ 54

4.2.2 การติดเชื้อเอดส์ เด็กที่ได้รับผลกระทบ
และการดูแลช่วยเหลือ 55

4.2.3 ด้านการศึกษาเรียนรู้ 58

	หน้า
4.3 ข้อมูลเด็กภาวะยากลำบาก	
4.3.1 เด็กที่อยู่ในภาวะยากลำบาก ด้อยโอกาส เด็กเป็นผู้กระทำ	
4.3.1.1 ภาวะยากลำบากด้อยโอกาสประเภทต่าง ๆ	65
4.3.1.2 ภาวะยากลำบากชนิดพิการและมีความบกพร่อง	73
4.3.1.3 ภาวะยากลำบากที่ตกเป็นเหยื่อ(เป็นผู้ถูกกระทำ)	77
4.3.2 เด็กที่มีปัญหาและพฤติกรรมที่เป็นปัญหา(เด็กเป็นผู้กระทำ)	
4.3.2.1 เด็กที่อยู่ในธุรกิจทางเพศ	81
4.3.2.2 ข้อมูลการทำแท้ง	82
4.3.2.3 เด็กที่มีปัญหาหายาเสพติด	84
4.3.2.4 เด็กกระทำความผิดในฐานความผิดต่าง ๆ	85
4.4 ข้อมูลกลุ่มองค์กรหน่วยงานด้านเด็กและเยาวชนจังหวัดน่าน	90
บทที่ 5 สาเหตุของปัญหาเด็กและเยาวชนจังหวัดน่าน	
การวิเคราะห์เชิงลึกถึงกระบวนการเกิดปัญหา	
5.1 ศูนย์ประสานงานเด็กด้อยโอกาสโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์น่าน	
5.1.1 เวทีประชาคมเรื่องเด็กด้อยโอกาส	99
5.1.2 ข้อมูลเด็กด้อยโอกาสศึกษาสงเคราะห์	102
5.1.3 กรณีศึกษาเด็กด้อยโอกาส	108
5.1.4 การสำรวจข้อมูลเด็กด้อยโอกาสในโรงเรียนจังหวัดน่าน	
5.1.4.1 จำนวนเด็กด้อยโอกาสในโรงเรียน	117
5.1.4.2 เด็กด้อยโอกาสที่ขอความช่วยเหลือจากศูนย์ ด้อยโอกาส ปี 2547	118
5.1.4.3 ปัญหาและความต้องการที่เด็กขอความช่วยเหลือ	121
5.2 การศึกษาเด็กชาวเขาถูกชักชวนไปบวชวัดสว่างภพ	
5.2.1 สว่างภพทำไม ? โรงงานสามแฉกม้ง วัดสว่างภพ ?	123
5.2.2 สภาพปัญหากรณีเด็กชาวเขาวัดสว่างภพ	123
5.2.3 บทเรียนกรณีเด็กม้งน่านกับปัญหาวัดสว่างภพ	128

สารบัญ(ต่อ)

	หน้า
5.3 การศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรมและการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน	132
5.4 การศึกษาแก๊งค์เด็ก กิ่งอำเภอยะผิง	
5.4.1 เวทีประชาคมเรื่องการแก้ไขปัญหากิ่งค์เด็ก	139
5.4.2 กระบวนการสำรวจบ้านในการแก้ไขปัญหากิ่งค์เด็ก	145
5.5 การศึกษาพื้นที่ที่ดีในเขตเทศบาลเมืองน่าน	147
5.6 เวทีเด็กเก่งคมีสุข	153
 บทที่ 6 การขับเคลื่อนกระบวนการพัฒนาเพื่อการป้องกันและแก้ไขปัญหาคี	
6.1 ด้านการก่อรูปคณะทำงานวิจัย และการก่อตัว	
ของกลไกประชาคมด้านเด็ก	155
6.2 กระบวนการจัดเก็บข้อมูลสร้างเครือข่ายการทำงาน	156
6.3 การขับเคลื่อนตามประเด็นและสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในพื้นที่	157
 บทที่ 7 สรุปบทเรียนและแนวทางในการดำเนินงานขั้นต่อไป	
7.1 ด้านระบบข้อมูล	
7.1.1 จุดอ่อนของระบบข้อมูล	163
7.1.2 จุดแข็งของระบบข้อมูล	164
7.2 การวิเคราะห์กลไกการทำงานของประชาคมคนทำงานด้านเด็ก	
จังหวัดน่าน	
7.2.1 จุดแข็งของกลไกประชาคมคนทำงานด้านเด็ก	165
7.2.2 จุดอ่อนของกลไกประชาคมคนทำงานด้านเด็ก	165
7.3 ข้อเสนอแนะการทำงาน	166
7.4 แผนงานที่จะดำเนินการต่อไปในปีที่ 2	167

(ญ)

สารบัญ (ต่อ)

บรรณานุกรม	168
แหล่งข้อมูล	170
ภาคผนวก	171
ภาคผนวก ก รายชื่อคณะทำงานวิจัย	173
ภาคผนวก ข สรุปรายงานความก้าวหน้า	181
ภาคผนวก ค สรุปรายงานการเงิน	190
ภาคผนวก ง บทความสำหรับการเผยแพร่	192

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 1. แสดงจำนวนเนื้อที่และองค์กรปกครองจำแนกตามรายอำเภอ ปีพ.ศ.2545	37
ตารางที่ 2. แสดงจำนวนครัวเรือนจำแนกตามขนาดของรายได้ต่อปี	
จำแนกตามรายอำเภอ พ.ศ 2545	38
ตารางที่ 3 แสดงจำนวนประชากร จำแนกตามช่วงอายุปี พ.ศ 2543 - 2545	39
ตารางที่ 4 แสดงจำนวนประชากร จำนวนครัวเรือน และการเปลี่ยนแปลงทางประชากร	
จำแนกตามรายอำเภอ ปี พ.ศ 2545	40
ตารางที่ 5 แสดงจำนวนหมู่บ้าน หลังคาเรือน ครอบครั้ว และประชากรชาวเขา	
ปี พ.ศ 2545	41
ตารางที่ 6 แสดงจำนวนจำนวนสถานประกอบการและจำนวนลูกจ้าง	
จำแนกตามขนาดของลูกจ้าง ปี พ.ศ2545	43
ตารางที่ 7 แสดงจำนวนสถานประกอบการและผู้ประกันตนที่ขึ้นตามทะเบียน	
กฎหมายประกันสังคม ปี พ.ศ 2544 - 2546	44
ตารางที่ 8 แสดงจำนวนแรงงานต่างด้าวจำแนกตามรายอำเภอปี พ.ศ2546	45
ตารางที่ 9 แสดงจำนวนศาสนสถานและพระภิกษุสามเณร	
จำแนกตามรายอำเภอ ปี พ.ศ 2544	46
ตารางที่10 แสดงจำนวนศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด	
และศูนย์ศึกษาพุทธศาสนา ปี พ.ศ 2545	47
ตารางที่11 แสดงจำนวนการเกิด การตาย อัตราการเกิด อัตราการตาย	
และอัตราการเพิ่มของประชากร ปี พ.ศ 2539 - 2545	48
ตารางที่12 ตารางแสดงจำนวนเด็กตาย มารดาตาย และอัตราเด็กตาย	
และอัตรามารดาตาย ปี พ.ศ 2539 - 2545	49
ตารางที่13 แสดงจำนวนการตายและอัตราการตาย	
จำแนกตามกลุ่มสาเหตุที่สำคัญ 10 อันดับแรก ปี พ.ศ 2545	50

สารบัญตาราง (ต่อ)

	หน้า
ตารางที่14 แสดงจำนวนสถานบริการประเภทต่าง ๆ	
จำแนกตามรายอำเภอ ปี พ.ศ 2545	51
ตารางที่15 แสดงจำนวนการคลอด จำนวนการฝากครรภ์ของหญิงตั้งครรภ์	
และร้อยละของการฝากครรภ์จำแนกตามโรงพยาบาล ปี พ.ศ 2546	52
ตารางที่16 แสดงร้อยละของการตรวจเลือดที่มีผลเป็นบวก	
จำแนกตามกลุ่มต่าง ๆ ปี พ.ศ 2542 - 2546	53
ตารางที่17 จำนวนผู้ติดเชื้อและการได้รับการดูแลช่วยเหลือ ปี พ.ศ 2546	55
ตารางที่18 แสดงจำนวนการติดเชื้อเอดส์ในหญิงมีครรภ์และทารก	
และการได้รับยาต้านไวรัส ปี พ.ศ 2546	56
ตารางที่19 แสดงจำนวนเด็กที่ได้รับผลกระทบจากเอดส์ และการช่วยเหลือ	
ให้นมแก่เด็กที่แม่ติดเชื้อเอดส์ปี พ.ศ 2546	57
ตารางที่20 แสดงจำนวนนักเรียนทั้งหมด และสัดส่วนนักเรียนต่อห้องเรียน	
นักเรียนต่อครู แยกตามระดับชั้น ปี พ.ศ 2545	58
ตารางที่21 แสดงจำนวนสถานศึกษา ครู และนักเรียน	
ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเขต 1 ปี พ.ศ2546	59
ตารางที่22 แสดงจำนวนสถานศึกษาแยกตามระดับชั้นที่เปิดสอน	
ในเขตพื้นที่การศึกษาเขต 1	60
ตารางที่23 แสดงภาวะโภชนาการของเด็กนักเรียน	
ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเขต1ปี พ.ศ2546	60
ตารางที่24 แสดงจำนวนนักเรียนชั้น ป.6 ,ม.3 , ม.6 ที่ไม่ได้เรียนต่อ	
ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาที่ 1 ปี พ.ศ2546	61
ตารางที่25 แสดงจำนวนครู ผู้เรียนศูนย์การศึกษาชุมชน	
แยกตามระดับชั้นปี พ.ศ 2546	62
ตารางที่26 แสดงสาขาวิชาที่เรียนของผู้เรียนในศูนย์การศึกษาชุมชนปี พ.ศ2546	63
ตารางที่27 แสดงจำนวนศูนย์พัฒนาเด็กเล็กและผู้ดูแลเด็กปี พ.ศ 2546	64

สารบัญตาราง(ต่อ)

	หน้า
ตารางที่28 แสดงภาวะโภชนาการเด็ก0-5 ปี จังหวัดน่านปีพ.ศ 2546	
แยกตามรายอำเภอ	66
ตารางที่29 แสดงจำนวนมารดาที่ติดเชื้อและจำนวนลูกที่คลอด	
จากมารดาที่ติดเชื้อ ปี พ.ศ 2544 -2546	67
ตารางที่30 แสดงจำนวนเด็กที่ได้รับผลกระทบจากเอดส์	
จำแนกตามรายอำเภอ ปี พ.ศ 2542 และ ปี พ.ศ2546	69
ตารางที่31 แสดงจำนวนผู้ติดเชื้อและเด็กที่ได้รับผลกระทบจากเอดส์	
ของหน่วยงานต่าง ๆ จำแนกตามรายอำเภอ ปี พ.ศ 2546	70
ตารางที่32 แสดงจำนวนเด็กด้อยโอกาสประเภทยากจน	
จำแนกตามรายอำเภอ ปี พ.ศ 2545 และปี พ.ศ 2546	71
ตารางที่33 แสดงจำนวนเด็กกำพร้าและถูกทอดทิ้ง ปี พ.ศ 2545 และปี พ.ศ2546	72
ตารางที่34 แสดงจำนวนเด็กที่เกิดจากแม่กระทำความผิดระหว่างจำคุก ปี พ.ศ2546	72
ตารางที่35 แสดงจำนวนผู้พิการปี พ.ศ 2545 และจำนวนเด็กพิการปี พ.ศ 2546	
จำแนกรายอำเภอ	73
ตารางที่36 แสดงจำนวนเด็กพิการทางจิต จำแนกรายอำเภอ ปี พ.ศ 2546	74
ตารางที่37 แสดงจำนวนเด็กพิการทางการมองเห็น จำแนกรายอำเภอ ปี พ.ศ2546	75
ตารางที่38 แสดงจำนวนเด็กที่พร่องการได้ยิน /สื่อความหมาย	
จำแนกรายอำเภอปี พ.ศ2546	76
ตารางที่39แสดงจำนวนเด็กพร่องทางสติปัญญาและจำนวนเด็กที่มีพัฒนาการ	
บกพร่องปี พ.ศ 2546	77
ตารางที่40 แสดงจำนวนเด็กที่ถูกทำร้ายร่างกายข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ	
จำแนกตามพื้นที่รายอำเภอ	78
ตารางที่41 แสดงภูมิลำเนาและจำนวนเด็กชาวเขาถูกล่อลวงให้ไปบวช	79
ตารางที่42 แสดงจำนวนเด็กหญิงที่ถูกข่มขืน ลวนลาม จำแนกรายอำเภอปี พ.ศ2546	80

สารบัญตาราง(ต่อ)

	หน้า
ตารางที่43 แสดงจำนวนเด็กหญิงที่อยู่ในธุรกิจทางเพศ จำแนกรายอำเภอปี พ.ศ.2545 และปี พ.ศ2546	82
ตารางที่44 แสดงจำนวนผู้ป่วยที่มารับบริการอันเนื่องจากการทำแท้งในโรงพยาบาลน่าน จำแนกตามรายอำเภอ ปี พ.ศ. 2545 และปี พ.ศ2546	83
ตารางที่45 แสดงจำนวนผู้ป่วยที่มารับบริการอันเนื่องจากการทำแท้ง จำแนกตามข้อบ่งชี้ พ.ศ2545-2546	84
ตารางที่46 แสดงจำนวนเด็กที่ติดยาเสพติดแยกตามแหล่งข้อมูลที่เกี่ยวข้อง จำแนกรายอำเภอ ปี พ.ศ 2545	85
ตารางที่47 แสดงจำนวนเด็กที่กระทำผิดข้อหาประมาท ดุหมิ่น ทำลายทรัพย์สิน จึงทรัพย์ ลักขโมย จำแนกรายอำเภอ ปี พ.ศ2546	86
ตารางที่48 แสดงจำนวนเด็กชายที่กระทำผิดข้อหาบุกรุก ทะเลาะวิวาท และทำร้ายร่างกาย ปี พ.ศ 2546	87
ตารางที่49 แสดงจำนวนเด็กที่กระทำผิดเกี่ยวกับอาวุธปืน วัตถุระเบิด และฆ่า /พยายามฆ่า ปี พ.ศ2546	88
ตารางที่50 แสดงจำนวนเด็กที่กระทำผิดเสพยาเสพติด ความผิดทางเพศ พรากผู้เยาว์ ปี พ.ศ 2546	89
ตารางที่51 ข้อมูลทั่วไปเด็กด้อยโอกาสในโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์น่าน	102
ตารางที่52 แสดงสถานภาพครอบครัวจำแนกตามประเภทเด็กตามเกณฑ์ ที่โรงเรียนรับเข้าศึกษา	107
ตารางที่53 แสดงจำนวนเด็กด้อยโอกาสในจังหวัดน่านจำแนกตาม ปี พ.ศ.2547	117
ตารางที่54 สรุปผลการสำรวจเด็กด้อยโอกาสที่ขอความช่วยเหลือ จากศูนย์เด็กด้อยโอกาส	120
ตารางที่55 แสดงปัญหาและความต้องการที่ขอความช่วยเหลือปี พ.ศ 2547	121

สารบัญภาพ

	หน้า
แผนภูมิที่ 1. แสดงจำนวนประชากร ปี พ.ศ 2544-2545 จำแนกตามช่วงอายุ	39
แผนภูมิที่ 2. แสดงจำนวนประชากรชาติพันธุ์ ปี พ.ศ.2545	42
แผนภูมิที่ 3. แสดงจำนวนสถานประกอบการและผู้ประกันตน	44
แผนภูมิที่ 4. แสดงอัตราการเกิด อัตราการตาย และอัตราการเพิ่มของประชากร ปี พ.ศ 2539 - 2545	48
แผนภูมิที่ 5. แสดงแนวโน้มร้อยละการตรวจเลือดหาเชื้อเอดส์ที่มีผลเป็นบวก จำแนกตามกลุ่มต่าง ๆ ปี พ.ศ2542 – 2546	53
แผนภูมิที่ 6. แสดงอัตราการฝากครรภ์แยกรายอำเภอปี พ.ศ2546	54
แผนภูมิที่ 7. แสดงร้อยละของเด็กอายุ 0-5 ปี ที่มีภาวะโภชนาการต่ำกว่าปกติ ตามรายอำเภอ	66
แผนภูมิที่ 8. แสดงแนวโน้มจำนวนการติดเชื้อเอดส์ของมารดา และลูกที่เกิดจากมารดาติดเชื้อเอดส์ ปี พ.ศ .2544-2546	68
แผนภูมิที่ 9. แสดงจำนวนและประเภทเด็กด้อยโอกาส ปี พ.ศ 2547	118
แผนภูมิที่ 10. แสดงจำนวนร้อยละเด็กจำแนกตามระดับชั้น	119
แผนภูมิที่ 11. แสดงปัญหาและความต้องการที่ขอความช่วยเหลือ ปี พ.ศ 2547	122

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

เด็กและเยาวชนเป็นทรัพยากรบุคคลที่สำคัญและเป็นขุมกำลังในอนาคตของประเทศไทย รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2540 ได้รับรองและคุ้มครองสิทธิเด็กและเยาวชนได้ กำหนดแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐมาตรา 80 ไว้ว่า รัฐต้องคุ้มครองและพัฒนาเด็กและเยาวชน ส่งเสริมความเสมอภาคของหญิงและชาย เสริมสร้างและพัฒนาความเป็นปึกแผ่นของครอบครัว และความเข้มแข็งของชุมชน และในอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กซึ่งมีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 2 กันยายน 2533 ได้เน้นหลักพื้นฐาน 4 ประการ ได้แก่ 1) การห้ามเลือกปฏิบัติต่อเด็ก และการให้ความสำคัญแก่เด็กทุกคนเท่าเทียมกันโดยไม่คำนึงถึงความแตกต่างของเด็ก 2) การกระทำหรือการดำเนินการทั้งหลายต้องคำนึงถึงประโยชน์สูงสุดของเด็กเป็นอันดับแรก 3) สิทธิในการมีชีวิต การอยู่รอด และการพัฒนาทางด้านจิตใจ อารมณ์ สังคม 4) สิทธิในการแสดงความคิดเห็นของเด็ก และการให้ความสำคัญกับความคิดเหล่านั้น

การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจสังคมของประเทศไทยเป็นไปอย่างรวดเร็วและสลับซับซ้อน มีภาวะบีบคั้นและแก่งแย่งแข่งขันกันในกลุ่มชนและครอบครัวต่างๆ จนบางแห่งอ่อนแอและล่มสลายลง ช่องว่างระหว่างผู้ใหญ่กับเด็กขยายวงกว้างมากขึ้น สร้างความขัดแย้งในด้านความเข้าใจและค่านิยมทางสังคมนานัปการ ท่ามกลางความสับสนและกับดักแห่งความเขยวุ่นใจมากมาย ทำให้เด็กและเยาวชนซึ่งเป็นกลุ่มคนที่อ่อนแอ ไร้เดียงสา ประสบกับปัญหาและภาวะยากลำบากมากมาย ทั้งที่เป็นฝ่ายถูกกระทำและมีแรงหนุนเสริมให้กระทำ ปัญหาเหล่านั้นวันจะยิ่งทวีความรุนแรงมากขึ้น เช่น ปัญหา ยาเสพติด การติดเชื้อเอดส์และผลกระทบจากเอดส์ ถูกทารุณกรรม ขาดตัว ถูกทอดทิ้ง ถูกละเมิดทางเพศ แรงงานเด็ก ทะเลาะวิวาท เป็นต้น ซึ่งปรากฏการณ์ที่แสดงถึงภาวะการแตกร้าวของครอบครัวและชาติศีลธรรมอย่างรุนแรงในสังคมจนยากที่จะเยียวยา

แม้ว่าปัญหาเด็กและเยาวชนจะเป็นที่ตระหนักดีของทุกฝ่าย มีทั้งหน่วยงานภาครัฐ องค์กรเอกชน องค์กรชุมชน องค์กรศาสนา เป็นจำนวนมากที่เข้าไปดูแลช่วยเหลือ เกื้อกูลเด็กและเยาวชนในภาวะยากลำบากเหล่านี้ แต่ปัญหาการขาดแคลนข้อมูลที่แท้จริงเกี่ยวกับเด็กกลุ่มนี้ทำให้การกำหนดมาตรการป้องกันและช่วยเหลือทำได้ยาก ที่ผ่านมามีส่วนใหญ่มุ่งเน้นการไล่ตามปัญหาและให้ความช่วยเหลือตามสภาพเท่านั้น ที่สำคัญพบว่าหน่วยงาน กลุ่มองค์กรต่างๆ เหล่านี้ ยังอยู่ในลักษณะต่างฝ่ายต่างทำ ขาดทิศทาง ขาดการประสานงานและเชื่อมโยงเครือข่ายการทำงานให้เป็นเอกภาพ จึงทำให้การแก้ไขปัญหาเป็นลักษณะแก้ปัญหาเฉพาะหน้ามากกว่าการแก้ไขเชิงรุกและวางแผนระยะยาว ส่งผลให้ปัญหาเด็กและเยาวชนยุ่งยากและซับซ้อนมากขึ้นเกินกำลังที่จะให้ฝ่ายใด

ฝ่ายหนึ่งดูแลเพียงลำพังต่อไป ทั้งนี้หากมีการเชื่อมโยงกันทั้งระบบข้อมูล การสื่อสารและความร่วมมือในการดูแลช่วยเหลือเด็กและเยาวชนก็จะทำให้มีการป้องกันและแก้ไขปัญหาเด็กและเยาวชนได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

1.2 กลไกการแก้ปัญหาเด็กและเยาวชนจังหวัดน่าน

ประชาคมคนทำงานด้านเด็กและเยาวชนจังหวัดน่าน เป็นการรวมตัวของคนที่ทำงานด้านเด็กและเยาวชนและคนที่สนใจอยากเข้ามาทำงานด้านเด็กและเยาวชน เนื่องจากปัญหาต่างๆ ในปัจจุบันสังคมกำลังประสบปัญหาต่างๆ มากมายและปัญหาเหล่านั้นก็มีความเกี่ยวข้องกับกลุ่มเด็กและเยาวชนอยู่ไม่น้อยทั้งในฐานะผู้ถูกกระทำ ชักชวนให้กระทำ หรือเฝ้าระวังกระทำเองก็ตาม เด็กและเยาวชนหลายๆ คนต้องกลายเป็นเหยื่อของสังคมหลากหลายรูปแบบ ที่สำคัญเด็กและเยาวชน ได้ถูกกีดกันออกไปจากกระบวนการทางสังคมต่างๆ เด็กจึงมักขาดกระบวนการเรียนรู้ และการมีส่วนร่วมในการป้องกันและแก้ไขปัญหาทางสังคม กลุ่มคนที่ทำงานด้านเด็กและเยาวชนจึงมองเห็นว่าหากปล่อยให้ปัญหาเหล่านี้ยังคงเป็นไปตามสภาพที่เป็นอยู่ความรุนแรงของปัญหาเด็กและเยาวชนจะยิ่งทวีมากขึ้น

ดังนั้นคนที่ทำงานด้านเด็กและเยาวชนจึงเกิดการรวมตัวกันมาคุยปัญหาของเด็กและเยาวชนอย่างหลากหลายมิติและพยายามเชื่อมโยงคนทำงานเข้าด้วยกัน ไม่ว่าจะเป็นอาสาสมัครจาก **มูลนิธิอภัยเมื่อน่าน** ที่ทำงานด้านพัฒนาเยาวชนอย่างต่อเนื่อง แต่ก็ค้นพบว่ากลุ่มที่เข้าไปทำงานส่วนใหญ่ก็เป็นกลุ่มเด็กดีเป็นส่วนใหญ่ ยังไม่ได้เข้าถึงกลุ่มเด็กที่ได้รับผลกระทบทางสังคม ขณะที่**ศูนย์ประสานงานประชาคมจังหวัดน่านและโรงพยาบาลน่าน** ก็เริ่มจัดเวทีพูดคุยถึงเรื่องสิทธิเด็ก โดยการระดมความคิดเห็นจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐ เอกชน และชุมชน ทำให้เริ่มรับรู้ปัญหาและพบเห็นกลไกอันตรายในการทำงานมากขึ้น และมีการเชื่อมต่อกับกรมการศึกษาด้านเด็ก สตรี และคนชรา ของวุฒิสภา ด้าน**สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดน่านและเครือข่ายหน่วยบริการ** ซึ่งทำงานในการแก้ไขปัญหาเด็กและเยาวชนก็พบกับปัญหาที่หลากหลายเช่น ปัญหาแม่ตาย ทารกตาย ปัญหาทุพโภชนาการ ปัญหาเด็กติดสารเสพติด ปัญหาพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศ และปัญหาเด็กที่ได้รับผลกระทบจากโรคเอดส์ ซึ่งเป็นปัญหาสุขภาพที่ต้องดูแลแก้ไขที่เชื่อมโยงกับปัญหาสังคมต่างๆ **สำนักงานพัฒนาสังคมและสวัสดิการจังหวัดน่าน (สำนักงานประชาสงเคราะห์เดิม)** ก็ดำเนินงานการแก้ไขปัญหาลูกและเยาวชนที่ได้รับผลกระทบจากสังคม โดยเฉพาะเด็กในภาวะยากลำบากต่างๆ ด้าน**ฝ่ายการศึกษา** ก็มีการทำกิจกรรมปฏิรูปการเรียนรู้ การป้องกันและแก้ไขปัญหาลูกในสถานศึกษา การเสริมสร้างทักษะชีวิต โดยเฉพาะ**โรงเรียนศึกษาสงเคราะห์น่าน** ต้องดูแลเด็กได้รับผลกระทบต่อปัญหาต่างๆ ของสังคม ไม่ว่าจะเป็นปัญหาเอดส์ ยาเสพติด ถูกทอดทิ้ง ล่วงละเมิดทางเพศ ทุจริตโศภณียาจน ฯลฯ **โรงเรียนศึกษาพิเศษ** ที่ดูแลเด็กพิการด้านต่างๆ **กองทุนเพื่อเด็กและคนชรา** ที่ดูแลช่วยเหลือพัฒนาเด็กด้อยโอกาสและผู้สูงอายุ

จากการทำงานที่ต่างฝ่ายต่างทำก็ทำให้คนทำงานจากหน่วยงานเหล่านี้เห็นว่าหากปล่อยสถานการณ์ปัญหาให้เป็นเช่นนี้ก็คงไม่ดีแน่ จึงเริ่มจับกลุ่มพูดคุยถึงปัญหาเด็กและเยาวชน และร่วมกันหาทางออกด้วยกัน โดยใช้กระบวนการวิจัย (โดยการหนุนเสริมของสกว.) เข้ามาเป็นกลไกทำให้เกิดการพูดคุยกันบ่อยขึ้น เพื่อกำหนดประเด็นและทิศทางการทำงานให้ชัดเจนขึ้นและมีการประสานการทำงานต่างๆ ในพื้นที่มากขึ้น จึงเกิดโครงการวิจัยปัญหาเด็กและเยาวชนและการสร้างเครือข่ายความร่วมมือในการป้องกันและแก้ไขเด็กและเยาวชนจังหวัดน่านขึ้นมาโดยมุ่งหวังว่ากลุ่มแกนหลักๆ จะขับเคลื่อนและเชื่อมโยงเอากลุ่มคนอื่นๆ เข้ามาร่วมกันทำงานด้านเด็กและเยาวชนมากขึ้น มีระบบข้อมูลที่ดี สามารถสร้างกลไกประชาคมคนทำงานด้านเด็กและเยาวชนที่ยั่งยืน ในการป้องกันและแก้ไขปัญหาเด็กและเยาวชนต่อไป

1.3 วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาสถานการณ์ปัญหาของเด็กและเยาวชนจังหวัดน่าน
2. เพื่อศึกษาบทบาทของกลุ่ม องค์กร หน่วยงาน ที่ดำเนินงานเกี่ยวกับเด็กและเยาวชนจังหวัดน่าน
3. เพื่อสร้างเครือข่ายความร่วมมือในการป้องกันและแก้ไขปัญหาเด็กและเยาวชนจังหวัดน่าน ในลักษณะของประชาคมคนทำงานด้านเด็ก
4. เพื่อกำหนดแนวทางและขับเคลื่อนการแก้ไขปัญหาเด็กและเยาวชน อาศัยฐานข้อมูลโดยองค์กร

1.4 คำถามการวิจัย

1. สถานการณ์ปัญหาเด็กและเยาวชนเป็นอย่างไร ? มีปัญหาอะไรที่รุนแรง ? ในกลุ่มใด ? และแนวโน้มของปัญหาจะเป็นอย่างไร ?
 - สถานการณ์ปัญหาเด็กและเยาวชนในแต่ละมิติ คือ เพศ อายุ เด็กในระบบ/นอกระบบ มีสถานการณ์ปัญหาแตกต่างกันหรือไม่ ? อย่างไร ?
 - สาเหตุของปัญหาเกิดจากอะไร ?
 - ข้อมูลปฐมภูมิและทุติยภูมิที่มีอยู่ในปัจจุบันของหน่วยงานภาครัฐ/องค์กรพัฒนาเอกชนมีอะไรบ้าง ? สามารถอธิบายสถานการณ์ปัญหาดังกล่าวได้หรือไม่ ? ถ้าอธิบายไม่ได้มีข้อมูลอะไรบ้าง ? ที่ต้องเก็บรวบรวมเพิ่มเติม
2. กลุ่มองค์กร หน่วยงาน ที่ทำงานเกี่ยวกับเด็กและเยาวชนมีบทบาทอย่างไร ? มีกลไกการทำงานอย่างไร ? มีการประสานเชื่อมโยงกับกลุ่ม องค์กร หน่วยงานอื่น ๆ ทั้งใน และนอกจังหวัดหรือไม่ ? อย่างไร ? มีปัญหาอุปสรรคในการทำงานอย่างไร ?

-หน่วยงานภาครัฐ องค์กรพัฒนาเอกชน องค์กรชุมชน หรือองค์กรต่างๆ ที่ทำงานแก้ไข
ปัญหาเด็กและเยาวชนจังหวัดน่านมีอะไรบ้าง ? มีรายละเอียดในการติดต่ออย่างไร ?

-หน่วยงาน/องค์กรดังกล่าวมีกลไกการทำงานมียุทธศาสตร์/กิจกรรมในการทำงานที่เป็นศักยภาพหรือเป็นจุดแข็งอย่างไร ?

- การดำเนินของหน่วยงาน/องค์กรดังกล่าวเกิดผลอย่างไรบ้าง ? มีปัญหาอุปสรรคอย่างไร ?

3. จะสร้างเครือข่ายความร่วมมือในการดำเนินการป้องกัน และแก้ไขปัญหาเด็กและเยาวชน
ในลักษณะของประชาคมคนทำงานด้านเด็กได้อย่างไร ? จะสร้างกลไกความร่วมมืออย่างยั่งยืนได้
อย่างไร ? จะประสานงานแบ่งบทบาทหน้าที่เพื่อให้เกิดการทำงานอย่างมีส่วนร่วมหนุนช่วยกัน
ได้อย่างไร ?

1.5 รูปแบบการวิจัย

การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research)

1.6 กลุ่มเป้าหมายและพื้นที่ดำเนินการ

1. กลุ่มองค์กร หน่วยงาน ที่ดำเนินงานที่เกี่ยวข้องกับเด็กและเยาวชนจังหวัดน่าน
2. กลุ่มเด็กและเยาวชนในพื้นที่จังหวัดน่าน

1.7 นิยามศัพท์

ประชาคมด้านเด็ก หมายถึง การที่กลุ่มคนต่างๆ อย่างหลากหลาย ที่มีจิตสำนึกต่อส่วนรวม มี
วัตถุประสงค์ อุดมคติร่วมกัน ได้มาพูดคุยแลกเปลี่ยนถึงสิทธิ หน้าที่ และปัญหาของตนเอง ของชุมชน
มีการติดต่อสื่อสารกัน เชื่อมโยงกันเป็นเครือข่าย เพื่อร่วมกันป้องกันและแก้ไขปัญหาคเด็กและเยาวชน

เด็ก หมายถึง มนุษย์ทุกคนที่มีอายุต่ำกว่า 18 ปี เว้นแต่จะบรรลุนิติภาวะก่อนหน้านั้นตาม
กฎหมายที่ใช้บังคับแก่เด็กนั้น

เด็กและเยาวชน หมายถึง ผู้ที่มีอายุตั้งแต่แรกเกิดถึงอายุ 25 ปีบริบูรณ์ (หรืออายุ 0-25 ปี)

เด็กในภาวะยากลำบาก (Children in Expecially Difficult circumstances) หมายถึง กลุ่มเด็กที่
ประสบกับปัญหาและต้องการความช่วยเหลือจากสังคมเป็นพิเศษอย่างมาก เพื่อให้สามารถดำรงชีวิต
อยู่ในสังคมได้อย่างปกติสุข

1.8 ผลที่คาดว่าจะได้รับ

1. เกิดความตระหนักร่วมมือในการทำงานแก้ไขปัญหาในกลุ่มคนทำงานด้านเด็กและเยาวชน ที่มาจากทั้งภาครัฐและองค์กรพัฒนาเอกชนอย่างเป็นบูรณาการ โดยมีกิจกรรมการวิจัยด้านข้อมูลเป็นตัวเชื่อมโยงให้เกิดประชาคมที่เข้มแข็ง

2. ได้ข้อมูลทำเนียบหน่วยงาน/องค์กรที่ทำงานด้านเด็กและเยาวชนจังหวัดน่าน
3. ได้ข้อมูลสถานการณ์ปัญหาเด็กและเยาวชน / ฐานข้อมูลเด็กด้านต่าง ๆ
4. ข้อมูลกลุ่มองค์กร หน่วยงานที่ดำเนินงานเกี่ยวข้องกับเด็กและเยาวชนจังหวัดน่าน
5. บทสังเคราะห์ภาพรวมปัญหาเด็กและเยาวชนจังหวัดน่าน
6. เกิดการขับเคลื่อนโครงการในการป้องกันและแก้ไขปัญหาเด็กและเยาวชน
7. เกิดเครือข่ายประชาคมคนทำงานด้านเด็กและเยาวชนจังหวัดน่านที่เข้มแข็ง
8. เกิดแผนงาน แนวทางในการดำเนินงานแก้ไขปัญหาเด็กและเยาวชนร่วมกันอย่างยั่งยืนเป็นระบบต่อไป

9. เกิดการขับเคลื่อนผลักดันในการป้องกันและแก้ไขปัญหาเด็กและเยาวชนในจังหวัดน่าน อย่างเป็นระบบรวมทั้งเกิดการผลักดันในระดับนโยบายของจังหวัดด้วย

1.9 ผู้ใช้ผลงาน และการนำไปใช้

1. หน่วยงาน กลุ่ม องค์กร มีข้อมูลสถานการณ์ปัญหาและเครือข่ายภาคีความร่วมมือที่จะประสานความร่วมมือ และแลกเปลี่ยนการเรียนรู้กันได้
2. เกิดเครือข่ายและกลไกความร่วมมือในการแก้ไขปัญหาเด็กและเยาวชน โดยใช้การวิจัยเป็นเครื่องมือ

1.10 กรอบการวิจัย

- แนวทางการแก้ไขและการป้องกันปัญหาเด็ก

กระบวนการสนับสนุนทาง
วิชาการภายนอก

บทที่ 2

ทบทวนวรรณกรรม

คณะผู้วิจัยได้ทบทวนวรรณกรรม ศึกษาผลงานทางวิชาการ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเด็ก และเยาวชนว่าด้วยเรื่องสิทธิเด็ก เด็กที่อยู่ในภาวะยากลำบาก องค์การเครือข่ายประชาคมที่ทำงานเกี่ยวกับเด็กและเยาวชน ดังนี้

1. ความหมายของเด็กและสิทธิเด็ก
2. เด็กที่อยู่ในภาวะยากลำบาก
3. สถานการณ์เกี่ยวกับเด็กในภาวะยากลำบาก
4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 ความหมายของเด็กและสิทธิเด็ก

2.1.1 ความหมายเด็กและเยาวชน

เด็ก (Children) หมายถึง บุคคลที่มีอายุไม่เกิน 18 ปีบริบูรณ์ (พจนานุกรมฉบับบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 และตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้าประเวณี พ.ศ. 2539)

เด็ก หมายความว่า บุคคลซึ่งมีอายุต่ำกว่าสิบแปดปีบริบูรณ์ แต่ไม่รวมถึงผู้ที่บรรลุนิติภาวะด้วยการสมรส (ความหมายตามพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546)

เด็กตามความหมายของประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 19 บัญญัติว่า “บุคคลย่อมพ้นจากภาวะผู้เยาว์ และบรรลุนิติภาวะ เมื่อมีอายุสิบปีบริบูรณ์” อย่างไรก็ดี บุคคลอาจจะพ้นจากการเป็นผู้เยาว์ได้ หากทำการสมรสก่อนอายุสิบปี กล่าวคือ เมื่อมีอายุสิบเจ็ดปีบริบูรณ์ หรือตามอายุที่ศาลอนุญาตให้ทำการสมรสได้ก่อน

เด็กตามความหมายของประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 74 บัญญัติว่า “เด็กอายุกว่าเจ็ดปีแต่ยังไม่เกินสิบสี่ปีกระทำการอันกฎหมายบัญญัติเป็นความผิด เด็กนั้นไม่ต้องรับโทษ”

มูลนิธิศูนย์พิทักษ์สิทธิเด็กได้นิยามเด็กในเชิงสร้างสรรค์ไว้ว่า “เด็ก คือ สมบัติอันล้ำค่าของชาติ ดังนั้น เราผู้เป็นส่วนหนึ่งที่อาศัยอยู่ใต้ร่มเงาของสังคมเดียวกัน ควรตระหนักถึงความรับผิดชอบในการเป็นผู้ดูแลและรักษาสมบัติอันล้ำค่านี้ให้มีความงดงามและทรงคุณค่าอยู่ตลอดไป”

เยาวชน หมายถึง บุคคลอายุไม่เกินยี่สิบห้าปี (ความหมายตามพระราชบัญญัติส่งเสริมและประสานงานเยาวชนแห่งชาติ พ.ศ. 2521)

เด็กและเยาวชน หมายถึง ผู้ที่มีอายุตั้งแต่แรกเกิดถึงอายุ 25 ปีบริบูรณ์ (หรืออายุ 0-25 ปี)

2.1.2 สิทธิเด็ก

อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก

อนุสัญญาว่าด้วยเด็กมี ผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 2 กันยายน 2533 หลักการที่ประกาศในกฎบัตรสหประชาชาติคือ การยอมรับในศักดิ์ศรีแต่กำเนิดและสิทธิที่เท่าเทียมกัน ในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนว่า เด็กมีสิทธิที่จะได้รับการดูแล และการช่วยเหลือเป็นพิเศษ โดยครอบครัวในฐานะเป็นกลุ่มพื้นฐานของสังคมและเป็นสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติสำหรับการเจริญเติบโตและการอยู่ดีกินดีของสมาชิกทุกคนโดยเฉพาะเด็ก ควรจะได้รับการคุ้มครองและการช่วยเหลือที่จำเป็น เพื่อที่จะความสามารถมีความรับผิดชอบในชุมชนของตนได้อย่างเต็มที่ เพื่อให้เด็กพัฒนาบุคลิกภาพได้อย่างกลมกลืนและเต็มที่ เด็กควรเติบโตในสิ่งแวดล้อมของครอบครัว ในบรรยากาศแห่งความผาสุก ความรัก และความเข้าใจ

อนุสัญญาว่าด้วยเด็ก มีสาระสำคัญ ประกอบด้วยบทบัญญัติ 54 ข้อ ได้แก่เรื่องเกี่ยวข้องกับสิทธิของเด็กโดยตรง ซึ่งเน้นหลักพื้นฐาน 4 ประการ และแนวทางในการตีความอนุสัญญาทั้งฉบับ ได้แก่

1. การห้ามเลือกปฏิบัติต่อเด็ก และการให้ความสำคัญแก่เด็กทุกคนเท่าเทียมกันโดย ไม่คำนึงถึงความแตกต่างของเด็ก ในเรื่องเชื้อชาติ สีผิว เพศ ภาษา ศาสนา ความคิดเห็นทางการเมือง ชาติพันธุ์ หรือสังคม ทรัพย์สิน ความทุพพลภาพ การเกิด หรือสถานะอื่นๆ ของเด็ก หรือบิดามารดา หรือผู้ปกครองทางกฎหมาย ทั้งนี้ เพื่อให้เด็กมีโอกาสที่เท่าเทียมกัน
2. การกระทำหรือการดำเนินการทั้งหลายต้องคำนึงถึงประโยชน์สูงสุดของเด็กเป็นอันดับแรก
3. สิทธิในการมีชีวิต การอยู่รอด และการพัฒนาทางด้านจิตใจ อารมณ์ สังคม
4. สิทธิในการแสดงความคิดเห็นของเด็ก และการให้ความสำคัญกับความคิด เหล่านั้น

กฎหมายที่เกี่ยวข้องและคุ้มครองสิทธิเด็ก

ประเทศไทยได้บัญญัติกฎหมายในการรับรองและคุ้มครองสิทธิเด็ก ไว้ดังนี้

1. รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2540

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2540 ได้บัญญัติไว้ในหมวดแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ มาตรา 80 ว่า รัฐต้องคุ้มครองและพัฒนาเด็กและเยาวชน ส่งเสริมความเสมอภาคของหญิงและชาย เสริมสร้างและพัฒนาความเป็นปึกแผ่นของครอบครัว และความเข้มแข็งของชุมชน

2. พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 20)

พ.ศ.2542

เป็นกฎหมายว่าด้วยกระบวนการถามปากคำและสืบพยานสำหรับเด็กอายุไม่เกินสิบแปดปี การแก้ไขวิธีพิจารณาความอาญา ในคดีที่ผู้เสียหายเป็นเด็กอายุไม่เกินสิบแปดปีในการร้องทุกข์ การสอบสวน การไต่สวนมูลฟ้อง และการพิจารณา กฎหมายกำหนดให้มีนักจิตวิทยา หรือนักสังคมสงเคราะห์เข้าร่วมด้วย ในคดีที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงตั้งแต่สามปีขึ้นไป หรือในคดีที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงไม่ถึงสามปีและ ผู้เสียหายหรือพยานซึ่งเป็นเด็กร้องขอ หรือในคดีทำร้ายร่างกายเด็กอายุไม่เกินสิบแปดปี การถามปากคำเด็กไว้ในฐานะเป็นผู้เสียหาย หรือพยาน ให้แยกกระทำเป็นส่วนสดในสถานที่ที่เหมาะสมสำหรับเด็ก และให้มีนักจิตวิทยา หรือนักสังคมสงเคราะห์ บุคคลที่เด็กร้องขอ และพนักงานอัยการเข้าร่วมในการถาม ปากค่านั้นด้วย

ใน มาตรา 133 ตรี ในกรณีที่พนักงานสอบสวนมีความจำเป็นต้องจัดให้เด็กอายุ ไม่เกินสิบแปดปี ในฐานะเป็นผู้เสียหายหรือพยานซึ่งตัวผู้ต้องหา ให้พนักงานสอบสวนจัดให้มี การชี้ตัวผู้ต้องหา ในสถานที่ที่เหมาะสม และสามารถจะป้องกันมิให้ผู้ต้องหาเห็นตัวผู้เสียหาย หรือพยาน การชี้ตัวผู้ต้องหาดังกล่าวให้มีนักจิตวิทยาหรือนักสังคมสงเคราะห์ บุคคลที่เด็ก ร้องขอ และพนักงานอัยการร่วมอยู่ด้วย

3. พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้าประเวณี พ.ศ. 2539

พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้าประเวณี พ.ศ. 2539 ได้เพิ่มโทษของการกระทำต่อเด็กไว้ใน มาตรา 8 ว่า ผู้ใดกระทำความผิดหรือกระทำการอื่นใดเพื่อสำเร็จความใคร่ ของตนเอง หรือผู้อื่นแก่บุคคลอายุกว่าสิบห้าปีแต่ยังไม่เกินสิบแปดปีในสถานการค้า ประเวณี โดยบุคคลนั้นจะยินยอมหรือไม่ก็ตาม ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่หนึ่งปี ถึงสามปี และปรับตั้งแต่สองหมื่นบาทถึงหกหมื่นบาท

ถ้าการกระทำความผิดตามวรรคหนึ่งเป็นการกระทำแก่เด็กอายุไม่เกิน สิบห้าปี ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่สองปีถึงหกปี และปรับตั้งแต่สี่หมื่นบาทถึง หนึ่งแสนสองหมื่นบาท

มาตรา 9 ผู้ใดเป็นธุระจัดหา ล่อไป หรือชักพาไปซึ่งบุคคลใด เพื่อให้บุคคลนั้นกระทำการค้าประเวณีแม้บุคคลนั้นจะยินยอมก็ตาม และไม่ว่า การกระทำความผิดอื่นประกอบเป็นความผิดนั้นจะได้กระทำความผิดในหรือนอก ราชอาณาจักร ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่หนึ่งปีถึงสิบปี และปรับตั้งแต่ สองหมื่นบาทถึงสองแสนบาท

ถ้าการกระทำความผิดตามวรรคหนึ่ง เป็นการกระทำแก่บุคคลอายุ กว่าสิบห้าปีแต่ยังไม่เกินสิบแปดปี ผู้กระทำความผิดต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่ห้าปี ถึงสิบห้าปี และปรับตั้งแต่หนึ่งแสนบาทถึงสามแสนบาท

ถ้าการกระทำความผิดตามวรรคหนึ่ง เป็นการกระทำแก่เด็กอายุ ยังไม่เกินสิบห้าปี ผู้กระทำ

ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่สิบปีถึงยี่สิบปี และปรับ ตั้งแต่สองแสนบาทถึงสี่แสนบาท

4. พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546

เป็นกฎหมายที่กำหนดขั้นตอนและปรับปรุงวิธีการปฏิบัติต่อเด็กให้เหมาะสมยิ่งขึ้น เหตุผลที่ตรา พ.ร.บ.นี้เพื่อให้เด็กได้รับการอุปการะ เลี้ยงดู อบรมสั่งสอนและมีพัฒนาการที่เหมาะสม อันเป็นการส่งเสริมความมั่นคงของสถาบันครอบครัว รวมทั้งป้องกันมิให้เด็กถูกทารุณกรรม ตกเป็นเครื่องมือในการแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบ หรือถูกเลือกปฏิบัติอย่างไม่เป็นธรรม

ในมาตรา 25 กำหนดให้ผู้ปกครองต้องไม่ทำการ ทอดทิ้ง ละทิ้งเด็ก จงใจหรือละเลยไม่ทำสิ่งที่จำเป็นแก่การดำรงชีวิตและสุขภาพอนามัย ปฏิบัติในการขัดขวางการเจริญเติบโตหรือพัฒนาการเด็ก

มาตรา 32 เด็กที่พึงได้รับการสงเคราะห์ ได้แก่

- 1) เด็กเร่ร่อน หรือเด็กกำพร้า
- 2) เด็กที่ถูกทอดทิ้งหรือพลัดหลง ณ ที่ใดที่หนึ่ง
- 3) เด็กที่ผู้ปกครองไม่อุปการะเลี้ยงดูได้ด้วยเหตุใดๆ
- 4) เด็กที่ผู้ปกครองมีพฤติกรรมหรือประกอบอาชีพไม่เหมาะสม อันอาจส่งผลกระทบต่อพัฒนาการทางร่างกายหรือจิตใจเด็ก

5) เด็กที่ได้รับการเลี้ยงดูโดยมิชอบ ถูกใช้เป็นเครื่องมือ หรือแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบ

6) เด็กพิการ

7) เด็กที่อยู่ในสภาพยากลำบาก

8) เด็กที่อยู่ในสภาพที่จำเป็นต้องได้รับการสงเคราะห์

มาตรา 40 เด็กที่พึงได้รับการคุ้มครองสวัสดิภาพได้แก่

1) เด็กที่ถูกทารุณกรรม

2) เด็กที่เสี่ยงต่อการกระทำผิด

3) เด็กที่อยู่ในสภาพที่จำเป็นต้องได้รับการคุ้มครองสวัสดิภาพตามที่กำหนดในกฎกระทรวง

5. บันทึกข้อตกลงเกี่ยวกับการดำเนินการกรณีการค้าเด็กและหญิง

ขณะนี้กระแสดความตื่นตัวในการป้องกันปราบปรามการค้ามนุษย์ทุกรูปแบบ เนื่องจากปัญหาความรุนแรง องค์การอาชญากรรมข้ามชาติใช้ประเทศไทยเป็นแหล่งแสวงหาประโยชน์จากการค้าเด็กและมนุษย์ ประเทศไทยจึงตกอยู่ใน 3 สถานะ คือ สถานะประเทศต้นทาง คือ ประเทศที่มีการส่งเด็กและหญิงไปค้าประเวณีในต่างประเทศ สถานะประเทศทางผ่านคือ เป็นผู้รับเด็กและหญิงจากประเทศอื่นและผ่านไปประเทศอื่น สถานะประเทศปลายทางคือนำเด็กและหญิงมาค้าบริการทางเพศ

ในประเทศ รวมทั้งการใช้แรงงานโดยกคจี้ทารุณ บังคับขู่เข็ญ ประเทศไทยและองค์กร หน่วยงานราชการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องได้ร่วมลงนามในบันทึกข้อตกลง เรื่องแนวปฏิบัติร่วมกันระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการดำเนินการกรณีการค้าหญิงและเด็กที่ตกเป็นเหยื่อการค้ามนุษย์ พ.ศ. 2546 และบันทึกข้อตกลงเรื่อง การดำเนินงานระหว่างหน่วยงานภาครัฐและเอกชน องค์กรเอกชนที่เกี่ยวข้องในการดำเนินการกรณีการค้าเด็กและหญิง (MOU)

2.2 เด็กที่อยู่ในภาวะยากลำบาก

เด็กด้อยโอกาส (Disadvantage children หรือ Under privileged children) เป็นเด็กในกลุ่มเด็ก ภาวะยากลำบาก (Children in Especially Difficult Circumstances) คือประสบกับปัญหาและต้องการความช่วยเหลือจากสังคมเป็นพิเศษอย่างมาก เพื่อให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างปกติสุข (สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานเยาวชนแห่งชาติและองค์การทุนเพื่อเด็กแห่งสหประชาชาติ 2534)

จากรายงานการประชุมปฏิบัติการเรื่องเด็กในภาวะยากลำบากของสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานเยาวชนแห่งชาติและยูนิเซฟเมื่อวันที่ 20-21 ธันวาคม 2533 ได้ให้คำจำกัดความของเด็กในภาวะยากลำบาก ว่า เด็กในภาวะยากลำบาก (Children in Especially Difficult Circumstances) หมายถึงกลุ่มเด็กที่ประสบกับปัญหาและต้องการความช่วยเหลือจากสังคมเป็นพิเศษอย่างมาก เพื่อให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างปกติสุข โดยมีการจำแนกเด็กในภาวะยากลำบากออกเป็น 4 กลุ่ม ได้แก่

1. เด็กถูกละเมิดสิทธิ เป็นกลุ่มที่ขาดโอกาสในการพัฒนา และดำรงชีวิตอยู่ในสังคมในสถานภาพที่ด้อยกว่าเด็กโดยทั่วไป รวมทั้งถูกระทำการในลักษณะของการละเมิดสิทธิที่เด็กควรพึงได้รับอีกด้วย โดยแบ่งเป็น

- 1.1 เด็กถูกทารุณ หมายถึง เด็กที่ถูกกระทำอันตรายหรือคุกคามต่อสุขภาพหรือ สวัสดิภาพ โดยบุคคลอื่น ด้วยการทำให้บาดเจ็บทั้งทางร่างกายและจิตใจ ด้วยการกระทำทารุณทางเพศ
- 1.2 แรงงานเด็กหมายถึง เด็กที่มีอายุต่ำกว่า 18 ปี ซึ่งทำงานโดยได้รับค่าตอบแทนในการทำงานหรือไม่ก็ตาม ในภาคเกษตรกรรม อุตสาหกรรมการผลิตพาณิชยกรรมและบริการ และงานขนส่ง
- 1.3 โสเภณีเด็ก หมายถึง เด็กทั้งหญิงและชายที่มีอายุ 15 ปี และต่ำกว่า ซึ่งประกอบอาชีพหารายได้จากการให้บริการทางเพศ

- 1.4 เด็กถูกข่มขืน หมายถึง เด็กอายุ 15 ปี และต่ำกว่าที่ถูกกระทำอาชญากรรมที่กระตุ้นพฤติกรรมทางเพศ หรือมีแนวโน้มไปในเรื่องเพศ ซึ่งผู้กระทำนั้น กระทำอย่างบังคับ มีแนวโน้มเชื่อต่อเด็ก เพื่อจะให้เด็กตอบสนองความต้องการทางเพศของตน โดยเด็กนั้นไม่ยินยอม

2. เด็กถูกปล่อยปละละเลย อันเป็นเด็กกลุ่มที่เสียเปรียบและขาดโอกาสที่จะได้รับการพัฒนาตามวัย ตลอดจนเป็นกลุ่มเด็กที่สังคมมักไม่ค่อยให้ความสนใจ หรือเอาใจใส่ดูแลเท่าที่ควร โดยแบ่งที่เป็น

- 2.1 เด็กที่อยู่ในครอบครัวยากจนมาก
- 2.2 เด็กถูกทอดทิ้งและเด็กกำพร้า
- 2.3 เด็กเร่ร่อน
- 2.4 เด็กถูกรกรรกรก่อสร้าง
- 2.5 เด็กในสลัม
- 2.6 เด็กชนกลุ่มน้อย

3. เด็กประพฤติตนไม่สมควร ทั้งนี้ เนื่องจากลักษณะของตัวเด็ก สภาพปัญหาทางครอบครัว รวมทั้งสภาพแวดล้อมทางสังคมของสังคมเมือง ซึ่งมีส่วนทำให้เด็กเหล่านี้มีการกระทำหรือความประพฤติที่ไม่ถูกต้อง หรือเบี่ยงเบนจากหลักเกณฑ์ของสังคม และอาจส่งผลให้เกิดเป็นปัญหาทางสังคมได้ในที่สุด ประกอบด้วย

- 3.1 เด็กติดยาเสพติดและสารระเหย
- 3.2 เด็กมั่วสุมในสถานบริการและสถานเริงรมย์
- 3.3 เด็กตั้งครรภ์นอกสมรส

4. เด็กพิการทางกายและสติปัญญา ได้แก่

- 4.1 เด็กที่มีความบกพร่องทางการเห็น
- 4.2 เด็กที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน
- 4.3 เด็กที่มีความบกพร่องทางร่างกาย
- 4.4 เด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา

5. เด็กด้อยโอกาสในสถานพินิจและคุ้มครองเด็ก หมายถึง เด็กและเยาวชนที่กระทำอย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่าง โดยตั้งใจหรือไม่ตั้งใจ กระทำผิดพลาดโดยรู้เท่าไม่ถึงการณ์ หรือถูกบงการเบี่ยงหลังจากผู้ใหญ่ หรือเด็กที่มีอิทธิพลเหนือกว่าเป็นการกระทำที่ผิดกฎหมายบัญญัติว่าเป็นความผิด ถูกส่งตัวไปชำระคดีความที่ศาลคดีเด็ก เยาวชน และครอบครัว ยกเว้นผู้ที่บรรลุนิติภาวะโดยการสมรส เมื่อผู้พิพากษาพิจารณาคดีความให้ใช้มาตรการแก้ไข บำบัด

และสงเคราะห์ในสถานพินิจและคุ้มครองเด็ก ส่งตัวอยู่ในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กในจังหวัดหรือ
เขตที่ผู้พิพากษากำหนด

ปัจจัยอิทธิพลต่อการเกิดปัญหาเด็กด้อยโอกาส

สาเหตุของการเกิดปัญหาเด็กด้อยโอกาสในสังคมไทย ได้รับอิทธิพลมาจากปัจจัยทางโครงสร้างหลายๆ ปัจจัย ได้แก่

1. **อิทธิพลของการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางเศรษฐกิจ** จากสังคมที่พึ่งพาเกษตรกรรม มาสู่การปรับตัวเข้าสู่การพึ่งพาอุตสาหกรรมโดยอิงอาศัยกับโครงสร้างการพัฒนาเศรษฐกิจโลก หรือเปรียบเทียบกับเศรษฐกิจของประเทศอื่นที่มีการพัฒนาอุตสาหกรรมมานาน โดยลักษณะของการปรับตัวเป็นไปอย่างก้าวกระโดด ส่งผลให้ประชากรมีการปรับตัวการดำเนินชีวิตเกิดการอพยพแรงงานจากภาคเกษตรกรรมเข้าสู่แรงงานภาคอุตสาหกรรมและงานในส่วนที่เกี่ยวข้อง ทำให้เด็กถูกทอดทิ้งจากพ่อแม่

2. **อิทธิพลจากปัญหาความเหลื่อมล้ำของการกระจายรายได้** อันเนื่องมาจากผลของการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างเศรษฐกิจ ถึงแม้ว่าประเทศโดยภาพรวมจะมีการพัฒนาเข้าสู่อุตสาหกรรมได้ค่อนข้างสูง แต่หากมองในเชิงความเป็นธรรมด้านการกระจายรายได้แล้วยังถือว่ามีความเหลื่อมล้ำกันอย่างมาก เกิดความแตกต่างระหว่างคนร่ำรวยและคนยากจนอย่างเห็นได้ชัด ปัญหาการกระจายรายได้ที่ไม่เป็นธรรมมันเป็นปัญหาพื้นฐานสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อเด็กในครอบครัวยากจน ทำให้เด็กขาดโอกาสในการพัฒนาตามวัยในทุกด้าน และผลักดันให้เด็กต้องตกอยู่ในสภาพที่ด้อยโอกาสทางสังคม กลายเป็นเด็กถูกทอดทิ้ง เด็กขอทาน โสเภณีเด็ก

3. **อิทธิพลจากการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรและโครงสร้างครอบครัว** การที่ประเทศไทยประสบผลสำเร็จในการลดอัตราการเพิ่มของประชากร ทำให้ประชากรวัยเด็กมีแนวโน้มลดลงตามลำดับ ขณะที่ประชากรวัยหนุ่มสาว วัยกลางคน และวัยสูงอายุมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้น และขณะเดียวกันโครงสร้างของครอบครัวก็มีขนาดเล็กลง อันเป็นผลจากการมีลูกน้อยลงทำให้เกิดครอบครัวเดี่ยวหลายลักษณะ เช่น ในเมืองมีครอบครัวเดี่ยวที่พ่อแม่ เป็นหัวหน้าครอบครัวเพียงคนเดียว ในขณะที่ชนบทหัวหน้าครอบครัวอพยพไปทำงานในเมืองหรือครัวเรือนมีผู้สูงอายุอยู่คนเดียวมากขึ้น ทำให้หัวหน้าครอบครัวไม่มีเวลาในการเลี้ยงดูอบรมบุตรและสร้างความอบอุ่นให้ครอบครัวที่เพียงพอ สภาพสังคมสมัยใหม่ภาวะบีบคั้นทางเศรษฐกิจ การเปลี่ยนแปลงด้านค่านิยมและวิถีการดำเนินชีวิตต่างก็ส่งผลกระทบต่อให้สถาบันครอบครัวมีแนวโน้มที่อ่อนแอและแตกแยกมากยิ่งขึ้น

ปัญหาดังกล่าวส่งผลกระทบต่อจิตใจของเด็กโดยตรง เด็กจะขาดความอบอุ่น ขาดที่พึ่งและรู้สึกเบื่อหน่าย จึงเป็นแรงผลักดันให้เด็กหนีออกจากบ้านและประพฤติตัวไม่เหมาะสมหรือเบี่ยงเบน

จากหลักเกณฑ์ของสังคม และอาจส่งผลให้เกิดปัญหาสังคมโดยในที่สุด เช่น การมั่วสุมในสถานบริการ สถานเริงรมย์ การติดยาเสพติด สวรรค์เหย การกระทำผิดกฎหมาย และตกเป็นเครื่องมือของมิจฉาชีพ

4. **อิทธิพลจากการเปลี่ยนแปลงสภาพสังคม ค่านิยมและวิถีการดำเนินชีวิต** การเปลี่ยนแปลงจากสภาพสังคมชนบทเป็นสังคมเมืองที่มีการพัฒนาอุตสาหกรรมและการพาณิชย์ลักษณะต่าง ๆ มากขึ้น ได้ส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิต ตลอดจนวิถีชีวิต ค่านิยม วัฒนธรรมที่ดำรงของคนและสังคมไทยเป็นอย่างมาก โดยสังคมสมัยใหม่ได้เน้นความสำคัญของการพัฒนาในเชิงวัตถุเป็นหลัก ทำให้คนต้องดิ้นรนแข่งขันกัน ซึ่งทำให้พ่อแม่ไม่มีเวลาเอาใจใส่ลูก

ในขณะเดียวกันการที่สังคมได้พัฒนาตนเองแบบเปิด ทำให้รับเอาวัฒนธรรมต่างชาติเข้ามาอย่างรวดเร็ว โดยยังขาดกลไกทางสังคมที่ทำหน้าที่ควบคุมและเฝ้าระวัง กลั่นกรองและให้ความรู้แก่เด็ก สามารถเปรียบเทียบถึงผลดี ผลเสียของวัฒนธรรมต่างชาติได้อย่างมีประสิทธิภาพ ประกอบกับสังคมไทยปัจจุบันได้กำหนดให้สื่อสังคมแห่งข้อมูลข่าวสารซึ่งสื่อสารมวลชนแขนงต่าง ๆ ล้วนมีอิทธิพลในการส่งเสริมทัศนคติให้แก่เด็ก เช่น โฆษณาสินค้าฟุ่มเฟือย การสร้างค่านิยมฟุ้งเฟ้อ การเลียนแบบการบริโภคและการเสนอภาพหรือข่าวสารที่แสดงถึงความรุนแรง

ปัจจัยด้านต่าง ๆ ล้วนเป็นอิทธิพลด้านลบต่อการปลูกฝังจริยธรรมทัศนคติและค่านิยมที่ดีงามให้แก่เด็กได้

2.3 สถานการณ์เกี่ยวกับเด็กในภาวะยากลำบาก

จากรายงานการทบทวนองค์ความรู้เรื่อง “เด็กเยาวชนและครอบครัวในประเทศไทยและข้อเสนอแนะเชิงนโยบายและการวิจัย” โดย พ.ญ.จันทร์เพ็ญ ฐประภาวรรณและคณะ, 2541. ได้นำเสนอข้อมูลของเด็กในสภาวะยากลำบาก ซึ่งสำรวจโดยกรมประชาสงเคราะห์ในช่วงกลางปี 2538. ได้มีการประมาณการว่ามีเด็กที่อายุระหว่าง 0 – 14 ปี และอยู่ในสภาวะยากลำบากต่าง ๆ กันดังนี้

1. เด็กประมาณ 6,000,000 คน อยู่ในครอบครัวยากจน
2. เด็กประมาณ 100,000 คน เป็นเด็กถูกทอดทิ้ง
3. เด็กประมาณ 350,000 คน เป็นเด็กกำพร้า
4. เด็กประมาณ 370,000 คน เป็นเด็กเร่ร่อนขอทาน
5. เด็กประมาณ 400,000 คน เป็นเด็กพิการทางกายและหรือทางจิต
6. เด็กประมาณ 200,000 คน เป็นเด็กชนกลุ่มน้อย

นอกจากนี้ยังมีข้อมูลด้านการวิจัยเกี่ยวกับเด็กในสภาวะยากลำบากบางประเภทที่มีการประมาณการตัวเลขเด็กในสภาวะยากลำบากไว้ดังนี้

- เด็กและเยาวชนที่ถูกทารุณ เป็นเหยื่อความขัดแย้งในครอบครัวและสังคม เด็กที่ได้รับการช่วยเหลือร้อยละ 60 ถูกพบติในบ้าน เท่าที่พบเด็กถูกทารุณอายุน้อยที่สุด 24 วัน ผู้กระทำทารุณในครอบครัวมักจะเคยพบเห็น และยอมรับการกระทำทารุณของผู้อื่นส่วนเด็กที่ถูกกระทำทารุณทางเพศมีแนวโน้มของอายุน้อยลง และผู้กระทำก็มีอายุน้อยลงด้วย แต่ยังมีกรณีไม่ช่วยเหลือจากสังคมเมื่อพบเห็นเด็กถูกกระทำทารุณอยู่

- เด็กถูกทอดทิ้ง ในประเทศไทยประมาณวันละ 5 คน โดยเฉพาะเด็กติดเชื้อเอชไอวีแนวโน้มถูกทอดทิ้งเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ส่วนใหญ่ถูกทอดทิ้งหลังคลอด เด็กที่ถูกทอดทิ้งจำนวน 4 ใน 5 คนเกิดจากแม่อายุน้อย แม่ตั้งครรภ์นอกสมรส และต้องเลี้ยงลูกตามลำพัง เด็กถูกทอดทิ้งมักจะมีพัฒนาการล่าช้ากว่าวัย

- เด็กเร่ร่อนนั้นมีทั้งที่เร่ร่อนตามครอบครัวมาหางานทำในเมือง หรือเร่ร่อนโดยลำพัง เด็กกรณีนี้มีจำนวนเท่าไรไม่แน่ชัด เฉพาะในเมืองใหญ่อาจมีเป็นหมื่นคน เป็นชายมากกว่าหญิง เด็กเร่ร่อนจำนวน 1 ใน 6 คนจะเร่ร่อนถาวรเป็นขอทาน กินอยู่หลับนอนตามใต้สะพาน ตลาดและวัด ส่วนใหญ่ไม่ได้เรียนหนังสือ สาเหตุที่เร่ร่อนนั้นเพราะหนีออกจากบ้าน เพื่อนชวนมาเที่ยว พลัดหลง ขอด่านหรือขายของตามสี่แยก ทั้งที่ทำงานด้วยตนเองหรือเป็นเครื่องมือให้พ่อแม่

- เด็กถูกรกรรกรก่อสร้างมีจำนวนเท่าไรไม่ทราบชัด ส่วนใหญ่ขาดโอกาสทุกด้าน เมื่อจบชั้นประถมศึกษาแล้วมักไม่ได้เรียนต่อ เมื่อยังเล็กอาจได้อยู่กับพ่อแม่ในบริเวณที่ก่อสร้าง เมื่อโตพอช่วยเหลือตนเองได้ ก็มักถูกส่งกลับไปอยู่กับปู่ย่าตายาย เด็กถูกรกรรกรก่อสร้างมักได้รับบาดเจ็บเนื่องจากตะปุด่า ไม้ตกใส่ ถูกเหล็กทับ ค้อนทุบมือ แก้วบาด ฯลฯ และมักจะเรียนรู้เรื่องเพศตั้งแต่อายุน้อย

- เด็กในชุมชนแออัด เฉพาะในกรุงเทพฯ มีเกือบ 8 หมื่นคน มักมีปัญหาสุขภาพ ขาดอาหาร เป็นโรคผิวหนัง สกปรกอมแมม ทารก 7 ใน 10 คนที่อยู่ในชุมชนแออัดไม่ได้รับวัคซีนครบตามเกณฑ์

- เด็กพิการ จากการสำรวจของสำนักงานสถิติแห่งชาติ พบเด็กและเยาวชนอายุ 0 – 19 ปี มีความพิการจำนวน 2.8 แสนคน เป็นกลุ่มที่พิการแขนขามากที่สุด ซึ่งหากได้รับการแก้ไขก็จะกลับมาเป็นปกติได้ เด็กพิการยังขาดโอกาสการศึกษาที่เท่าเทียม เพียงร้อยละ 4 เท่านั้นที่เข้าเตรียมความพร้อมในช่วงปฐมวัย ซึ่งต่ำกว่าเด็กปกติถึง 15 เท่า

- เด็กติดเชื้อเอชไอวี ประมาณว่ามีเด็กติดเชื้อจากแม่ในปัจจุบันประมาณ 6 หมื่นคน ทั้งยังจะต้องกำพร้าเนื่องจากพ่อแม่เสียชีวิตจากโรคเอดส์อีกเป็นแสนคน คาดว่าถึงปี พ.ศ.2548 จะมีเด็กติดเชื้อเอชไอวีประมาณ 2 แสนกว่าคน หรือประมาณปีละ 5-8 พันคน นอกจากนี้ ยังมีเด็กและเยาวชน

ชาวเขาในประเทศไทยราว 3 แสนคน ยังไม่มีตัวเลขเด็กชนกลุ่มน้อยอื่นๆ เด็กต่างชาติ และผู้อพยพที่มาขายแรงงานในประเทศไทย

- **โสเภณีเด็ก** แม้ว่าตัวเลขที่ทางราชการสำรวจจะพบจำนวนโสเภณีประมาณ 1 แสนกว่าคน แต่ตัวเลขขององค์กรเอกชนอื่นๆ สูงกว่าตัวเลขของราชการมาก ซึ่งพบว่าเด็กขายบริการทางเพศจะมีจำนวนประมาณร้อยละ 40 ของโสเภณีผู้ใหญ่ การศึกษาปัจจัยที่ทำให้มีการขายบริการทางเพศเพิ่มขึ้น พบปัจจัยเอื้อหลายประการคือ ความยากจน สังคมที่เน้นบริโภคนิยม การเติบโตของธุรกิจการท่องเที่ยว สภาพการพัฒนาประเทศที่ขาดความสมดุล ความแตกต่างระหว่างประชากรกลุ่มต่างๆ ค่านิยมและวัฒนธรรมของท้องถิ่นบางแห่ง สภาพความสัมพันธ์ภายในครอบครัว และกระบวนการจัดเกลาในครอบครัว

การลงทุนเพื่อเด็กในสังคมไทย

รัฐบาลไทยลงทุนเพื่อเด็กและเยาวชนประมาณ 7,000 บาทต่อคนต่อปี หรือ 3.9% ของผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติ (GDP) ค่าใช้จ่ายของครัวเรือนโดยตรง สำหรับเด็กและเยาวชนในครอบครัวอย่างน้อยร้อยละ 4 ของค่าใช้จ่ายทั้งหมด ประเทศไทยลงทุนเพื่อเด็กในด้านการศึกษามากที่สุด เฉลี่ย 9,000 บาทต่อเด็กที่ได้รับการศึกษา 1 คนต่อปี และลงทุนให้ระดับอุดมศึกษาสูงถึง 3 หมื่นบาทต่อคนต่อปี ประถมศึกษาเพียง 950 บาท ภาคเอกชนร่วมลงทุนด้วยเกือบ 200 บาทต่อคน และครอบครัวลงทุนอีกเกือบ 2 พันบาทต่อคน ส่วนการลงทุนด้านสังคมอื่น ๆ จะอยู่ในราร้อยละ 1 – 2 ของงบบริการสังคม หรือ 73 บาทต่อคนต่อปี งบประมาณขององค์กรเอกชนที่ดำเนินการด้านเด็ก เยาวชน และครอบครัวโดยเฉลี่ยประมาณ 10 บาทต่อคนต่อปี

นโยบาย องค์กร และการดำเนินงานเรื่องเด็ก เยาวชน และครอบครัว

นโยบายฯ ของประเทศในเรื่องเด็ก เยาวชนและครอบครัวที่ผ่านมาในอดีตยังไม่ปรากฏเป็นรูปธรรมที่ชัดเจน ได้ผลเพียงการควบคุมจำนวนประชากร ยังไปไม่ถึงการพัฒนาคุณภาพครอบครัว เด็กและเยาวชน นโยบายฯ เด็กและเยาวชนไทยระยะเริ่มต้นเน้นการบรรเทาทุกข์ มุ่งขยายบริการให้ทั่วถึง ต่อมาเน้นบทบาทครอบครัว และเริ่มสนใจเด็กยากลำบาก ในส่วนของนโยบายสุขภาพยังไม่รอบด้าน เน้นบริการด้านสุขภาพกายยังขาดมิติทางจิตใจ อารมณ์ สังคม ส่วนนโยบายการศึกษาแม้ว่าจะพยายามทำให้กว้างขวางครอบคลุม แต่ก็ยังสูญเปล่าอยู่มาก ในการเตรียมความพร้อมของเด็กปฐมวัย มีหน่วยจัดการหลากหลาย แต่ขาดเอกภาพ ข้ำซ้อน ขณะเดียวกันก็ยังไม่ทั่วถึง อีกทั้งรัฐก็ยังไม่ขาดการกำกับดูแลมาตรฐานของสถานดูแลเด็กเหล่านั้นให้มีคุณภาพได้มาตรฐานในระบบโรงเรียนก็เน้นการศึกษาภาคบังคับ การผลิตกำลังคนระดับกลางถึงระดับสูง ตลอดจนการสร้างงานในชนบทและเมืองเพื่อรองรับเด็กที่จบการศึกษาภาคบังคับแล้วก็ยังต้องเร่งดำเนินการ แต่ที่สำคัญคือยังขาด

การประเมินศักยภาพของเด็กและประชากรที่ออกไปจากระบบการศึกษา ส่วนนโยบายการพัฒนา อาชีพนั้นแต่เดิมไม่ปรากฏให้เห็น เพิ่งจะบรรจุไว้ในแผนพัฒนาฉบับที่ 8 โดยเน้นการพัฒนาทักษะ เพื่อเข้าสู่อาชีพสำหรับเด็กที่ไม่ได้เรียนต่อ และปรับปรุงกฎหมายแรงงานเด็ก ส่วนนโยบายเพื่อเด็กใน ภาวะยากลำบากนั้น เน้นที่การควบคุมจำนวนเด็กถูกทอดทิ้งให้การสงเคราะห์จัดบริการศูนย์รับเลี้ยง เด็กในชุมชนแออัด เพิ่มโอกาสการศึกษาให้เด็กพิการ เด็กชาวเขาและเด็กต่างชาติ

การดำเนินงานในเรื่องเด็ก เยาวชน และครอบครัวที่ผ่านมา ยังกระจุกตัวอยู่ในกรุงเทพฯ และเมืองใหญ่ๆ ภาครัฐจัดการเองเป็นส่วนใหญ่ โดยละเลยศักยภาพภาครัฐกิจและเอกชน สำหรับองค์กร ที่ดำเนินการเรื่องเด็ก เยาวชน และครอบครัวนั้นมีอยู่มากหลากหลาย แต่ยังขาดพลังและความต่อเนื่องทั้งหน่วยประสานขององค์กรปฏิบัติยังรวมศูนย์อยู่กับภาครัฐ ส่วนองค์กรเอกชนสาธารณะ ประโยชน์ก็ยังรวมตัวอยู่ในกรุงเทพฯ และเมืองใหญ่ สำหรับในชนบทยังไม่ปรากฏว่ามีองค์กรใดที่จะ รับผิดชอบดูแลการพัฒนาเด็ก เยาวชน และครอบครัว ในลักษณะที่เป็นองค์กรรวม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ชนบทท้องถิ่นยังไม่มีบทบาทในการดูแลเด็ก เยาวชน และครอบครัวอย่างจริงจัง ซึ่งในทางปฏิบัติแล้ว องค์กรบริหารส่วนตำบลแต่ละแห่งน่าจะมีความบทบาทในการดูแลเด็ก เยาวชนและครอบครัว เพื่อสร้าง ความเข้มแข็งให้ชุมชนได้มากยิ่งขึ้น

2.4 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในประเทศไทยมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเด็กในหลาย ๆ ด้านที่ผ่านมาประกอบด้วย

- ในด้านสุขภาพกาย งานวิจัยในส่วนของเด็กและเยาวชนมีสัดส่วนสูงกว่างานวิจัยด้านจิตใจ สติปัญญา อารมณ์ และสังคมอย่างมาก ข้อมูลด้านสุขภาพกายมีทั้งการศึกษาในระดับบุคคล (ผู้ป่วย) ระดับสถานพยาบาล และในระยะหลัง ๆ มีการศึกษาที่ใช้ระเบียบวิธีวิจัยทางระบาดวิทยาโดยใช้ชุมชนเป็นฐานมากขึ้น ทำให้ทราบสุขภาพนั้น ๆ ซึ่งสามารถนำไปใช้ในการกำหนดนโยบาย วางแผน และพัฒนาระบบบริการสาธารณสุขให้บังเกิดผลต่อสุขภาพเด็กและเยาวชนได้อย่างตรงเป้าหมายมากขึ้นกว่าในอดีตและยังสามารถนำมาใช้ในการประเมินผลการปฏิบัติงานของหน่วยงานปฏิบัติได้อีกด้วย แม้ว่าจะมีงานวิจัยในด้านสุขภาพกายของเด็กเป็นจำนวนมาก แต่โดยส่วนใหญ่จะเน้นหนักที่กลุ่มเด็กทารกและปฐมวัยมากกว่าเด็กวัยเข้าโรงเรียนและวัยรุ่น ทั้งนี้ เนื่องจากในแผนพัฒนาฉบับก่อน ๆ เน้นหนักการดำเนินงานเพื่อลดอัตราการตาย การเจ็บป่วยของเด็กทารกและปฐมวัยมากกว่าวัยอื่น จึงขาดแคลนการวิจัยศึกษาในส่วนของพฤติกรรม พัฒนาการด้านจิตใจ อารมณ์ สังคม และโรคภัยไข้เจ็บอันเนื่องจากการเปลี่ยนแปลงของสังคมและสิ่งแวดล้อม อาทิ โรคภูมิแพ้ ภาวะโภชนาการ การใช้สารเสพติด อุบัติเหตุ มลภาวะและการได้รับสารพิษต่าง ๆ เป็นต้น

- การวิจัยด้านสุขภาพจิต ส่วนใหญ่เป็นการรวบรวมข้อมูลของผู้ป่วยในโรงพยาบาลและสถานบริการสุขภาพจิต และมักมีขนาดเล็ก ๆ เจาะเฉพาะบางเรื่องเน้นเรื่องโรคและความผิดปกติมากกว่าสถานภาพทางสุขภาพจิตของเด็กและเยาวชน อีกทั้งยังขาดการวิจัยในระดับชุมชนในระดับประเทศก็เกือบจะไม่มีเลย

- การศึกษาวิจัยในเรื่อง พัฒนาการเด็ก ซึ่งเป็นรากฐานที่สำคัญยิ่งต่อคุณภาพของพลเมืองไทยในอนาคต ยังมีจำนวนน้อย และมีปัญหาในเรื่องระเบียบวิธีการคัดเลือกกลุ่มศึกษา เกณฑ์วัด และเครื่องมือที่ใช้ในการวัดอย่างไรก็ตาม อาจพอสรุปได้ค่อนข้างสอดคล้องกันว่า เด็กไทยส่วนใหญ่มีสุขภาพกายปกติและแข็งแรง มีพัฒนาการด้านสติปัญญาต่ำกว่าอายุ โดยเฉพาะเด็กในชนบท แม้ไม่ได้อยู่ในพื้นที่ที่ทุรกันดาร

- งานวิจัยด้านการศึกษา ซึ่งมีอยู่มากมาย ส่วนใหญ่เป็นงานวิจัยด้านการทดสอบหลักสูตร ทดลองวิธีหรือกระบวนการเรียนการสอน และสำรวจเจตคติต่าง ๆ มากกว่าการประเมินศักยภาพของเด็กและเยาวชนที่ผ่านระบบการศึกษา ทำให้ไม่อาจเห็นภาพได้อย่างชัดเจนว่า ระบบการศึกษาที่ผ่านมานั้นได้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในตัวเด็กและเยาวชนที่จบการศึกษาหรือช่องว่างระหว่างความต้องการแรงงานกับแรงงานที่มีอยู่จริงก็เพียงสะท้อนให้เห็นผลของการศึกษาในด้านหนึ่งเท่านั้น ส่วนข้อมูลในเรื่องการดำเนินชีวิต คุณสมบัติของการเป็นพลเมืองที่ดี หรือการเป็นกำลังในการพัฒนาสังคมของผู้จบการศึกษาในแต่ละระดับนั้น ไม่อาจหาได้จากการวิจัยที่มีอยู่

- งานวิจัยที่เกี่ยวกับเด็กและเยาวชนในภาคแรงงานและเศรษฐกิจ พบว่า ส่วนใหญ่ให้ความสำคัญและมุ่งไปที่แรงงานภาคอุตสาหกรรม ส่วนน้อยศึกษาในภาคเกษตรกรรม และน้อยมากในภาคพาณิชยกรรมและบริการ และแรงงานนอกระบบ ทั้ง ๆ ที่พบว่า แรงงานเด็กจำนวนมากเข้าสู่ภาคพาณิชยกรรมและบริการทั้งในฐานะลูกจ้าง หรือประกอบอาชีพอิสระ เช่น ขายพวงมาลัย ขายหนังสือพิมพ์ รับจ้างในร้านอาหารขนาดต่าง ๆ การวิจัยส่วนใหญ่เป็นการวิจัยแบบสำรวจเชิงปริมาณโดยใช้แบบสัมภาษณ์และแบบสอบถาม ยังขาดการวิจัยให้เห็นศักยภาพของแรงงานเด็กในส่วนต่าง ๆ ทั้งในแง่ความรู้ ทักษะ ความชำนาญ ในการเข้าสู่ภาคแรงงาน รวมถึงการศึกษาเชิงคุณภาพซึ่งจะอธิบายเจตคติ ค่านิยม ความเชื่อ และวิถีชีวิตของแรงงานเด็กและเยาวชน

- ในด้านครอบครัว พบว่า มีงานวิจัยที่กล่าวถึงครอบครัวในฐานะที่เป็นรากฐานสำคัญของเด็กและเยาวชนอยู่น้อยมาก การศึกษาที่เกี่ยวกับวิธีการดูแล การอบรมเลี้ยงดูบุตรในลักษณะต่าง ๆ ที่มีผลต่อการพัฒนาบุคลิกภาพ สติปัญญา และจริยธรรมในเด็กวัยต่าง ๆ พอมีอยู่บ้าง แต่ส่วนใหญ่เป็นวิทยานิพนธ์ของนักศึกษาระดับปริญญาโท ซึ่งมีข้อจำกัดในเรื่องจำนวนและการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง และวิธีการดำเนินการวิจัย ซึ่งทำให้การนำผลการวิจัยไปใช้เพื่ออธิบายปรากฏการณ์และสิ่งที่พบในครอบครัวไทยได้ค่อนข้างจำกัด งานวิจัยเกือบทั้งหมดเป็นงานวิจัยเชิงพรรณนา

มีจำนวนน้อยกว่าร้อยละ 5 ที่เป็นงานวิจัยที่ทดลอง นอกจากนี้ยังพบว่า การศึกษาสัมพันธภาพระหว่างสามีภรรยาที่มีผลกระทบต่อเด็กก็เป็นการศึกษาในกลุ่มที่เกิดปัญหาขึ้นแล้ว เช่น ในกลุ่มเด็กที่ต้องโทษเด็กเร่ร่อนหรือเด็กที่มีปัญหาพฤติกรรมหรือปัญหาสุขภาพจิตยังไม่ชัดเจนในส่วนของครอบครัวปกติและครอบครัวในภาวะเสี่ยงว่า มีความแตกต่างกันหรือไม่อย่างไร โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การดูแลเด็กโดยผู้ที่มีพ่อแม่ อีกทั้งการศึกษาผลและข้อแตกต่างในการเลี้ยงดูเด็กของวัฒนธรรมในท้องถิ่นภูมิภาคต่างๆ ก็ไม่ปรากฏให้เห็น

- การวิจัยด้านสังคมวิทยา มานุษยวิทยา อันจะช่วยให้เข้าใจรากฐานความเชื่อการสืบทอดทางวัฒนธรรม ประเพณี การอบรมเลี้ยงดู ที่มีสภาพคล้อยคลึงกับงานวิจัยด้านภาวะจิตใจและอารมณ์ คือ มักจะเป็นงานในระดับวิทยานิพนธ์ของนักศึกษาปริญญาโทแต่ในระยะ 5 – 10 ปีหลังนี้มีงานวิจัยทางสังคมขนาดใหญ่ในชุมชน โดยเฉพาะในกลุ่มวัยรุ่นและเยาวชนพอสมควร แต่ก็ยังขาดภาพรวม อีกทั้งการนำงานวิจัยแต่ละส่วนมาวิเคราะห์สังเคราะห์ร่วมกันก็เป็นเรื่องกระทำได้ยาก เนื่องจากระเบียบวิธีวิจัยและความน่าเชื่อถือแตกต่างกันไป

ปวีณา สายสูง (2541) ศึกษาพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศของนักศึกษาอาชีวศึกษาในจังหวัดน่าน พบว่า จากการศึกษานักศึกษาวิทยาลัยเทคนิคน่าน และสถาบันเทคโนโลยีราชมงคล วิทยาเขตน่าน จำนวน 314 คน และสนทนากลุ่ม 8 กลุ่ม ๆ ละ 8 คน ภาพรวมกลุ่มตัวอย่างร้อยละ 33.4 มีเพศสัมพันธ์ครั้งแรกอายุระหว่าง 10 – 21 ปี (เฉลี่ยอายุ 16.7 ปี) เป็นเพศสัมพันธ์กับคู่วัยร้อยละ 74.2 (คนหนึ่งมีคู่นอนมากกว่า 1 คน ร้อยละ 32.6) ปัจจัยที่ทำให้มีเพศสัมพันธ์คือ การดื่มสุราก่อนมีเพศสัมพันธ์ คิดเป็นร้อยละ 65.7 และการมีเพศสัมพันธ์ของนักศึกษาส่วนใหญ่ไม่ใช่สัญญานามัยถึงร้อยละ 31.9 หรือเทียบเป็น 1 ต่อ 4 ของกลุ่ม ปัจจัยทางด้านจิตสังคมที่เป็นแรงผลักดันให้นักศึกษามีเพศสัมพันธ์คือสื่อวีดิทัศน์เป็นสิ่งกระตุ้นความรู้สึกทางเพศของนักศึกษาได้มากที่สุด

รศ. ดร. ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐและคณะ (2546) ศึกษาปัญหาชีวิตกลุ่มเด็กยากจนและด้อยโอกาสในเขตชุมชนเมือง จังหวัดสุรินทร์ พบว่า ลักษณะครอบครัวที่มีอิทธิพลต่อการเกิดผลกระทบต่อวิถีชีวิตเด็กให้กลายเป็นเด็กด้อยโอกาสและยากจนนั้นมีองค์ประกอบหรือลักษณะของครอบครัวดังนี้

1. ครอบครัวคอร์รัปชัน เป็นครอบครัวที่ขึ้นกับภาวะทางเศรษฐกิจ เป็นครอบครัวที่ใช้เวลากับการมุ่งหาเงิน ซึ่งไม่ใช่การหาเงินเพื่อสนองความต้องการหรือการยอมรับจากสังคม แต่เป็นการมุ่งหาเงินของครอบครัวเป็นการมุ่งหาเงินเพื่อบรรเทาปัญหาทางเศรษฐกิจให้เพียงพอกับค่าใช้จ่ายในครอบครัว เช่น ค่าเล่าเรียนลูก โดยจะมีเวลาให้กับลูกเพียงช่วงเวลาสั้น ๆ

2. ครอบครัวยิปซี เป็นลักษณะครอบครัวที่มาเช่าอาศัยอยู่เพื่อประกอบอาชีพ ช่วงระยะเวลาหนึ่งและเมื่อถึงช่วงเวลาที่หนึ่งที่มีงานมีรายได้ดีกว่าในท้องถิ่นอื่นก็จะอพยพออกไป

3. ครอบครัวลูกกระเบิด เป็นครอบครัวที่เกิดจากการทำงานในสถานบริการ หลังเลิกงานก็จะกลับมาทะเลาะกันเป็นประจำ เป็นตัวอย่างที่เด็กได้เห็นเป็นปกติ กลายเป็นเรื่องธรรมดาและเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตชุมชน

4. ครอบครัวดาวกระจาย พบในครอบครัวที่พ่อแม่เสียชีวิตด้วยโรคเอดส์ ทั้งลูกไว้กับญาติ พ่อแม่ออกไปอาศัยอยู่ในท้องถิ่นอื่น กระทั่งเด็กกลายเป็นเด็กเร่ร่อน จรจัดในชุมชน รวมกลุ่มกันในชุมชนช่วงระยะเวลาหนึ่งแล้วก็หายไปจากชุมชน

ลักษณะครอบครัวที่เกิดขึ้น สรุปได้ว่าเป็นปัญหาที่เกิดจากการล่มสลายของวิถีชีวิตเกษตรกรรมและวิกฤติการณ์ของสังคมทุนนิยมที่เน้นวัตถุนิยม ซึ่งเป็นวิกฤติที่จะเป็นวิกฤตศาสนาที่ไม่สามารถเป็นที่พึ่งของชุมชนได้ เศรษฐกิจล่มสลาย ครอบครัวแตกแยก การเมืองที่ไม่ตอบสนองความต้องการของชุมชน ระบบการศึกษาที่ไม่สอดคล้องกับความต้องการของเด็กที่สำคัญคือกระแสสื่อ

จันทร์เพ็ญ ชูประภาวรรณ (2540) การทบทวนและสังเคราะห์สถานภาพองค์ความรู้เรื่องเด็กเยาวชนและครอบครัวในประเทศไทยใน 10 ปี ที่ผ่านมามีพบว่า ครอบครัวไทยมีขนาดเล็กลง เป็นครอบครัวเดี่ยวมากขึ้น ความบีบคั้นทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม ครอบครัวแตกแยก มากขึ้น โดยที่ในปี พ.ศ.2540 มีจำนวนเด็ก และเยาวชนอายุ 0-24 ปีทั้งสิ้นประมาณ 27.9 ล้านคน ในปีพ.ศ.2538 อัตราตายทารกลดลงเหลือเพียง 34 ต่อเกิดมีชีวิต 1000 คน อัตราการให้นมแม่ลดลงทั้งจำนวนและระยะเวลา โรคที่คุกคามสุขภาพของเด็กอายุต่ำกว่า 5 ปียังคงเป็นโรคติดเชื้อ และสาเหตุการตายที่สำคัญในเด็กวัยนี้คือ อุบัติเหตุ ปอดบวม และไข้เลือดออก กว่า 10 ปีที่ผ่านมา ยังพบภาวะทุพโภชนาการ โดยเฉพาะในชนบท ในขณะที่เดียวกันก็พบภาวะน้ำหนักเกินและอ้วนในเมือง เด็กวัยนี้ 1 ใน 20 คน เป็นคอพอก 1 ใน 4 ซีด เด็ก 1 ใน 10 ไม่ได้เข้าเรียนในระดับประถมศึกษา และยังไม่มีการประเมินศักยภาพเด็กที่จบจากชั้นประถมศึกษา อุบัติเหตุจราจรเป็นเหตุการตายอันดับต้นในกลุ่มเยาวชนอายุ 15-24 ปี ประมาณว่าตายวันละ 10 ราย ทั้งยังพบปัจจัยเสี่ยงคือ การสูบบุหรี่ ดื่มสุรา เพิ่มมากขึ้น ซึ่งบางส่วนนำไปสู่การติดยาเสพติด ประมาณครึ่งหนึ่งของเด็กอายุ 13 – 14 ปีเข้าสู่ภาคแรงงาน ส่วนมากจะเป็นแรงงานในครัวเรือนภาคเกษตรกรรม มีการเคลื่อนย้ายเข้ามาเป็นแรงงานในภาคอุตสาหกรรมเพิ่มขึ้น และมักได้รับค่าแรงต่ำ และขาดแคลนสวัสดิการยังไม่มีข้อมูลที่ชัดเจนถึงขนาดของเด็กที่อยู่ภาวะลำบาก ในภาวะการระบาดของโรคเอดส์คาดว่าจะมีเด็กกำพร้า เด็กติดเชื้อเอดส์ เด็กอาชีพพิเศษ และอื่นๆ เพิ่มขึ้นประมาณว่า การลงทุนของภาครัฐสำหรับเด็กและเยาวชน 7,000 บาทต่อคนต่อปี หรือประมาณร้อยละ 3.9 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติ ค่าใช้จ่ายด้านการ

ศึกษาต่อเด็ก 1 ราย ประมาณ 9,000 บาทต่อปี โดยเฉพาะในชั้นอุดมศึกษาสูงถึง 30,000 บาทต่อหัว ด้านสุขภาพและสวัสดิการสังคมอื่นๆ มีเพียง 73 บาทต่อคนต่อปีเท่านั้น

ยุพา วงศ์ไชย (2540) ได้ทบทวนและสังเคราะห์สถานภาพเรื่อง "เด็กในภาวะยากลำบากในประเทศไทย" ผลการศึกษาพบว่า การให้ความหมายของเด็กในภาวะยากลำบากของงานวิจัยมีลักษณะต่างกัน คือส่วนใหญ่ให้ความหมายตามเกณฑ์ของสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานเยาวชนแห่งชาติ (สยช.) แต่จะมีความแตกต่างในการพิจารณาเกณฑ์อายุเด็ก และการแบ่งประเภทของเด็กในภาวะยากลำบาก ยังคงมีความคลุมเครือ และไม่ครอบคลุมในแต่ละประเภทของเด็กที่ศึกษานั้น จึงควรมีการกำหนดและทบทวนการให้ความหมายของเด็กในภาวะยากลำบากร่วมกัน และกำหนดแนวทางการวิจัยให้ครอบคลุมเด็กกลุ่มต่างๆ มากขึ้น และควรให้ความสำคัญกับงานวิจัยที่มีกรอบแนวคิดทฤษฎีที่เป็นฐานส่งเสริมให้มีการมองปัญหาแบบองค์รวม

กาญจนา แก้วเทพ (2540) ได้ทบทวนและสังเคราะห์งานวิจัย เรื่อง "บทบาทสื่อมวลชนต่อการพัฒนาเด็ก เยาวชน และครอบครัว" เพื่อประมวลความก้าวหน้าขององค์ความรู้เรื่องบทบาทสื่อมวลชนต่อการพัฒนาเด็ก เยาวชน และครอบครัว โดยใช้วิธีการสำรวจรวบรวมงานศึกษาวิจัยที่เกี่ยวข้อง ตั้งแต่ปี ค.ศ. 1961 – 1996 จากการศึกษาพบว่า งานวิจัยที่ศึกษาในเรื่องบทบาทสื่อมวลชนต่อการพัฒนาเด็ก เยาวชน และครอบครัว จะมีมากในหัวข้อการศึกษาผู้รับสารและการวิเคราะห์เนื้อหา ยังไม่ค่อยมีงานวิจัยที่เกี่ยวกับผู้ผลิต และการวิเคราะห์นโยบาย ส่วนการรับรู้เรื่องการใช้สื่อนั้นแตกต่างกันไปในแต่ละกลุ่มเป้าหมาย ในขณะที่กลุ่มเด็กมักสนใจที่จะใช้สื่อเพื่อความบันเทิง แต่กลุ่มผู้ใหญ่กลับคาดหวังให้มีการใช้สื่อเพื่อการศึกษาหรือปลูกฝังเด็ก นอกจากนี้ยังพบว่า มีปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับบทบาทของสื่อในการพัฒนาเด็ก คือ ธรรมชาติของสื่อแต่ละชนิด ความแตกต่างในแง่อายุ และกลุ่มของเด็ก โครงสร้างของอุตสาหกรรมสื่อแต่ละชนิด และระดับของความเข้าใจของกลุ่มผู้ที่เกี่ยวข้อง แม้ว่าจะมีงานวิจัยอยู่จำนวนไม่น้อยในประเด็นที่ศึกษา แต่ทว่าหัวข้อและการออกแบบงานวิจัยยังขาดสมดุลอยู่มากทั้งในแง่กลุ่มเด็กที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง และประเภทของสื่อที่ศึกษา จึงมีข้อเสนอแนะให้ศึกษาหัวข้อของสื่อที่มีอยู่น้อยควรศึกษาเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างเด็กกับสื่อบางประเภทที่มีอิทธิพลต่อเด็ก เช่น วิทยุ วิดีโอ เกมส์ และการ์ตูน และควรมีการวิจัยเกี่ยวกับเรื่องแผน และนโยบายในการใช้สื่อเพื่อการพัฒนาเด็กอย่างเร่งด่วน

จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องจะเห็นได้ว่า สถานการณ์ปัญหาเด็กและเยาวชนมีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ตัวข้อมูลที่จะบ่งบอกถึงสภาพปัญหายังไม่ชัดเจน แต่ดูว่าปัญหาเด็กและเยาวชนนับวันจะมีความรุนแรงมากขึ้น ซับซ้อนมากขึ้น ยากแก่การจัดการ โดยเฉพาะปัญหาเด็กด้อยโอกาส ส่วนงานพัฒนาประชาคมด้านเด็กที่จะเป็นกลไกเชื่อมโยงเครือข่ายในการทำงานและคุ้มครอง

เด็กยังไม่มีรูปธรรมที่ชัดเจน การจัดฐานข้อมูลสถานการณ์ร่วมและพัฒนากลไกประชาคมในการป้องกันและแก้ไขปัญหาเด็กและเยาวชนจึงเป็นโจทย์คำถามที่งานวิจัยชิ้นนี้ต้องการพัฒนาขึ้น

บทที่ 3

การก่อเกิดกลไกประชาคมด้านเด็กและวิธีการศึกษาวิจัย

ข้อค้นพบเบื้องต้นในความร่วมมือของบุคคล ผู้มีใจที่ทุ่มเทให้กับเด็ก และคาดหวังจะให้เด็กเมื่องน่านเป็นคนดี อยู่ในสังคมที่อบอุ่น มีคุณภาพชีวิตที่ดี ด้วยความปรารถนาดีอันนี้จึงได้มีใจมารวมตัวกัน ในการที่จะขับเคลื่อนกระบวนการร่วมกัน ค้นหา ศึกษาสถานการณ์และปัญหาเด็กในจังหวัดน่านเพื่อเป็นข้อมูลในการนำไปสู่สาธารณชน เพื่อการแก้ไขปัญหาลูกและเยาวชน อีกทั้งเสริมสร้างแนวทาง การดูแลคุ้มครองเด็กและเยาวชนอย่างยั่งยืนต่อไป กระบวนการทำงานการก่อตัวเริ่มจากคนที่มีความสนใจ จากความสนใจขององค์กรหน่วยงาน และการสนับสนุนขององค์กร

จากการได้ร่วมกันคิด ร่วมกันวางแผนและร่วมกันลงมือเก็บข้อมูล ของคณะทำงานประชาคมคนทำงานด้านเด็ก เพื่อให้ได้มีซึ่งข้อมูลสถานการณ์ปัญหาเด็กและเยาวชน และกระบวนการขับเคลื่อนกระบวนการพัฒนาเพื่อการป้องกันและแก้ไขปัญหาลูกและเยาวชนในจังหวัดน่าน จึงได้มีข้อค้นพบได้ 2 ประการด้วยกันคือ

- 1) การก่อรูปคณะทำงานวิจัยและการก่อตัวของกลไกประชาคมด้านเด็ก
- 2) กระบวนการทำงานของประชาคมด้านเด็กจังหวัดน่าน

3.1 การก่อรูปคณะทำงานวิจัย และการก่อตัวของกลไกประชาคมด้านเด็ก

ก. การก่อรูป และการรวมตัวกัน

เริ่มจากการจัดเวทีระดับจังหวัด เพื่อรวมคนทำงานด้านเด็กและเยาวชน ที่มาจากหลายส่วน ทั้งภาครัฐ องค์กรพัฒนาเอกชน องค์กรชุมชน โดยการประสานงานของคณะทำงานมูลนิธิรักษ์เมืองน่าน ร่วมกับทีมประสานงาน CY-Net ในช่วงระยะเวลา 1 ปีที่ผ่านมา (2545) โดยได้รับงบประมาณจากโครงการประสานงานงานวิจัยเพื่อสังคม (สกว.) ทำให้เครือข่ายคณะทำงานที่มีความเข้มแข็งเป็นทุนเดิมอยู่แล้ว มีความเข้าใจในเป้าหมาย ทิศทาง และมีความพร้อมในการปฏิบัติงานเพิ่มมากขึ้น ซึ่งคณะทำงานดังกล่าว ส่วนใหญ่เป็นคณะทำงานที่มาจากประชาคมของจังหวัด เคยทำงานแก้ไขปัญหาด้านเด็กและเยาวชน รวมทั้งปัญหาอื่นๆ ของจังหวัดร่วมกันมาเป็นระยะเวลาพอสมควรแล้ว คณะทำงานดังกล่าวที่ได้มาพบปะแลกเปลี่ยนประสบการณ์เรื่องการป้องกันและแก้ไขปัญหาลูกและเยาวชนและร่วมกันพัฒนาโครงการวิจัยร่วมกันเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาลูกและเยาวชน

การรวมตัวของกัลยาณมิตรที่คุ้นเคยกันและมีบทบาทในการทำงานด้านเด็กและเยาวชนในมิติต่างๆ เข้ามาร่วมทำงานวิจัย ซึ่งเรียกตัวเองว่าเป็น “กลุ่มผู้ก่อการดี” ก็คือกลุ่มที่ไม่เป็นทาง

การ มีใจอาสา บวกกับหน้าที่ของคนทำงานที่เกี่ยวข้องกับเด็กและเยาวชน ตั้งอยู่บนพื้นฐาน และอาศัยศักยภาพ ประสบการณ์เบื้องต้นขององค์กร/หน่วยงานที่สังกัดและเครือข่ายการทำงาน เช่น หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพ ยาเสพติด การศึกษา กองทุนเด็กและคนชรา เด็กและเยาวชน ชุมชน องค์กรพัฒนาเอกชน ฯลฯ ต่างก็มีประสบการณ์ มีศักยภาพและชุดประสบการณ์เดิม ซึ่งสามารถเอามาใช้ในการทำงานได้ ทั้งนี้ในกระบวนการวิจัยและพัฒนา “ตัวนักวิจัย” เองจะมีความสำคัญในการที่จะขับเคลื่อนงานวิจัยและพัฒนาให้ไปสู่เป้าหมายได้ และตัวนักวิจัยแต่ละคนก็จะมีสายใยเครือข่ายไปยังคนในองค์กรของตนเอง และกลุ่มองค์กรอื่นๆ ที่ประสานการทำงานกันเป็นประจำอยู่แล้ว ดังนั้นคณะทำงานวิจัยประชาคมเด็กจึงเป็นประชาคมคนทำงานที่ค่อนข้างจะเกาะติดกันเหนียวหนึบกับสถานการณ์ปัญหาและความเคลื่อนไหวทางสังคม และมีเครือข่ายกัลยาณมิตรของตนเองอยู่อีก เป็นเครือข่ายประชาคมหลวมๆ อีกชั้นหนึ่ง กระบวนการวิจัยเริ่มจากการมาพบปะพูดคุยแลกเปลี่ยนประสบการณ์การเรียนรู้ร่วมกันและกำหนดกรอบการวิจัยและการทำงานร่วมกัน

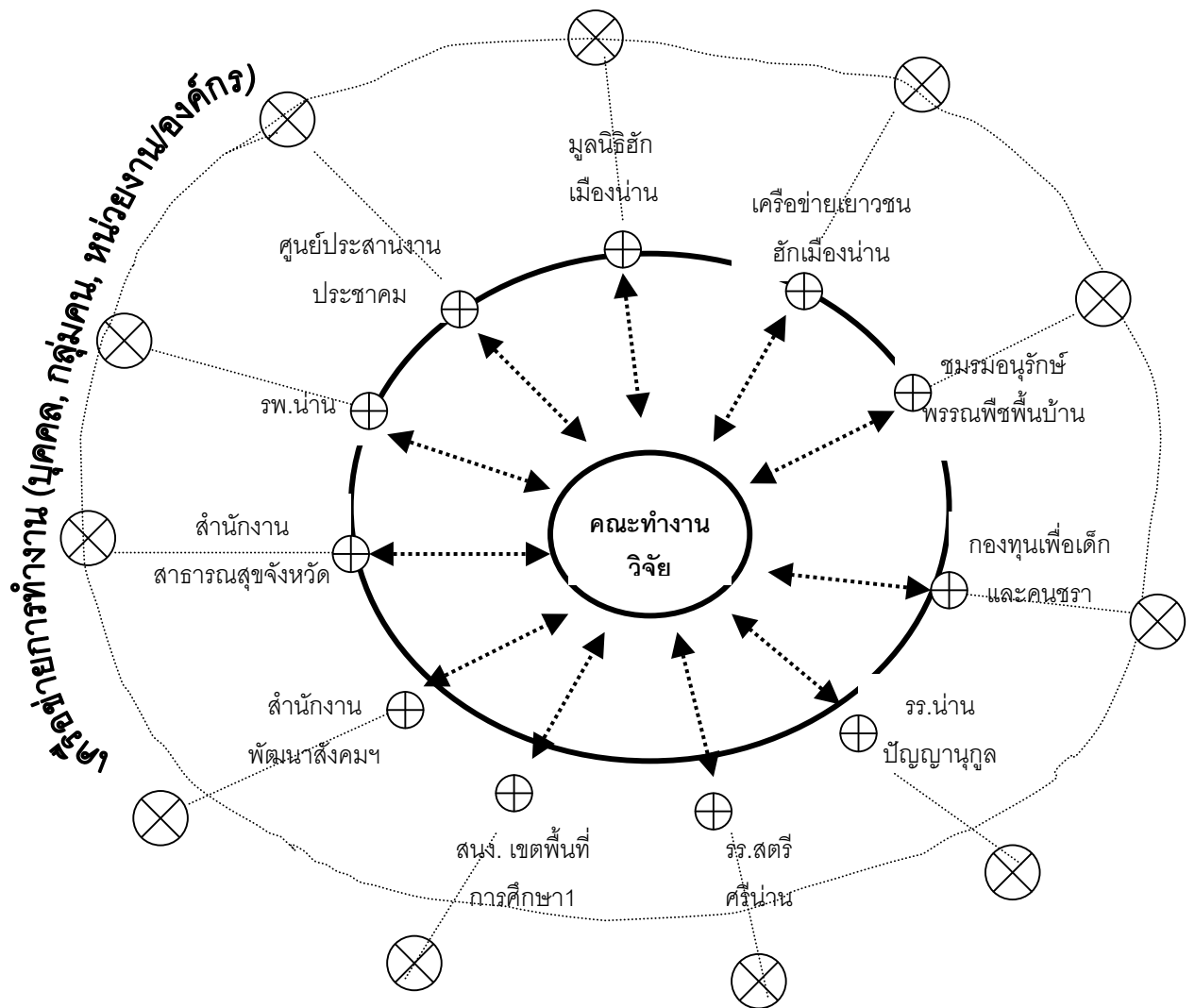
ข. ผู้ร่วมก่อการ

กัลยาณมิตรที่มาร่วมกระบวนการวิจัยประชาคมประกอบด้วยบุคคลและหน่วยงาน/องค์กรที่เกี่ยวข้อง ในระยะเริ่มต้นมีประมาณ 15 -16 คน (รายละเอียดอยู่ในภาคผนวก)

ค. เครือข่ายของคณะทำงาน

คณะทำงานประชาคมเด็กมีความหลากหลายพอสมควรในแง่ตัวองค์กร/หน่วยงานที่สังกัด บทบาทหน้าที่ และประสบการณ์การทำงาน ซึ่งจุดดีตรงนี้จะนำไปสู่การเคลื่อนงานทั้งด้านการจัดเก็บข้อมูลเพื่อประเมินสถานการณ์ปัญหาเด็กและเยาวชน การก่อตัวประชาคมด้านเด็ก และการขับเคลื่อนเพื่อการพัฒนาเด็กและเยาวชน ซึ่งสามารถสรุปโครงข่ายของกลุ่มคนทำงานวิจัย และเครือข่ายประชาคมด้านเด็กโดยใช้นักวิจัยเป็นฐาน ดังนี้

โครงข่ายของกลุ่มคนทำงานวิจัย และเครือข่ายประชาคมด้านเด็ก

จากโครงข่ายคณะทำงานดังกล่าวทำให้เห็นถึงบทบาทภารกิจของแต่ละหน่วยงานที่นักวิจัยสังกัดอยู่ รวมทั้งกระบวนการช่วยเหลือ แก้ไขส่งต่อ และเครือข่ายการทำงาน นอกจากนี้จากการแลกเปลี่ยนประสบการณ์การทำงานทำให้ทราบสถานการณ์ปัญหาเด็กและเยาวชน ประเภทกลุ่มปัญหา มุมมองต่อปัญหาและตัวเด็ก เรียนรู้จากกรณีตัวอย่างที่น่าสนใจ รู้ขนาดปัญหา/พื้นที่ของปัญหา และแหล่งข้อมูล หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้อย่างคร่าว ๆ ที่ทีมวิจัยจะไปศึกษาเจาะลึก เกาะเกี่ยวค้นหา และสร้างเครือข่ายในการทำงานต่อไป อันเป็นการต่อยอดว่าตัวทีมมีความสำคัญต่องานวิจัยและเป็นจุดเริ่มของการก่อตัวประชาคมด้านเด็กที่แท้จริง คณะทำงานโครงการวิจัยประชาคมจึงได้ร่วมกันระดมสมองจัดโครงสร้างการทำงานวิจัยดังนี้

3.2 กระบวนการทำงานของคณะกรรมการด้านเด็กจังหวัดน่าน

ก. ภารกิจและความรับผิดชอบ

1 ฝ่ายประสานงาน :

- 1) ประสานงานด้านนโยบายและร่วมเวทีในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกับทีมส่วนกลาง
- 2) ประสานงานในพื้นที่ ระหว่างหน่วยงานและคณะกรรมการ เพื่อให้เกิดการขับเคลื่อนงานที่มีความต่อเนื่องเกิดความคล่องตัวในการดำเนินงานเพื่อการแก้ไขปัญหาเด็กและเยาวชนจังหวัดน่าน
- 3) วิเคราะห์ และสังเคราะห์ข้อมูลก่อนที่จะส่งข้อมูลให้กับส่วนกลาง
- 4) เป็นที่ปรึกษาให้กับคณะกรรมการ

2. ฝ่ายเก็บข้อมูล / ตัวป้อนข้อมูล

- 1) สำรวจข้อมูลและแหล่งข้อมูล เก็บรวบรวมข้อมูลในพื้นที่และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง แล้วนำข้อมูลที่ได้ส่งกองเลขาเพื่อให้ฝ่ายวิชาการและฝ่ายประสานงานวิเคราะห์และสังเคราะห์
- 2) ร่วมเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และวางแผนการทำงานร่วมกันระหว่างคณะกรรมการ ซึ่งจะแบ่งหน้าที่ในการลงเก็บและรวบรวมข้อมูลตามความถนัด ประเด็นปัญหา พื้นที่ ความสามารถ เพื่อสะดวกและมีความคล่องตัวในการสำรวจ ลงเก็บรวบรวมข้อมูล ซึ่งจะมีการแสวงหาภาควิชาการร่วมจากหน่วยงานองค์กรต่างๆ ในจังหวัดน่านที่ดำเนินงานด้านเด็กและเยาวชน และมีความสนใจที่จะทำงานด้านเด็ก มาร่วมเป็นทีมคณะกรรมการเพื่อให้ครอบคลุมประกอบที่สมบูรณ์มากขึ้น

3. ทีมวิชาการ

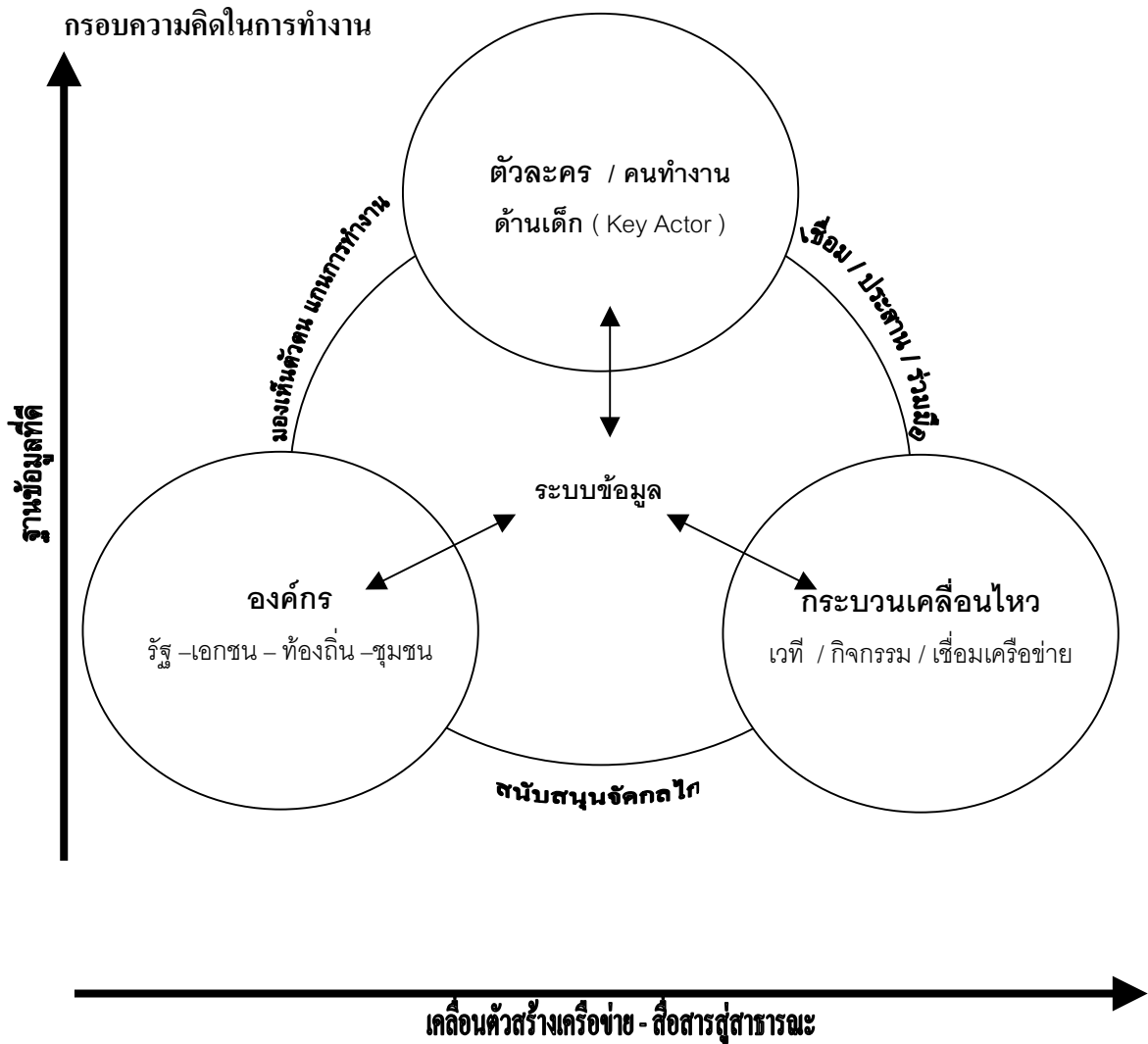
- 1) วางแผนและจัดกระบวนการจัดเก็บข้อมูล การจัดเวทีประชาคม การขับเคลื่อนกลไกประชาคมเด็ก และเชื่อมประสานกลุ่มองค์กรด้านเด็ก
- 2) การจัดการข้อมูล การวิเคราะห์ และสังเคราะห์ข้อมูลที่ได้มา เพื่อให้เกิดความสมบูรณ์จัดส่งให้กับทีมประสานงานกลาง
- 3) เผยแพร่ข้อมูลผ่านกระบวนการทางสังคม สื่อ เพื่อสร้างกระแสทางสังคม และเชื่อมต่อทางด้านนโยบายของรัฐและท้องถิ่น

4. กองเลขา

- 1) ประสานงานให้เกิดเวทีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน ระหว่างคณะกรรมการ องค์กร หน่วยงานจังหวัดน่าน

2) อำนวยความสะดวกเพื่อให้เกิดความคล่องตัวในการทำงาน

3) การจัดการด้านเอกสาร หลักฐาน ทางด้านการเงิน และงบประมาณสำหรับดำเนินงานของจังหวัด

ข. การวางแผนในการเก็บข้อมูลสถานการณ์เด็ก

เริ่มจากการกำหนดกรอบประเด็นในการจัดเก็บข้อมูล โดยพิจารณาจากกรอบประเด็นที่ทาง CY-net ได้ให้มา ซึ่งประกอบด้วย 3 กรอบใหญ่ๆ ได้แก่ กรอบข้อมูลทั่วไป, กรอบข้อมูลว่าด้วยสิทธิเด็ก, และกรอบข้อมูลเด็กภาวะยากลำบาก โดยพิจารณาประเด็นต่างๆ ที่สอดคล้องกับสภาพปัญหาของพื้นที่จังหวัดน่าน

ข้อมูลที่จะเก็บ ในแต่ละส่วนประกอบด้วยรายละเอียดดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป

- 1.1 ข้อมูลการปกครองและองค์กรปกครอง
- 1.2 ข้อมูลรายได้
- 1.3 สภาพทางประชากร
- 1.3 สภาพทางเศรษฐกิจและสังคม/แรงงาน การจ้างงาน
- 1.4 กลุ่มองค์กรทางสังคม
- 1.5 สุขภาพและการบริการสาธารณสุข

ส่วนที่ 2 ข้อมูลสถิติเด็ก

- 2.1 สถิติการของแม่และเด็ก
- 2.2 พัฒนาการของเด็กและเยาวชน
- 2.3 การเข้าสู่ระบบโรงเรียน
 - โอกาสในการได้รับการศึกษา
 - การออกจากระบบโรงเรียน
 - การศึกษานอกระบบ
- 2.4 การเข้าสู่อาชีพ
 - สถิติการ/ความปลอดภัยของแรงงานเด็กและเยาวชน
- 2.5 สภาพการลงทุนเพื่อเด็กและเยาวชน
 - หน่วยงาน/องค์กรที่ทำงานด้านเด็กและเยาวชน
 - การมีส่วนร่วมในกิจกรรมของเด็กและเยาวชน

ส่วนที่ 3 ข้อมูลเด็กในภาวะยากลำบาก

- 3.1 เด็กที่ได้รับผลกระทบ/เป็นผู้ถูกกระทำ
 - แรงงานเด็ก, เด็กเร่ร่อน
 - เด็กถูกทอดทิ้ง/กำพร้า
 - เด็กถูกทำร้ายทารุณ
 - เด็กยากจนมากเป็นพิเศษ
 - เด็กในชนกลุ่มน้อย
 - เด็กที่มีปัญหาเกี่ยวกับยาเสพติด
 - เด็กที่ได้รับผลกระทบจากเอดส์

- เด็กในสถานพินิจและคุ้มครองเด็ก

3.2 เด็กเป็นผู้กระทำ

- เด็กที่อยู่ในธุรกิจทางเพศ
- ท้อง, ทำแท้ง, มั่วสุม, แก๊งค์
- เสพยาเสพติด
- เกี่ยวกับทรัพย์สิน (ชิงทรัพย์, ทำลายทรัพย์สิน ฯลฯ)
- เกี่ยวกับชีวิต (ฆ่าผู้อื่น, ทำร้ายร่างกาย, ประมาท ฯลฯ)
- เกี่ยวกับความสงบสุข (ทะเลาะวิวาท, อาวุธปืน, วัตถุระเบิด, บุกรุก ฯลฯ)
- เกี่ยวกับเพศ (ละเมิดสิทธิ, ลวนลามอนาจาร, ช่มชู้ ฯลฯ)
- อื่นๆ (ดูหมิ่นผู้อื่น, ฯลฯ)

ค. ขั้นตอนการเก็บข้อมูล

- 1) แบ่งหน่วยงาน/องค์กรในการจัดเก็บข้อมูล โดยแบ่งคนเก็บตามต้นสังกัดหน่วยงานของตนเอง และความสัมพันธ์ตามสายงาน ให้เข้าไปดำเนินงานเก็บข้อมูลในส่วนนั้นๆ เพื่อความคล่องตัวและง่ายในการประสานงาน รวมทั้งสามารถให้การยอมรับและไว้วางใจในการเก็บข้อมูล โดยมีหนังสือจากโครงการวิจัยไปด้วยเพื่อขอความร่วมมือในการจัดเก็บ ในส่วนหน่วยงานอื่นๆ ให้คณะทำงานประสานงานกลางไปดำเนินการจัดเก็บ ข้อมูลที่จัดเก็บประกอบด้วยฐานข้อมูลดิบ (ขอ copy file ในกรณีที่ไม่นับเป็นความลับ) ข้อมูลดิบ เอกสาร รายงานประจำปี รายงานวิจัย และอื่นๆ
- 2) ค้นหาข้อมูลทาง Internet จาก Web site ที่เกี่ยวข้อง โดยทีมวิชาการ
- 3) นำข้อมูลที่ได้มาดูรายละเอียดและบันทึกข้อมูลส่วนที่เกี่ยวข้องลงในโปรแกรม Excel เพื่อใช้ในการวิเคราะห์

ง. สิ่งที่พบจากกระบวนการเก็บข้อมูล

1. ข้อมูลบางตัวทางหน่วยงานไม่สามารถให้ข้อมูลได้ เนื่องจากไม่สามารถเปิดเผยได้เพราะอาจจะส่งผลกระทบต่อเด็กและผู้ที่เกี่ยวข้อง
2. บางหน่วยงานไม่มีการจัดเก็บข้อมูลให้เป็นระบบ อยู่กระจัดกระจาย และข้อมูลบางตัวไม่มีการเก็บรวบรวมไว้
3. กรณีการขอข้อมูลหากให้บุคคลที่ไม่รู้จักหรือไม่คุ้นเคยกับองค์กร หน่วยงาน หรือบุคลากรในหน่วยงานนั้นๆ จะทำให้เข้าถึงข้อมูลได้ยาก

4. บางหน่วยงานให้ความร่วมมือในการให้ข้อมูลดีมาก เช่น สถานีตำรวจ มีการลงเก็บข้อมูลในส่วนของการรายงานให้ด้วย
5. บางหน่วยงานมีข้อมูลในลักษณะภาพรวมไม่มีการเจาะลงในรายอำเภอ
6. บางหน่วยงานเป็นหน่วยงานใหม่กำลังเก็บข้อมูล และเรียบเรียงเอกสาร จึงไม่สามารถให้ข้อมูลได้ในเบื้องต้นนี้ ในระยะยาวสามารถนำข้อมูลที่สมบูรณ์มาใช้ได้
7. ข้อมูลที่ได้ส่วนใหญ่เป็นในรูปแบบเอกสาร ส่วนข้อมูลองค์กรที่คณะทำงานวิจัยสังกัดอยู่จะเป็นรูปแบบของการคัดลอกไฟล์
8. การได้มาของข้อมูลมีการล่าช้า สาเหตุจากบางหน่วยงานไม่มีเจ้าหน้าที่ในการดูแลรับผิดชอบด้านข้อมูลอย่างชัดเจน ข้อมูลที่ไม่มีการจัดระบบการจัดเก็บที่ดีต้องสืบค้น และเจ้าหน้าที่ของรัฐไม่มีเวลาพอที่จะให้ความร่วมมือเนื่องจากมีภาระกิจมาก ซึ่งส่งผลให้ข้อมูลที่ได้น้อย ไม่ครอบคลุมตามประเด็นที่ต้องการ
9. คณะทำงานวิจัยส่วนใหญ่มีภาระหน้าที่ที่ต้องรับผิดชอบ(งานหลัก) ทำให้ได้ข้อมูลช้า

อย่างไรก็ตามเป็นที่น่าสังเกตว่ากระบวนการจัดเก็บข้อมูลก็เป็นตัวกระตุ้นให้คนที่ทำงานเกี่ยวกับเด็กสนใจในตัวข้อมูลและเริ่มมีการจัดเก็บข้อมูลต่างๆ ไว้เพื่อใช้ในการประเมินสถานการณ์ปัญหามากขึ้น รวมทั้งผู้บริหารองค์กรก็ให้ความสนใจในการที่จะใช้ข้อมูลเหล่านี้มาใช้ในการวางแผนและประเมินสถานการณ์ปัญหาเด็กและเยาวชน นับว่ากระบวนการจัดเก็บข้อมูลและการทำความเข้าใจร่วมกันระหว่างการเก็บข้อมูลก็เป็นจุดเริ่มต้นของการเกาะเกี่ยวคน/องค์กรด้านเด็กให้มาสนใจปัญหาเด็กและเยาวชนอันจะนำไปสู่การเกิดความเป็นประชาคมด้านเด็กต่อไป

จ. การจัดเก็บข้อมูลเชิงลึกในระยะที่ 2

จากข้อมูลการศึกษาเชิงปริมาณในระยะที่ 1 ทีมวิจัยประชาคมด้านเด็กจึงได้ร่วมกันกำหนดเรื่องที่จะศึกษาเชิงลึกในระยะที่ 2 จำนวน 5 ประเด็น โดยแบ่งทีมงานออกไปร่วมเรียนรู้กับทีมงานเจ้าของเรื่องในการศึกษาประเด็นนั้นๆ อย่างละเอียด ดังนี้

1) การศึกษาเด็กด้อยโอกาส

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

- การจัดเวทีประชาคมเพื่อระดมความคิดเห็นเรื่องศูนย์ประสานเด็กด้อยโอกาส โดยเชิญหน่วยงาน องค์กรที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐ เอกชน ชุมชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
- นำข้อมูลจากระเบียนแฟ้มประวัตินักเรียนมาบันทึกในโปรแกรม EXCEL เพื่อนำมาประมวลผลข้อมูล
- การเก็บข้อมูลประวัติกรณีศึกษาเด็กด้อยโอกาสประเภทต่างๆ

- การเขียนบันทึกเรื่องเล่าจากเด็กด้วยโอกาส โดยใช้วิธีการให้เด็กเขียนบันทึกเล่าประวัติและความรู้สึกของตนเอง

- สร้างแบบสอบถามเพื่อข้อมูลเด็กด้วยโอกาสในโรงเรียนทุกแห่งในจังหวัด โดยส่งแบบสอบถามไปทางไปรษณีย์แล้วให้ตอบกลับ

การวิเคราะห์ข้อมูล

- เจริญปริมาณ วิเคราะห์ด้วยโปรแกรม SPSS สถิติจำนวน ร้อยละ
- ข้อมูลเชิงคุณภาพ ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา

2) การศึกษากรณีเด็กวัดสว่างภาพ

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

- การจัดเวทีประชาคม “คลี่คลายขยายปม” เพื่อให้หน่วยงาน องค์กรที่เกี่ยวข้อง ทั้งด้านการศึกษา สาธารณสุข ปกครอง พัฒนาชุมชน องค์กรชุมชน พระสงฆ์ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และผู้ปกครองเด็ก ได้มาร่วมกันหาทางออกของปัญหาร่วมกัน

- ข้อมูลบันทึกสถานการณ์จริง โดยเจ้าหน้าที่สนามของศูนย์พัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขาจังหวัดน่าน เข้าไปเก็บข้อมูลของแต่ละพื้นที่ พร้อมกับสัมภาษณ์ครอบครัวเด็กที่กลับมาจากวัดสว่างภาพ

การวิเคราะห์ข้อมูล

- เจริญปริมาณ วิเคราะห์ด้วยสถิติ จำนวน ค่าเฉลี่ย
- ข้อมูลเชิงคุณภาพ ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา

3) การศึกษาโรงเรียนปริยัติธรรมและการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

- การจัดเวทีประชุมเพื่อชี้แจงข้อมูลแก่บุคลากรในโรงเรียนพระปริยัติธรรมทุกแห่ง และสรุปข้อมูลร่วมกันหลังการจัดเก็บข้อมูลเสร็จสิ้น

- ส่งแบบสอบถามไปให้กับโรงเรียนปริยัติธรรมเพื่อสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลพื้นฐานของโรงเรียน และรายละเอียดเกี่ยวกับเด็กที่เข้ารับการบรรพชาและขั้นตอนการบรรพชา จำนวน 12 ชุด

- การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (Indepth Interview) โดยทีมวิจัยเข้าไปสัมภาษณ์บุคลากรในโรงเรียนพระปริยัติธรรมและนักเรียน

- ข้อมูลทุติยภูมิด้านกิจกรรมการบรรพชาสามเณรของจังหวัดน่านจากรายงานผลการดำเนินงานของโรงเรียนพระปริยัติธรรม จำนวน 12 โรงเรียน และรายงานที่เกี่ยวข้อง

การวิเคราะห์ข้อมูล

สรุปข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูล โดยวิเคราะห์เนื้อหาและบริบทที่เกี่ยวข้อง

4) การศึกษาพื้นที่ที่ดี

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

- ใช้แผนที่เดินดิน โดยการสร้างความเข้าใจกับกลุ่มเยาวชนถึงการทำแผนที่เดินดิน และให้เยาวชนลงเก็บข้อมูลเพื่อทำแผนที่เดินดิน โดยการเดินให้เห็นพื้นที่ต่างๆ และสังเกตเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น แล้วบันทึกลงในสมุดบันทึก รวมทั้งใช้แบบสอบถามเพื่อสอบถามผู้ให้บริการและการใช้บริการอินเทอร์เน็ต นำข้อมูลทั้งหมดที่ได้มาสรุปร่วมกัน จัดระบบข้อมูลลงในแผนที่เดินดิน และลงไปเก็บข้อมูลในรายละเอียดในประเด็นที่ไม่ชัดเจนหรือไม่ครบถ้วน

การวิเคราะห์ข้อมูล

สรุปข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูล โดยวิเคราะห์เนื้อหาและบริบทที่เกี่ยวข้อง และนำมาจัดทำแผนที่เดินดิน

5) การศึกษาแก่เด็ก

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

- การจัดเวทีประชาคมเพื่อระดมความคิดเห็นในการป้องกันและแก้ไขปัญหาแก่เด็ก โดยทีมวิจัยเข้าไปร่วมเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม และสัมภาษณ์กลุ่มแกนนำในการดำเนินงาน รวมทั้งการสังเกตกระบวนการทำงานของตำรวจบ้านและการเคลื่อนไหวของกลุ่มประชาคม

การวิเคราะห์ข้อมูล

- ข้อมูลเชิงคุณภาพ ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา

6) การจัดเวทีเด็กเก่งดีมีสุข

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

- การจัดเวทีเด็กเก่งดีมีสุข โดยการรับสมัครเยาวชนที่สนใจจากนักเรียนในโรงเรียนต่างๆ ในจังหวัดน่าน รูปแบบการจัดเวทีจะมีการบรรยายธรรมะ การประชุมกลุ่มย่อย การนำเสนอผลการประชุม การอภิปรายปัญหาทั่วไป โดยทีมวิจัยเข้าไปสังเกตกระบวนการแบบมีส่วนร่วม

การวิเคราะห์ข้อมูล

- ข้อมูลเชิงคุณภาพ ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา

การจัดการข้อมูลในภาพรวม

1. จัดกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างทีมวิจัยประชาคมด้านเด็กและทีมงานเจ้าของประเด็นย่อย เพื่อวางแผนเป้าหมายและกระบวนการทำงานร่วมกัน รวมทั้งสรุปผลการดำเนินงาน
2. ทีมวิจัยประชาคมด้านเด็กเข้าร่วมศึกษาเรียนรู้กับทีมงานเจ้าของประเด็นย่อยในการศึกษาเชิงลึก
3. จัดเวทีประชาคมด้านเด็ก เพื่อนำเสนอผลการศึกษาประเด็นย่อย และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกับคนทำงานด้านเด็กและผู้ทรงคุณวุฒิ โดยเชิญทีมวิจัยประเด็นย่อย หน่วยงานองค์กรด้านเด็กทั้งภาครัฐ เอกชน ชุมชน องค์กรศาสนา องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และสื่อมวลชน เข้าร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้
4. นำข้อมูลทั้งหมดมาวิเคราะห์และสังเคราะห์ในภาพรวม และจัดประชุมทีมวิจัยเพื่อวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน และข้อเสนอแนะ ในประเด็นระบบข้อมูลเด็กและเยาวชน, ประชาคมด้านเด็กและเยาวชน

บทที่ 4

สถานการณ์เด็กและเยาวชนในจังหวัดน่าน

ผลการเก็บข้อมูลสถานการณ์การเด็กและเยาวชนในจังหวัดน่าน คณะผู้วิจัยได้ค้นคว้า รวบรวม ติดตามข้อมูลสถิติ เอกสาร งานวิจัย จากแหล่งต่างๆ หน่วยงานราชการและเอกชน ที่เกี่ยวข้องกับเด็ก และเยาวชนในจังหวัดน่านทั้งที่เป็นข้อมูลทุติยภูมิ และข้อมูลปฐมภูมิที่ได้จากการสอบถาม การสำรวจ เก็บข้อมูลเพิ่มเติมจากหน่วยงานต่างๆ ผลการศึกษาวิจัยสถานการณ์เด็กและเยาวชนในจังหวัดน่านแยกเป็นหัวข้อดังนี้

1. ข้อมูลทั่วไปของจังหวัดน่าน
2. ข้อมูลรอบสิทธิเด็ก
3. ข้อมูลเด็กในภาวะยากลำบาก

แผนที่จังหวัดน่าน

จังหวัดน่าน

จังหวัดน่าน ตั้งอยู่ภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย อยู่ห่างจากกรุงเทพมหานครตามทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 101 ประมาณ 668 กิโลเมตร มีพื้นที่ทั้งหมด 11,472.072 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 7 ล้านไร่เศษ และมีอาณาเขตติดต่อกับจังหวัดใกล้เคียง คือ

ทิศเหนือ	ติดสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว
ทิศตะวันออก	ติดสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว
ทิศใต้	ติดจังหวัดอุตรดิตถ์ และจังหวัดแพร่
ทิศตะวันตก	ติดจังหวัดพะเยา

ลักษณะภูมิประเทศ

สภาพพื้นที่ทางทิศเหนือของจังหวัดส่วนใหญ่เป็นภูเขา ซึ่งอยู่สูงจากระดับน้ำทะเลปานกลางประมาณ 2,115 เมตร และเป็นแหล่งต้นน้ำของแม่น้ำน่าน ซึ่งได้ไหลผ่านจังหวัด มาจากทิศเหนือลงมาสู่ทิศใต้ มีสภาพเป็นที่ราบลุ่ม

การคมนาคม

จังหวัดน่านมีการคมนาคมที่สำคัญ คือ ทางรถยนต์และทางอากาศ เส้นทางรถยนต์มีทางหลวงแผ่นดินและทางหลวงจังหวัดสำหรับใช้ติดต่อกรุงเทพมหานครและจังหวัดใกล้เคียงและการคมนาคมทางอากาศเส้นทางการบินจากจังหวัดน่านไปยังกรุงเทพมหานคร พิษณุโลก และเชียงใหม่ สำหรับการคมนาคมทางน้ำจะใช้ติดต่อเป็นระยะสั้นๆ ระหว่างอำเภอภายในจังหวัด

4.1 ข้อมูลทั่วไปของจังหวัดน่าน

4.1.1 ข้อมูลการปกครองและองค์กรปกครอง

ในปี พ.ศ. 2545 จังหวัดน่านแบ่งการปกครองส่วนภูมิภาคเป็น 14 อำเภอ 1 กิ่งอำเภอ 98 ตำบล 872 หมู่บ้าน

การปกครองส่วนท้องถิ่นประกอบด้วย องค์การบริหารส่วนจังหวัด 1 แห่ง เทศบาลเมือง 1 แห่ง เทศบาลตำบล 7 แห่ง และองค์การบริหารส่วนตำบลอีก 92 แห่ง

จังหวัดน่านมีเนื้อที่ทั้งหมด 11,472.072 ตารางกิโลเมตร อำเภอเวียงสา มีเนื้อที่มากที่สุด รองลงมา คือ อำเภอนาน้อย มีเนื้อที่จำนวน 1,894.893 ตารางกิโลเมตร และ 1,408.122 ตารางกิโลเมตรตามลำดับ อำเภอที่มีเนื้อที่น้อยที่สุดได้แก่ อำเภอเชียงกลาง มีเนื้อที่จำนวน 277.115 ตารางกิโลเมตร รองลงมาได้แก่ อำเภอบ้านหลวง มีเนื้อที่จำนวน 338.210 ตารางกิโลเมตร

อำเภอที่มีระยะทางห่างจากตัวจังหวัดน่านมากที่สุดคือ อำเภอเฉลิมพระเกียรติ รองลงมาคือ อำเภอบ่อเกลือ โดยมีระยะทางห่าง 140 กิโลเมตร และ 133 กิโลเมตรตามลำดับ รายละเอียดแสดงใน ตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงจำนวนเนื้อที่ และองค์การปกครอง จำแนกตามรายอำเภอปี พ.ศ.2545

ลำดับ	อำเภอ	เนื้อที่(ตร.กม.)	ระยะทางห่าง จากจังหวัด (กม)	จำนวน เทศบาลเมือง	จำนวน เทศบาลตำบล	จำนวน อบต.	จำนวน ตำบล	จำนวน หมู่บ้าน
1	เมืองน่าน	813.126	5	1	-	10	10	104
2	แม่จริม	998.152	38	-	1	4	5	38
3	บ้านหลวง	338.210	45	-	-	4	4	26
4	น่าน้อย	1,408.122	60	-	1	7	7	66
5	ปัว	657.363	60	-	1	12	12	103
6	ท่าวังผา	702.204	45	-	1	10	10	89
7	เวียงสา	1,894.893	25	-	1	15	17	126
8	ทุ่งช้าง	760.811	98	-	1	4	4	40
9	เชียงกลาง	277.115	76	-	1	4	6	58
10	นาหมื่น	785.608	80	-	-	4	4	48
11	สันติสุข	416.837	32	-	-	3	3	31
12	บ่อเกลือ	848.341	133	-	-	4	4	39
13	สองแคว	544.364	80	-	-	3	3	24
14	กิ่งอำเภอภูเพียง	508.236	4	-	-	7	7	59
15	เฉลิมพระเกียรติ	518.690	140	-	-	1	2	21
รวมยอด		114,720.720	-	1	7	92	98	872

ที่มา: สำนักงานสถิติจังหวัดน่าน

4.1.2 รายได้เฉลี่ยต่อปีของครัวเรือนในจังหวัดน่านปีพ.ศ. 2545

รายได้เฉลี่ยต่อปีของครัวเรือนในจังหวัดน่านโดยคิดจากจำนวน 99,771 ครัวเรือน พบว่า จำนวนครัวเรือนที่มีรายได้เฉลี่ยต่อปีตั้งแต่ 10,000 – 19,999 บาท มีมากที่สุดจำนวน 26,654 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 26.72 รองลงมาคือ จำนวนครัวเรือนที่มีรายได้เฉลี่ยต่อปี ต่ำกว่า 10,000 บาท มีจำนวน 25,270 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 25.33 เมื่อแยกตามรายอำเภอพบว่า อำเภอที่มีรายได้เฉลี่ยต่อปีต่ำที่สุดได้แก่ อำเภอเฉลิมพระเกียรติ โดยมีจำนวนครัวเรือนที่มีรายได้เฉลี่ยต่อปีต่ำกว่า 10,000 บาท จำนวน 1,239 ครัวเรือน จากจำนวนครัวเรือนทั้งหมด 2,000 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 61.59 รองลงมาได้แก่ อำเภอบ่อเกลือ โดยมีจำนวนครัวเรือนที่มีรายได้เฉลี่ยต่อปีต่ำกว่า 10,000 บาท จำนวน 1,793

ครัวเรือน จากจำนวนครัวเรือนทั้งหมด 2,915 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 61.51 รายละเอียดแสดงใน ตารางที่ 2

ตารางที่ 2 จำนวนครัวเรือนจำแนกตามขนาดของรายได้ต่อปี เป็นรายอำเภอ พ.ศ. 2545

ลำดับ	อำเภอ	จำนวน	รายได้เฉลี่ยต่อปี (บาท)											
		ครัวเรือน	< 10,000		10,000-19,999		20,000-29,999		30,000-49,999		>50,000		ไม่ทราบ	
		ทั้งหมด	ครัวเรือน	ร้อยละ	ครัวเรือน	ร้อยละ	ครัวเรือน	ร้อยละ	ครัวเรือน	ร้อยละ	ครัวเรือน	ร้อยละ	ครัวเรือน	ร้อยละ
1	เมืองน่าน	14,418	3,099	21.49	4,417	30.64	3,007	20.86	1,779	12.34	1,119	12.34	997	6.91
2	แม่จริม	2,822	1,212	42.95	546	19.35	416	14.74	226	8.01	90	8.01	332	11.76
3	บ้านหลวง	2,949	756	25.64	954	32.35	457	15.50	433	14.68	216	14.68	133	4.51
4	นาหม้อย	6,994	1,087	15.54	1,747	24.98	1,352	19.33	1,311	18.74	1,024	18.74	473	6.76
5	ปัว	13,306	3,787	28.46	3,843	28.88	2,930	22.02	1,572	11.81	817	11.81	357	2.68
6	ท่าวังผา	11,901	2,086	17.53	2,846	23.91	2,498	20.99	2,081	17.49	1,826	17.49	564	4.74
7	เวียงสา	15,836	3,168	20.01	4,554	28.76	3,455	21.82	2,226	14.06	1,955	14.06	478	3.02
8	ทุ่งช้าง	3,214	724	22.53	842	26.20	738	22.96	410	12.76	386	12.76	114	3.55
9	เชียงกลาง	4,632	1,061	22.91	1,162	25.09	997	21.52	723	15.61	433	15.61	256	5.53
10	นาหมื่น	3,406	837	24.57	1,109	32.56	612	17.97	598	17.56	234	17.56	16	0.47
11	สันติสุข	3,837	1,472	38.36	903	23.53	770	20.07	435	11.34	167	11.34	90	2.35
12	บ่อเกลือ	2,915	1,793	61.51	691	23.70	193	6.62	63	2.16	14	2.16	161	5.52
13	สองแคว	2,376	1,143	48.11	574	24.16	292	12.29	174	7.32	97	7.32	96	4.04
14	กึ่งอำเภอกู่เพียง	9,165	1,806	19.71	2,205	24.06	1,753	19.13	1,390	15.17	1,356	15.17	655	7.15
15	เฉลิมพระเกียรติ	2,000	1,239	61.95	261	13.05	199	9.95	59	2.95	34	2.95	208	10.40
รวมยอด		99,771	25,270	25.33	26,654	26.72	19,669	19.71	13,480	13.51	9,768	13.51	4,930	4.94

ที่มา : รายงานการสำรวจข้อมูลระดับหมู่บ้าน พ.ศ. 2545

4.1.3 ข้อมูลประชากร

4.1.3.1 ข้อมูลประชากรจังหวัดน่านจำแนกตามช่วงอายุ

ข้อมูลประชากรจังหวัดน่านปี พ.ศ. 2543 - 2545 มีประชากรจำนวนทั้งหมด 486,093 คน 487,206 คน และ 487,742 คนตามลำดับ จำนวนประชากรในแต่ละปีมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น ในปีพ.ศ. 2545 ประชากรเพศชายและหญิงมีสัดส่วนที่ใกล้เคียงกัน มีประชากรชาย จำนวน 246,553 คน (50.5%) เป็นหญิงจำนวน 241,189 คน (49.5%) ดังแสดงในตารางที่ 3

เมื่อจำแนกจำนวนประชากรตามช่วงอายุพบว่า ช่วงอายุ 30-39 ปีซึ่งเป็นคนทำงานหรือวัยแรงงาน มีจำนวนมากกว่าในทุกช่วงอายุ ในปี พ.ศ. 2545 มีจำนวน 88,120 คน รองลงมาเป็นช่วงอายุ 20-29 ปี ในปีพ.ศ.2545 มีจำนวน 77,013 คน และประชากรวัยชราหรือผู้สูงอายุตั้งแต่อายุ 60 ปีขึ้นไปมีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้นทุกปี ปีพ.ศ. 2543 มีจำนวน 47,315 คน ปีพ.ศ. 2544 มีจำนวน 48,547 คน และปี พ.ศ. 2545 มีจำนวน 49,889 คน ในขณะเดียวกันประชากรเด็กและเยาวชนช่วงอายุ 0-9 ปี และช่วง 10-19 ปี กลับมีแนวโน้มลดลงในแต่ละปี ประชากรช่วงอายุ 0-9 ปี พ.ศ. 2543 - 2545 มีจำนวน 68,984 คน

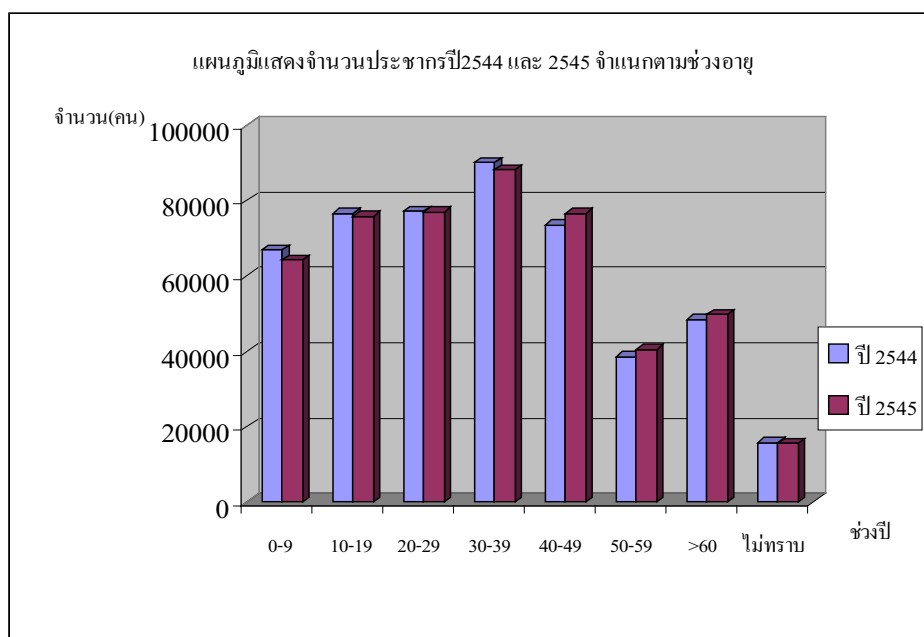
66,899 คน และ 64,311 คนตามลำดับ ส่วนประชากรช่วงอายุ 10-19 ปี มีจำนวน 77,392 คน 76,612 และ 75,772 คน ตามลำดับ ดังแสดงในตารางที่ 3 และแผนภูมิที่ 1

ตารางที่ 3 แสดงจำนวนประชากรจังหวัดน่านจำแนกตามช่วงอายุ ปี 2543 ปี 2544 และปี 2545

ปี พ.ศ.	ช่วงอายุ(ปี)							ไม่ทราบ	รวม
	0-9	10-19	20-29	30-39	40-49	50-59	>60		
ปี 2543	68,984	77,392	77,641	91,526	70,702	37,016	47,315	15,517	486,093
ปี 2544	66,899	76,612	77,082	90,108	73,609	38,552	48,547	15,797	487,206
ปี 2545	64,311	75,772	77,013	88,120	76,610	40,487	49,889	15,540	487,742

ที่มา: สำนักงานสถิติจังหวัดน่าน

แผนภูมิที่ 1 แสดงจำนวนประชากรปี 2544 และ 2545 จำแนกตามช่วงอายุ

4.1.3.2 ข้อมูลจำนวนประชากรจำแนกตามรายอำเภอ

จำนวนประชากรจังหวัดน่านปีพ.ศ. 2545 เมื่อจำแนกตามรายอำเภอพบว่า อำเภอเมืองน่าน มีจำนวนประชากรมากกว่าอำเภออื่น มีจำนวน 82,508 คน และรองลงมาคือ อำเภอเวียงสา มีประชากรจำนวน 71,421 คน อำเภอที่มีประชากรน้อยที่สุดคือ อำเภอเฉลิมพระเกียรติ มีจำนวน 9,000 คน จำนวนครัวเรือนในพื้นที่พบว่า อำเภอเวียงสา มีจำนวนครัวเรือนมากที่สุด รองลงมาคือ อำเภอเมือง มีจำนวนครัวเรือน 15,836 ครัวเรือน และ 14,418 ครัวเรือนตามลำดับ ในส่วนจำนวนคนเกิด จำนวนคนตาย การอพยพย้ายเข้าย้ายออก พบว่า อำเภอเมือง มีจำนวนคนเกิด จำนวนคนตายมีมากที่สุด

เป็นดังนี้ จำนวนคนเกิด 1,653 คน และจำนวนคนตาย 522 คน การอพยพย้ายเข้าย้ายออก อำเภอเมือง มีการเปลี่ยนแปลงมากกว่าพื้นที่อื่น การอพยพย้ายเข้ามีจำนวน 4,916 คน และการอพยพย้ายออกมีจำนวน 4,482 คน รายละเอียดดังแสดงตารางที่ 4

ตารางที่ 4 แสดงจำนวนประชากร จำนวนครัวเรือน และการเปลี่ยนแปลงทางประชากร

จำแนกตามรายอำเภอ ปีพ.ศ.2545

ลำดับ	อำเภอ	จำนวนประชากร			จำนวนครัวเรือน	จำนวนคนเกิด	จำนวนคนตาย	การอพยพ	
		รวม	ชาย	หญิง				ย้ายออก	ย้ายเข้า
1	อ.เมือง	82,508	41,707	40,801	14,418	1,653	522	4,916	4,482
2	อ.แม่จัน	16,290	8,364	7,926	2,822	147	67	466	513
3	อ.บ้านหลวง	12,168	6,255	5,913	2,949	63	88	362	412
4	อ.น่าน้อย	33,994	17,078	16,916	6,994	171	170	991	1,160
5	อ.ปัว	65,787	32,937	32,850	13,306	553	410	2,296	2,273
6	อ.ท่าวังผา	53,048	26,811	26,237	11,901	328	337	1,504	1,808
7	อ.เวียงสา	71,421	36,091	35,330	15,836	474	469	2,074	2,063
8	อ.ทุ่งช้าง	19,518	9,854	9,664	3,214	220	103	713	775
9	อ.เชียงกลาง	29,278	14,743	14,535	4,632	215	160	1,008	1,094
10	อ.นาหมื่น	15,034	7,854	7,450	3,406	69	92	430	542
11	อ.สันติสุข	16,017	8,217	7,800	3,837	145	71	365	485
12	อ.บ่อเกลือ	16,320	8,338	7,982	2,915	181	72	425	424
13	อ.สองแคว	11,932	6,185	5,747	2,376	124	47	353	380
14	กิ่งอ.ภูเพียง	35,157	17,556	17,601	9,165	1	262	1,066	1,505
15	อ.เฉลิมพระเกียรติ	9,000	4,563	4,437	200	36	28	106	306
รวม		487,472	246,553	241,189	97,971	4,380	2,898	17,075	18,222

ที่มา: สำนักงานสถิติจังหวัดน่าน

4.1.3.3 ข้อมูลประชากรชาวเขาและชาติพันธุ์ในจังหวัดน่านปี 2545

ก. ข้อมูลประชากรชาวเขา

ชาวไทยภูเขาอาศัยอยู่ในจังหวัดน่านกระจายตามอำเภอต่างๆ จำนวน 13 อำเภอ 256 หมู่บ้าน มีหลังคาเรือนทั้งหมด 15,706 หลังคาเรือน 19,673 ครอบครัวยุโดยเฉลี่ย 1.25 ครอบครัวยุต่อหลังคาเรือน มีประชากรชาวเขาทั้งสิ้น 90,787 คน พื้นที่อำเภอปัว มีชาวเขามากที่สุด รองลงมาคือ อำเภอบ่อเกลือ มีจำนวน 14,230 คน และ 14,166 คน ตามลำดับ และประชากรที่เป็นเด็กทั้งเด็กหญิงและเด็กชาย มีจำนวนทั้งสิ้น 28,911 คน อำเภอบ่อเกลือ มีประชากรเด็กมากที่สุด รองลงมาเป็นอำเภอปัว มีประชากรเด็กจำนวน 4,341 คน และ 4,149 คน ตามลำดับ อัตราส่วนโดยเฉลี่ยของประชากรเด็กชาวเขาต่อประชากรชาวเขาทั้งหมดทั้งจังหวัดคิดเป็นร้อยละ 31.84 และแต่ละอำเภอมียุสัดส่วนที่ใกล้เคียงกัน ดังแสดงในตารางที่ 5

ตารางที่ 5 แสดงจำนวนหมู่บ้าน หลังคาเรือน ครอบครัว และประชากรชาวเขาในจังหวัดน่านปี 2545

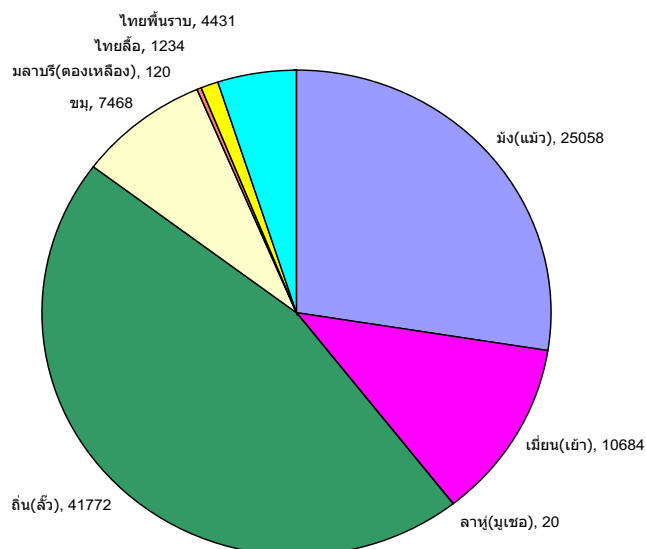
ลำดับ ที่	อำเภอ	จำนวน หมู่บ้าน	จำนวน หลังคาเรือน	จำนวน ครอบครัว	จำนวน ประชากรเด็ก	ประชากร รวมทั้งหมด	ร้อยละประชากรเด็ก ต่อประชากรทั้งหมด
1	เมืองน่าน	21	1644	2118	4294	11520	37.27
2	สองแคว	22	1088	1432	1843	6271	29.39
3	เวียงสา	14	907	1065	2233	5716	39.07
4	บ่อเกลือ	68	2745	3336	4341	14166	30.64
5	ทุ่งช้าง	19	1462	1784	2717	8478	32.05
6	ปัว	36	2492	3428	4149	14230	29.16
7	เฉลิมพระเกียรติ	28	1810	2289	2948	10107	29.17
8	น่าน้อย	1	167	249	286	1531	18.68
9	เขียงกลาง	15	926	1097	952	3850	24.73
10	แม่จริม	6	578	677	1270	3541	35.87
11	สันติสุข	4	473	530	868	2545	34.11
12	กิ่งกู่เพียง	3	192	216	190	758	25.07
13	ท่าวังผา	19	1222	1452	2820	8074	34.93
รวม		256	15706	19673	28911	90787	31.84

ที่มา: ศูนย์พัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขาจังหวัดน่าน

ข. ข้อมูลชาติพันธุ์ในจังหวัดน่าน

ข้อมูลชาติพันธุ์ที่สำรวจพบในจังหวัดน่าน ปี พ.ศ. 2545 ซึ่งอาศัยอยู่ตามพื้นที่ต่างๆ อย่างกระจัดกระจายส่วนใหญ่อยู่ตามพื้นที่สูง ตามภูเขา โดยมีลักษณะทางประชากรและวัฒนธรรมความเป็นอยู่ที่แตกต่างกัน ชาติพันธุ์ที่สำรวจพบในจังหวัดน่านมีทั้งหมด 8 ชาติพันธุ์ ได้แก่ ม้ง(เมว) เมียน(เย้า) ลาหู่(มุเซอ) ถิ่น(ลัวะ) ขมุ มลาบรี(ตองเหลือง) ไทยลื้อ และไทยพื้นราบ มีจำนวนประชากรทั้งสิ้น 90,787 คน ชาติพันธุ์ถิ่นหรือที่เรียกว่าลัวะ มีประชากรมากที่สุดมีจำนวน 41,772 รองลงมาเป็นเผ่าม้งมีจำนวน 25,058 และเมียน มีจำนวน 10,684 คนส่วนชนเผ่าชาติพันธุ์ที่มีประชากรจำนวนน้อยที่สุดได้แก่ มลาบรีหรือตองเหลือง มีจำนวน 120 คน และลาหู่หรือมุเซอ 20 คน ดังแสดงในในแผนภูมิ ที่ 2

แผนภูมิที่ 2 แสดงจำนวนประชากรชาติพันธุ์สำรวจปีพ.ศ. 2545

ที่มา: ศูนย์พัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขาจังหวัดน่าน

4.1.4 ข้อมูลสถานประกอบการและสภาพแรงงาน

4.1.4.1 จำนวนสถานประกอบการและจำนวนลูกจ้างในจังหวัดน่าน

จากข้อมูลของสำนักงานสวัสดิการและแรงงานจังหวัดน่านปี พ.ศ. 2545 ได้แบ่งขนาดของสถานประกอบการตามจำนวนลูกจ้างหรือคนทำงาน พบว่า สถานประกอบการในจังหวัดน่าน มีจำนวนทั้งหมด 1,199 แห่ง มีคนทำงานหรือลูกจ้างทั้งหมดจำนวน 7,966 คน โดยลูกจ้างที่เป็นเพศชายมีจำนวนมากกว่าเพศหญิง มีจำนวน 4,443 คน และ 3,523 คน ตามลำดับ สถานประกอบการส่วนใหญ่เป็นสถานประกอบการที่มีขนาดเล็ก มีลูกจ้าง 1-4 คน มีจำนวน 776 แห่ง รองลงมาเป็นสถานประกอบการที่มีลูกจ้างตั้งแต่ 5-10 คน มีจำนวน 227 แห่ง รายละเอียดดังแสดงตารางที่ 6

ตารางที่ 6 แสดงจำนวนสถานประกอบการและจำนวนลูกจ้าง จำแนกตามขนาดของลูกจ้าง
ปีพ.ศ. 2545

ลำดับ	ขนาดและสถานประกอบการ	จำนวน(แห่ง)	จำนวนคนทำงาน		
			ชาย	หญิง	แรงงานเด็ก
1	1 - 4 คน	776	949	666	2
2	5-9 คน	227	848	576	3
3	10-19 คน	112	830	634	2
4	20-49 คน	75	1,265	1,027	8
5	50-99 คน	4	224	95	
6	100-299 คน	4	217	255	
7	300-499 คน	1	110	270	2
8	500 คนขึ้นไป				
รวม		1,199	4,443	3,523	17

หมายเหตุ: แรงงานเด็ก(อายุ < 18 ปี) มีจำนวน 17 คน อยู่ในสถานประกอบการ 6 แห่ง

จากจำนวน 1,199 แห่ง

ที่มา: สำนักงานสถิติการและแรงงานจังหวัดน่าน

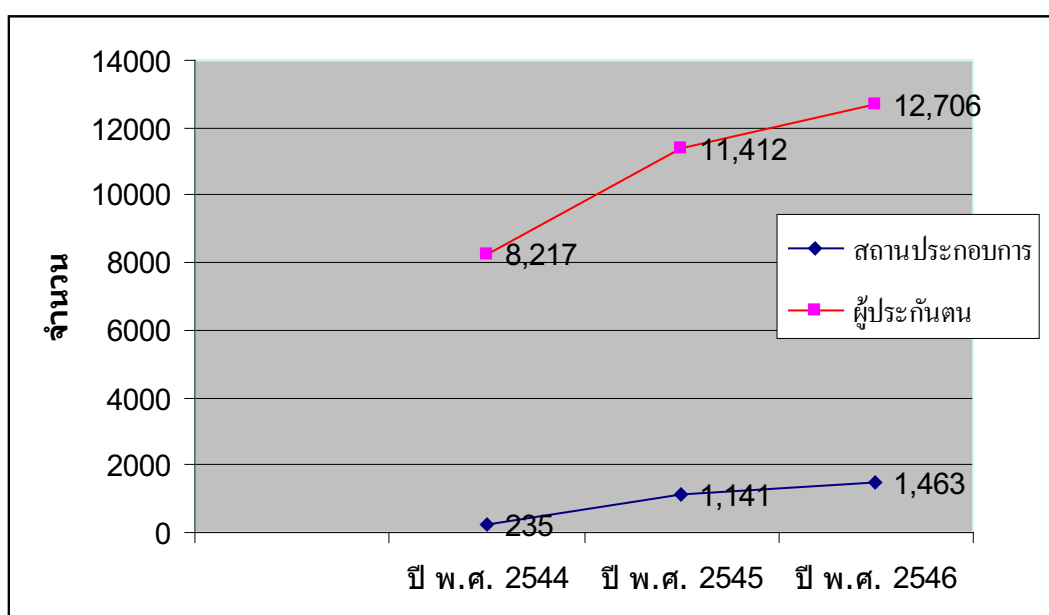
4.1.4.2 ข้อมูลสถานประกอบการและลูกจ้างที่ขึ้นทะเบียนตามพ.ร.บ.ประกันสังคม จ.น่าน

สถานประกอบการในจังหวัดน่านและลูกจ้างที่มีอายุตั้งแต่ 15 – 60 ปี ขึ้นทะเบียนเป็นผู้ประกันตนตาม พ.ร.บ.ประกันสังคม พ.ศ. 2533 กับสำนักงานประกันสังคมจังหวัดน่าน พบว่า ปีพ.ศ. 2544 มีสถานประกอบการจำนวน 235 แห่ง (เฉพาะสถานประกอบการที่มีลูกจ้างตั้งแต่ 10 คนขึ้นไป) ภายหลังจากวันที่ 1 เมษายน 2545 เป็นต้นมา มีพระราชกฤษฎีกา กำหนดให้สถานประกอบการที่มีลูกจ้างตั้งแต่ 1 คนขึ้นไปจะต้องจัดให้ลูกจ้างทำประกันสังคม ในปีพ.ศ.2545 มีสถานประกอบการจำนวน 1,141 แห่ง ซึ่งจำนวนสถานประกอบการเพิ่มขึ้นเป็นหลายเท่าตัวเนื่องจากนับรวมสถานประกอบการที่มีลูกจ้างตั้งแต่ 1 คนขึ้นไป และมีจำนวนเพิ่มมากขึ้นในปีต่อมา ปีพ.ศ. 2546 มีสถานประกอบการจำนวน 1,463 แห่ง และพบว่าจำนวนลูกจ้างที่ขึ้นทะเบียนเป็นผู้ประกันตนและเลือกโรงพยาบาลน่านเป็นสถานพยาบาลคู่สัญญาหลักในการให้บริการเมื่อผู้ประกันตนเจ็บป่วย หรือประสบอันตราย มีจำนวนเพิ่มมากขึ้นในแต่ละปี ปีพ.ศ. 2544 - 2546 มีผู้ประกันตนจำนวน 8,217 คน, 11,412 คนและ 12,706 คน ตามลำดับ รายละเอียดดังแสดงในตารางที่ 7 และแผนภูมิที่ 3

ตารางที่ 7 แสดงจำนวนสถานประกอบการและผู้ประกันตนที่ขึ้นทะเบียนตามกฎหมายประกันสังคม

สถานประกอบการ/ ผู้ประกันตน	ปี พ.ศ. 2544	ปี พ.ศ. 2545	ปี พ.ศ. 2546
จำนวนสถานประกอบการ	235	1,141	1,463
จำนวนผู้ประกันตนที่เลือกกร.พ.น่าน	8,217	11,412	12,706

แผนภูมิที่ 3 แสดงจำนวนสถานประกอบการและผู้ประกันตน

ที่มา : สำนักงานประกันสังคมจังหวัดน่านและโรงพยาบาลน่าน

4.1.4.3 ข้อมูลแรงงานต่างด้าวในจังหวัดน่าน ปี พ.ศ. 2546

แรงงานต่างด้าวที่อาศัยอยู่ในจังหวัดน่าน จากการสำรวจของสำนักงานพัฒนาสังคมจังหวัดน่าน ปีพ.ศ. 2546 พบว่า จำนวนแรงงานต่างด้าวที่สำรวจพบทั้งหมดมีจำนวน 77 คน ขึ้นทะเบียนตามกฎหมายจำนวน 26 คน และมีจำนวน 51 คนที่เป็นแรงงานผิดกฎหมาย แรงงานส่วนใหญ่อยู่ในพื้นที่อำเภอเมือง รองลงมาอยู่พื้นที่อำเภอเชียงกลาง มีจำนวน 35 คน และ 17 คนตามลำดับ ดังแสดงใน ตารางที่ 8

ตารางที่ 8 แสดงจำนวนแรงงานต่างด้าวที่อยู่ในจังหวัดน่านจำแนกตามรายอำเภอ ปี พ.ศ. 2546

ลำดับ	อำเภอ	แรงงานถูกกฎหมาย	แรงงานผิดกฎหมาย
1	เมืองน่าน	7	28
2	บ้านหลวง	1	-
3	ปัว	5	2
4	ท่าวังผา	-	3
5	เวียงสา	-	7
6	ทุ่งช้าง	2	-
7	เชียงกลาง	11	6
8	กึ่งอำเภอภูเพียง		5
รวม		26	51

ที่มา: สำนักงานพัฒนาสังคมจังหวัดน่าน

4.1.5 ข้อมูลศาสนสถานและศูนย์อบรมพุทธศาสนาในจังหวัดน่าน

4.1.5.1 จำนวนศาสนสถานและพระในจังหวัดน่าน

จากการสำรวจของสำนักงานสถิติจังหวัดน่าน ปี พ.ศ. 2544 พบว่า ศาสนสถานในจังหวัดน่านเป็นศาสนสถานของศาสนาพุทธได้แก่ วัดและสำนักสงฆ์ ศาสนาคริสต์ได้แก่โบสถ์คริสต์ พบว่า วัดในจังหวัดน่าน มีจำนวนทั้งหมด 408 แห่ง สำนักสงฆ์ จำนวน 106 แห่ง โบสถ์คริสต์ มีจำนวน 22 แห่ง เมื่อจำแนกเป็นรายอำเภอพบว่า อำเภอเมือง มีวัดมากที่สุด รองลงมาได้แก่ อำเภอเวียงสา มีวัดจำนวน 74 แห่ง และ 67 แห่ง ตามลำดับ สำนักสงฆ์พบว่า อำเภอท่าวังผา มีสำนักสงฆ์มากที่สุดจำนวน 16 แห่ง โบสถ์คริสต์ มีมากที่สุดได้แก่ อำเภอเมือง และอำเภอปัว จำนวน 5 แห่งเท่ากัน

จำนวนพระที่จำพรรษาอยู่ในจังหวัดน่านพบว่า มีจำนวนทั้งหมด 3,198 รูป โดยเป็นพระภิกษุจำนวน 866 รูป และสามเณรจำนวน 2,332 รูป อำเภอเมือง มีพระจำนวนมากที่สุด 196 รูป พระภิกษุมีจำนวน 147 รูป และสามเณร มีจำนวน 814 รูป อำเภอเฉลิมพระเกียรติ เป็นอำเภอที่ไม่มีวัด มีเพียงสำนักสงฆ์ จำนวน 12 แห่ง และมีพระภิกษุจำนวน 10 รูป ไม่มีสามเณร รายละเอียดแสดงในตารางที่ 9

ตารางที่ 9 แสดงจำนวนศาสนสถานและพระในจังหวัดน่านจำแนกตามรายอำเภอปี พ.ศ. 2544

ลำดับ	อำเภอ	จำนวนศาสนสถาน(แห่ง)				จำนวนพระ(รูป)		
		วัด	สำนักสงฆ์	โบสถ์คริสต์	รวม	พระภิกษุ	สามเณร	รวม
1	เมือง	74	7	5	86	147	814	961
2	แม่จริม	13	8	1	22	26	9	35
3	บ้านหลวง	6	3		9	13	57	70
4	นาหมื่น	31	11		42	64	71	135
5	ปัว	49	12	5	66	85	383	468
6	ท่าวังผา	47	16	2	65	101	276	377
7	เวียงสา	67	12	1	80	182	345	527
8	ทุ่งช้าง	12	3	2	17	20	47	67
9	เชียงกลาง	30	2	1	33	51	79	130
10	นาหมื่น	16	2		18	30	18	48
11	สันติสุข	14	5		19	18	65	83
12	บ่อเกลือ	7	4	3	14	11	53	64
13	สองแคว	8	2	1	11	15	2	17
14	กึ่งอ.ภูเพียง	34	7	1	42	93	113	206
15	เฉลิมพระเกียรติ		12		12	10		10
รวม		408	106	22	536	866	2,332	3,198

ที่มา: สำนักงานสถิติจังหวัดน่าน

4.1.5.2 จำนวนศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัดและศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์

จากการสำรวจของสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดน่านปี พ.ศ. 2545 พบว่า มีศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัดจำนวน 17 แห่ง โดยมีจำนวนเด็กเข้ารับการอบรมจำนวน 918 คน มีครู 41 คน อำเภอบ่อเกลือ มีจำนวนเด็กก่อนเกณฑ์ที่ได้รับการอบรมในวัดมากกว่าอำเภออื่น มีจำนวน 248 คน รองลงมาได้แก่ อำเภอบ้านหลวง มีเด็กก่อนเกณฑ์ที่ได้รับการอบรมในวัดจำนวน 222 คน

ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในจังหวัดน่านมีจำนวนทั้งหมด 6 แห่ง มีอยู่ในพื้นที่ 3 อำเภอ ได้แก่ อำเภอเมือง อำเภอบ้านหลวง และอำเภอท่าวังผา พื้นที่อำเภอท่าวังผามีศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์จำนวนมากกว่าอำเภออื่นมีจำนวน 3 แห่งและมีเด็กจำนวนมากกว่าที่อื่น จำนวน 444 คน

ตารางที่ 10 แสดงจำนวนศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัดและศูนย์ศึกษาพุทธศาสนาปี พ.ศ. 2545

ลำดับ	อำเภอ	ศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด			ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์		
		จำนวนศูนย์	จำนวนเด็ก	จำนวนครู	จำนวนศูนย์	จำนวนเด็ก	จำนวนครู
1	เมือง	2	140	5	1	313	20
2	แม่จริม	1	10	1			
3	บ้านหลวง	2	222	9	2	173	11
4	ท่าวังพา	1	23	1	3	444	16
5	เชียงกลาง	4	162	9			
6	นาหมื่น	2	73	3			
7	สันติสุข	1	40	2			
8	บ่อเกลือ	4	248	11			
รวม		17	918	41	6	930	47

ที่มา: สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดน่าน

4.1.6 ข้อมูลด้านสุขภาพของประชากรในจังหวัดน่าน

4.1.6.1 สถิติชีพที่สำคัญจังหวัดน่าน

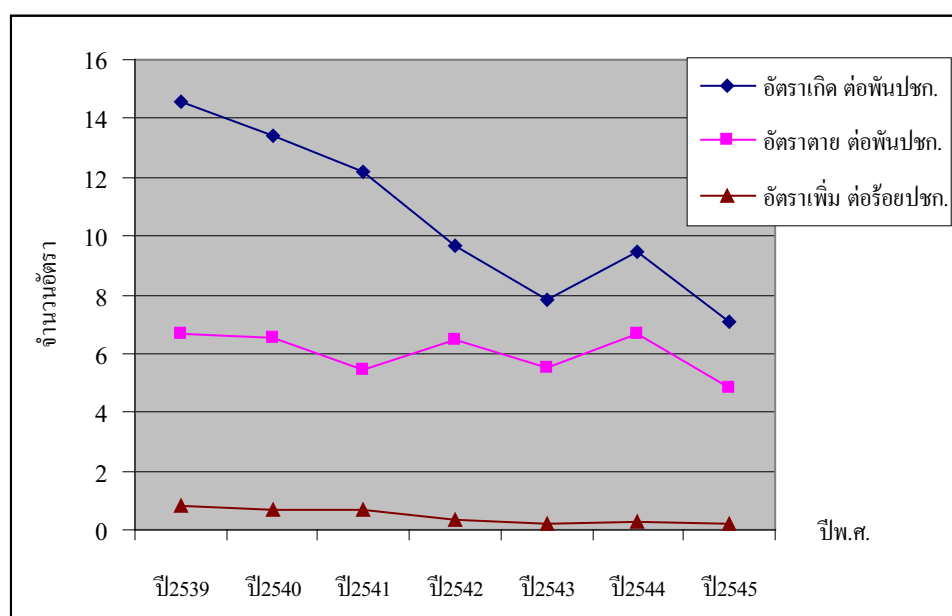
ก. จำนวนการเกิด-การตาย อัตราการเกิด-การตาย และอัตราการเพิ่มประชากรในจังหวัดน่าน

ตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2539 – 2545 พบว่า จำนวนการเกิดและอัตราการเกิดของประชากรมีแนวโน้มลดลง ส่วนจำนวนและอัตราการตายในแต่ละปีพบว่ามีแนวโน้มที่ลดลงเช่นเดียวกัน อัตราการเพิ่มประชากรต่อประชากรร้อยคนในแต่ละปีมีแนวโน้มลดลงเช่นเดียวกัน ปีพ.ศ.2544 - 2545 มีอัตราการเพิ่มต่อประชากรร้อยคน เป็น 0.28.และ 0.22 ตามลำดับ รายละเอียด ดังแสดงในตารางที่ 11 และแผนภูมิที่ 4

ตารางที่ 11 แสดงจำนวนการเกิด การตาย อัตราการเกิด การตาย และอัตราการเพิ่มประชากร

ปี พ.ศ.	ประชากร	จำนวนเกิด			อัตราการเกิด	จำนวนตาย			อัตราการตาย	อัตราเพิ่ม
		รวม	ชาย	หญิง		รวม	ชาย	หญิง		
ปี2539	476,943	6,952	3,495	3,457	14.58	3,166	1,841	1,325	6.64	0.79
ปี2540	482,444	6,460	3,283	3,177	13.39	3,144	1,858	1,286	6.52	0.69
ปี2541	486,154	5,934	3,045	2,889	12.21	2,633	1,495	1,138	5.42	0.68
ปี2542	488,849	4,727	2,394	2,333	9.67	3,166	1,805	1,361	6.48	0.32
ปี2543	487,799	3,825	1,965	1,860	7.84	2,700	1,606	1,094	5.54	0.23
ปี2544	486,650	4,597	2,398	2,199	9.45	3,229	1,795	1,434	6.64	0.28
ปี2545	487,593	3,442	1,751	1,691	7.06	2,365	1,336	1,029	4.85	0.22

แผนภูมิที่ 4 แสดงอัตราการเกิด อัตราการตาย และอัตราการเพิ่มประชากร

ที่มา: สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดน่าน

ข. จำนวนเด็กตาย มารดาตาย และอัตราเด็กตาย อัตรามารดาตาย

ในแต่ละปีอัตราเด็กตาย (ทารก) ต่อเด็กเกิดมีชีวิตพันคนของจังหวัดน่านอยู่ในเกณฑ์ที่ปกติตามแผนพัฒนากระทรวงสาธารณสุขตั้งไว้ โดยเป้าหมายงานอนามัยแม่และเด็กในแผนพัฒนาสาธารณสุขฉบับที่ 9 (ปี 2545-2549) กำหนดอัตราตายเด็กทารกไม่เกิน 18 ต่อ 1,000 การเกิดมีชีวิต ส่วนอัตราการตายของเด็กทารกของจังหวัดน่านในปี พ.ศ. 2543 - 2545 มีอัตราเด็กตายต่อเด็กเกิดมีชีวิตพันคนเป็นจำนวน 12.81, 8.27 และ 15.11 ตามลำดับ ในส่วนอัตราการตายของมารดาพบว่า จังหวัดน่านมีอัตรามารดาตายต่อเด็กเกิดมีชีวิตแสนคนตั้งแต่ปีพ.ศ.2539 – 2545 มีอัตราสูงกว่าเกณฑ์ที่กระทรวงสาธารณสุข

ตั้งไว้ตามเป้าหมายงานอนามัยแม่และเด็กในแผนพัฒนาสาธารณสุขฉบับที่ 9 (ปี2545-2549) กำหนดอัตราการตายของมารดาไม่เกิน 15 ต่อ 100,000 การเกิดมีชีพ โดยพบว่าในปีพ.ศ.2543 - 2545 อัตราตายของมารดาในจังหวัดน่านเป็น 95.06, 43.51 และ 87.74 ต่อ 100,000 การเกิดมีชีพ ซึ่งอัตราการตายของมารดาเป็นดัชนีชี้วัดด้านสุขภาพของชนน่านที่ต่ำกว่ามาตรฐาน จากการจัดลำดับของ UNDP ปี พ.ศ. 2546 พบว่าสถานะด้านสุขภาพจังหวัดน่านเมื่อเทียบกับจังหวัดต่าง ๆ จังหวัดน่านอยู่ในลำดับเกือบสุดท้าย คืออยู่จังหวัดในลำดับที่ 75 รายละเอียดการตายของเด็กทารก การตายของมารดา อัตราการตายของเด็กทารก และอัตราการตายมารดา ดังแสดงในตารางที่ 12

ตารางที่ 12 แสดงจำนวนเด็กตาย มารดาตาย และอัตราเด็กตาย อัตราการตาย

ปี พ.ศ.	จำนวนเกิด รวม	จำนวนเด็กตาย			อัตราเด็กตาย ต่อพันเกิดมีชีพ	จำนวน มารดาตาย	อัตรามารดา ตายต่อแสนเกิดมีชีพ
		รวม	ชาย	หญิง			
ปี2539	6,952	61	33	28	8.77	5	71.92
ปี2540	6,460	51	20	31	7.89	3	46.44
ปี2541	5,934	38	18	20	6.4	3	50.56
ปี2542	4,727	31	19	21	6.56	1	21.16
ปี2543	3,825	49	25	24	12.81	4	95.06
ปี2544	4,597	38	19	19	8.27	2	43.51
ปี2545	3,442	52	28	24	15.11	3	87.74

ที่มา: สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดน่าน

ค. จำนวนการตายและอัตราตายด้วยกลุ่มสาเหตุโรคที่สำคัญ 10 ลำดับของประชากรในจังหวัดน่าน

จำนวนการตายและอัตราตายด้วยกลุ่มสาเหตุโรคที่สำคัญ ปีพ.ศ. 2545 พบว่า ประชากรในจังหวัดน่านส่วนใหญ่ตายด้วยกลุ่มสาเหตุโรคมะเร็งเป็นลำดับแรก โดยมีจำนวนการตาย 327 คน และอัตราตาย 67.1 คนต่อประชากรแสนคน ซึ่งอัตราตายด้วยโรคมะเร็งในจังหวัดน่านสูงกว่าเกณฑ์ที่กระทรวงสาธารณสุขตั้งไว้ในการพัฒนาสุขภาพตามแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 9 ที่มีเป้าหมายลดอัตราการตายด้วยโรคมะเร็ง จาก 45 เหลือ 40 ต่อประชากรแสนคน สาเหตุของการตายรองลงมาได้แก่ ความดันเลือดสูงและโรคหลอดเลือดในสมอง โดยมีจำนวนการตาย 187 คนและอัตราตาย 38.4 คนต่อประชากรแสนคน ลำดับที่ 3 และลำดับที่ 4 ได้แก่ กลุ่มสาเหตุโรคไตอักเสบ กลุ่มอาการของไตพิการและไตพิการ และกลุ่มสาเหตุจากอุบัติเหตุและการเป็นพิษ มีอัตราตาย 31.4 คนต่อประชากรแสนคน และ 29.7 คนต่อประชากรแสนคน ตามลำดับ รายละเอียดดังแสดงในตารางที่ 13

ตารางที่ 13 แสดงจำนวนการตายและอัตราตายจำแนกตามกลุ่มสาเหตุที่สำคัญ 10 อันดับปี 2545

ลำดับ	กลุ่มสาเหตุ	อัตราตาย	
		จำนวนตาย	ต่อประชากรแสนคน
1	มะเร็งทุกชนิด	327	67.1
2	ความดันเลือดสูง และโรคหลอดเลือดในสมอง	187	38.4
3	ไตอักเสบ กลุ่มอาการของไตพิการ และไตพิการ	153	31.4
4	อุบัติเหตุ และการเป็นพิษ	145	29.7
5	โรคหัวใจ	96	19.7
6	บาดเจ็บจากการฆ่าตัวตาย ถูกฆ่าตายและอื่น ๆ	93	19.1
7	ปอดอักเสบและโรคอื่น ๆ ของปอด	69	14.2
8	โรคเกี่ยวกับตับ และตับอ่อน	40	8.2
9	วัณโรคทุกชนิด	31	6.4
10	ไข้เลือดออก	1	0.2

ที่มา: สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดน่าน

4.1.7 ข้อมูลการให้บริการด้านสาธารณสุขในจังหวัดน่าน

4.1.7.1 สถานบริการด้านสาธารณสุขในจังหวัดน่าน

สถานบริการด้านสาธารณสุขในจังหวัดน่าน ปีพ.ศ. 2545 อำเภอเมืองมีสถานพยาบาลที่เป็นโรงพยาบาลทั่วไปขนาดจำนวน 430 เตียงจำนวน 1 แห่ง ได้แก่ โรงพยาบาลน่าน และโรงพยาบาลสังกัดกระทรวงกลาโหม 1 แห่ง โรงพยาบาลสมเด็จพระยุพราชมีจำนวน 1 แห่งอยู่ในอำเภอปัว และโรงพยาบาลชุมชนตามอำเภอต่างๆ ละ 1 แห่ง สถานพยาบาลเอกชนตั้งอยู่ในเขตอำเภอเมืองกลางจำนวน 1 แห่ง อำเภอที่ไม่มีโรงพยาบาลประจำอำเภอ ได้แก่ กิ่งอำเภอภูเพียงประชาชนส่วนใหญ่มาใช้บริการที่โรงพยาบาลน่านเพราะมีระยะทางใกล้ และอำเภอเฉลิมพระเกียรติขณะนี้ทางจังหวัดน่านได้มีงบประมาณในการก่อสร้างโรงพยาบาลประจำอำเภอแล้วและได้เริ่มสร้างไปบางส่วนแล้ว จำนวนสถานอนามัยในจังหวัดน่านมีทั้งหมด 119 แห่ง มีสถานบริการสาธารณสุขชุมชน (สสช.) จำนวน 28 แห่ง มีคลินิกเอกชนทุกประเภทสาขาต่างๆ อาทิ เวชกรรม ทันตกรรม พยาบาลและผดุงครรภ์ วิทยาศาสตร์การแพทย์ จำนวน 130 แห่ง และมีสถานบริการแพทย์แผนไทยจำนวนทั้งหมด 33 แห่ง

ตารางที่ 14 แสดงจำนวนสถานบริการประเภทต่างๆ ในจังหวัดน่าน จำแนกตามรายอำเภอปี 2545

ลำดับ	อำเภอ	สถานบริการของรัฐ			สถานพยาบาล เอกชน	คลินิก ทุกประเภท	สถานบริการ แผนไทย
		โรงพยาบาล	สถานเฝ้าระวัง	สสข.			
1	เมือง	2	16	1	-	50	8
2	แม่จริม	1	7	1	-	2	2
3	บ้านหลวง	1	4	-	-	3	-
4	น่าน้อย	1	7	2	-	7	1
5	ปัว	1	11	2	-	10	2
6	ท่าวังผา	1	14	2	-	19	1
7	เวียงสา	1	22	4	-	12	6
8	ทุ่งช้าง	1	3	4	-	6	3
9	เชียงกลาง	1	8	1	1	7	1
10	นาหมื่น	1	4	1	-	1	3
11	สันติสุข	1	3	1	-	-	2
12	บ่อเกลือ	1	4	3	-	-	1
13	สองแคว	1	3	3	-	-	2
14	กึ่งอ.ภูเพียง	-	9	1	-	12	1
15	อ.เฉลิมพระเกียรติ	-	4	2	-	1	-
รวม		14	119	28	1	130	33

ที่มา: สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดน่าน

4.1.7.2 ข้อมูลการฝากครรภ์ของมารดาที่ตั้งครรภ์ที่คลอดในโรงพยาบาลต่างๆ ในจังหวัดน่าน

ปีพ.ศ.2546 จำนวนมารดาตั้งครรภ์ที่ผ่านการคลอดในโรงพยาบาลต่างๆ ในจังหวัดน่าน มีจำนวน 4,103 คน และในจำนวนนี้มีมารดาที่ได้รับการฝากครรภ์ตามมาตรฐานสาธารณสุขมีจำนวน 4,047 คน คิดเป็นร้อยละ 98.64 ของจำนวนหญิงตั้งครรภ์ที่คลอด และพบว่าโรงพยาบาลทุ่งช้างมีอัตราการคลอดที่ได้รับการฝากครรภ์น้อยที่สุดในอัตราร้อยละ 90.45 รองลงมาได้แก่โรงพยาบาลสองแคว อัตราร้อยละ 94.57 โรงพยาบาลที่มีมารดาตั้งครรภ์ได้รับการฝากครรภ์ทุกคนร้อยละ 100 ได้แก่ โรงพยาบาลบ้านหลวง โรงพยาบาลท่าวังผา โรงพยาบาลนาหมื่น และโรงพยาบาลบ่อเกลือ โรงพยาบาลที่มีจำนวนมารดาที่มาคลอดมากที่สุดได้แก่ โรงพยาบาลน่าน มีมารดาคลอดจำนวน 1,718 คน รองลงมาได้แก่ โรงพยาบาลสมเด็จพระยุพราชปัว มีมารดาคลอดจำนวน 594 คน รายละเอียดแสดงในตารางที่ 15

ตารางที่ 15 แสดงจำนวนการคลอด จำนวนการฝากครรภ์ของหญิงตั้งครรภ์ และร้อยละของการฝากครรภ์ในจังหวัดน่าน จำแนกตามโรงพยาบาล ปีพ.ศ. 2546

ลำดับ	โรงพยาบาล	จำนวนหญิงมีครรภ์ ที่คลอด(คน)	จำนวนหญิงมีครรภ์ ที่ฝากครรภ์(คน)	ร้อยละของ การฝากครรภ์
1	น่าน	1,718	1,700	98.95
2	แม่จริม	109	108	99.08
3	บ้านหลวง	66	66	100
4	นาน้อย	196	190	96.94
5	สมเด็จพระปาว	594	590	99.33
6	ท่าวังผา	228	228	100
7	เวียงสา	395	394	99.75
8	ทุ่งช้าง	178	161	90.45
9	เชียงกลาง	175	172	98.29
10	นาหมื่น	64	64	100
11	สันติสุข	142	141	99.3
12	บ่อเกลือ	146	146	100
13	สองแคว	92	87	94.57
รวม		4,103	4,047	98.64

ที่มา : สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดน่าน

4.1.7.3 ข้อมูลของการตรวจเลือดหาเชื้อเอดส์ในกลุ่มคนต่างๆ ในจังหวัดน่านปีพ.ศ. 2542- 2546

จากการสุ่มตรวจเลือดหาเชื้อเอดส์ของโรงพยาบาล และหน่วยงานสาธารณสุขจังหวัดน่านได้ตรวจในกลุ่มคนต่างๆ ปีพ.ศ. 2542- 2546 พบว่า ร้อยละของกลุ่มคนที่ตรวจเลือดมีผลเลือดเป็นบวกสูงสุดได้แก่ หญิงขายบริการ ในปีพ.ศ. 2544 - 2546 พบร้อยละของการตรวจเลือดมีผลเป็นบวกร้อยละ 33.33, 25 และ 16.67 ตามลำดับ รองลงมาได้แก่ ผู้ติดยาเสพติดในปีพ.ศ. 2544 - 2546 พบว่าการตรวจเลือดมีผลเป็นบวกร้อยละ 5.88, 25 และ 15.38 ตามลำดับ และรองลงมาอันดับสองพบว่าในกลุ่มหญิงที่ตั้งครรภ์ในปีพ.ศ. 2544 - 2546 พบว่าการตรวจเลือดมีผลเป็นบวกร้อยละ 1.25, 0.48 และ 0.51 ตามลำดับ รายละเอียดแสดงในตารางที่ 16

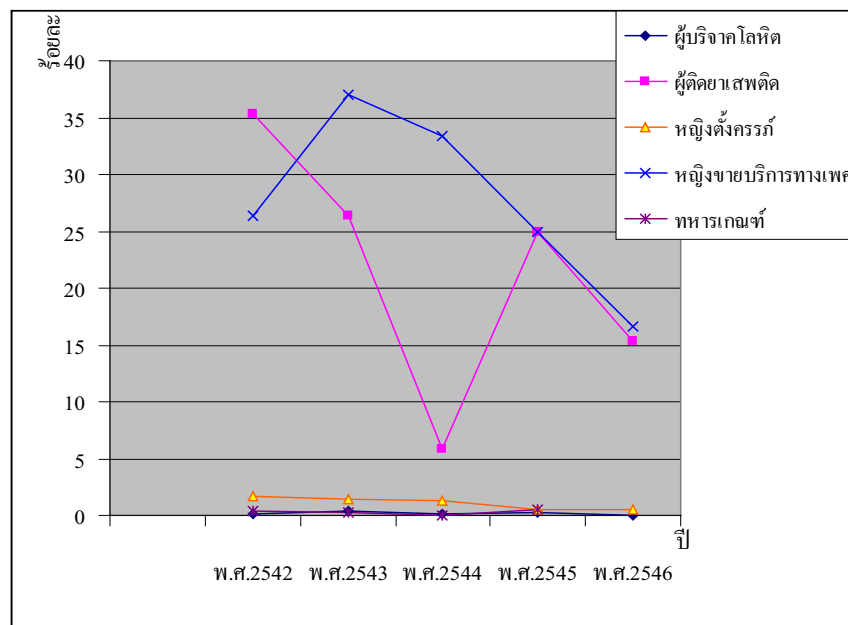
แนวโน้มของการตรวจเลือดหาเชื้อเอดส์ที่มีผลเป็นบวกตั้งแต่ ปีพ.ศ. 2542 - 2546 พบว่า ในกลุ่มที่มีการพบผลเลือดเป็นบวกสูงคือ หญิงขายบริการ ผู้ติดยาเสพติดและหญิงตั้งครรภ์ มีแนวโน้มลดลง ดังแสดงในแผนภูมิที่ 5

ตารางที่ 16 แสดงร้อยละของการตรวจเลือดที่มีผลเป็นบวกจำแนกตามกลุ่มต่างๆ ปีพ.ศ. 2542- 2546

ปี พ.ศ.	ผู้บริจาคโลหิต (ร้อยละ)	ผู้ติดยาเสพติด (ร้อยละ)	หญิงตั้งครรภ์ (ร้อยละ)	หญิงขายบริการทางเพศ (ร้อยละ)	ทหารเกณฑ์ (ร้อยละ)
มัย.2542	0.19	35.29	1.74	26.32	0.4
มัย.2543	0.44	26.32	1.43	36.96	0.3
มัย.2544	0.08	5.88	1.25	33.33	0
มัย.2545	0.21	25	0.48	25	0.47
มัย 2546	0	15.38	0.51	16.67	รอฟผล

ที่มา: สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดน่าน

แผนภูมิที่ 5 แสดงแนวโน้มร้อยละการตรวจเลือดหาเชื้อเอดส์ที่มีผลเป็นบวกจำแนกตามกลุ่มต่างๆ ปี พ.ศ. 2542- 2546

บทที่ 4

สถานการณ์เด็กและเยาวชนในจังหวัดน่าน

ผลการเก็บข้อมูลสถานการณ์การเด็กและเยาวชนในจังหวัดน่าน คณะผู้วิจัยได้ค้นคว้า รวบรวม ติดตามข้อมูลสถิติ เอกสาร งานวิจัย จากแหล่งต่างๆ หน่วยงานราชการและเอกชน ที่เกี่ยวข้องกับเด็ก และเยาวชนในจังหวัดน่านทั้งที่เป็นข้อมูลทุติยภูมิ และข้อมูลปฐมภูมิที่ได้จากการสอบถาม การสำรวจ เก็บข้อมูลเพิ่มเติมจากหน่วยงานต่างๆ ผลการศึกษาวิจัยสถานการณ์เด็กและเยาวชนในจังหวัดน่านแยกเป็นหัวข้อดังนี้

1. ข้อมูลทั่วไปของจังหวัดน่าน
2. ข้อมูลรอบสิทธิเด็ก
3. ข้อมูลเด็กในภาวะยากลำบาก

แผนที่จังหวัดน่าน

จังหวัดน่าน

จังหวัดน่าน ตั้งอยู่ภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย อยู่ห่างจากกรุงเทพมหานครตามทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 101 ประมาณ 668 กิโลเมตร มีพื้นที่ทั้งหมด 11,472.072 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 7 ล้านไร่เศษ และมีอาณาเขตติดต่อกับจังหวัดใกล้เคียง คือ

ทิศเหนือ	ติดสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว
ทิศตะวันออก	ติดสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว
ทิศใต้	ติดจังหวัดอุตรดิตถ์ และจังหวัดแพร่
ทิศตะวันตก	ติดจังหวัดพะเยา

ลักษณะภูมิประเทศ

สภาพพื้นที่ทางทิศเหนือของจังหวัดส่วนใหญ่เป็นภูเขา ซึ่งอยู่สูงจากระดับน้ำทะเลปานกลางประมาณ 2,115 เมตร และเป็นแหล่งต้นน้ำของแม่น้ำน่าน ซึ่งได้ไหลผ่านจังหวัด มาจากทิศเหนือลงมาสู่ทิศใต้ มีสภาพเป็นที่ราบลุ่ม

การคมนาคม

จังหวัดน่านมีการคมนาคมที่สำคัญ คือ ทางรถยนต์และทางอากาศ เส้นทางรถยนต์มีทางหลวงแผ่นดินและทางหลวงจังหวัดสำหรับใช้ติดต่อกรุงเทพมหานครและจังหวัดใกล้เคียงและการคมนาคมทางอากาศเส้นทางการบินจากจังหวัดน่านไปยังกรุงเทพมหานคร พิษณุโลก และเชียงใหม่ สำหรับการคมนาคมทางน้ำจะใช้ติดต่อเป็นระยะสั้นๆ ระหว่างอำเภอภายในจังหวัด

4.1 ข้อมูลทั่วไปของจังหวัดน่าน

4.1.1 ข้อมูลการปกครองและองค์กรปกครอง

ในปี พ.ศ. 2545 จังหวัดน่านแบ่งการปกครองส่วนภูมิภาคเป็น 14 อำเภอ 1 กิ่งอำเภอ 98 ตำบล 872 หมู่บ้าน

การปกครองส่วนท้องถิ่นประกอบด้วย องค์การบริหารส่วนจังหวัด 1 แห่ง เทศบาลเมือง 1 แห่ง เทศบาลตำบล 7 แห่ง และองค์การบริหารส่วนตำบลอีก 92 แห่ง

จังหวัดน่านมีเนื้อที่ทั้งหมด 11,472.072 ตารางกิโลเมตร อำเภอเวียงสา มีเนื้อที่มากที่สุด รองลงมา คือ อำเภอนาน้อย มีเนื้อที่จำนวน 1,894.893 ตารางกิโลเมตร และ 1,408.122 ตารางกิโลเมตรตามลำดับ อำเภอที่มีเนื้อที่น้อยที่สุดได้แก่ อำเภอเชียงกลาง มีเนื้อที่จำนวน 277.115 ตารางกิโลเมตร รองลงมาได้แก่ อำเภอบ้านหลวง มีเนื้อที่จำนวน 338.210 ตารางกิโลเมตร

อำเภอที่มีระยะทางห่างจากตัวจังหวัดน่านมากที่สุดคือ อำเภอเฉลิมพระเกียรติ รองลงมาคือ อำเภอบ่อเกลือ โดยมีระยะทางห่าง 140 กิโลเมตร และ 133 กิโลเมตรตามลำดับ รายละเอียดแสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงจำนวนเนื้อที่ และองค์การปกครอง จำแนกตามรายอำเภอปี พ.ศ.2545

ลำดับ	อำเภอ	เนื้อที่(ตร.กม.)	ระยะทางห่าง จากจังหวัด (กม)	จำนวน เทศบาลเมือง	จำนวน เทศบาลตำบล	จำนวน อบต.	จำนวน ตำบล	จำนวน หมู่บ้าน
1	เมืองน่าน	813.126	5	1	-	10	10	104
2	แม่จริม	998.152	38	-	1	4	5	38
3	บ้านหลวง	338.210	45	-	-	4	4	26
4	น่าน้อย	1,408.122	60	-	1	7	7	66
5	ปัว	657.363	60	-	1	12	12	103
6	ท่าวังผา	702.204	45	-	1	10	10	89
7	เวียงสา	1,894.893	25	-	1	15	17	126
8	ทุ่งช้าง	760.811	98	-	1	4	4	40
9	เชียงกลาง	277.115	76	-	1	4	6	58
10	นาหมื่น	785.608	80	-	-	4	4	48
11	สันติสุข	416.837	32	-	-	3	3	31
12	บ่อเกลือ	848.341	133	-	-	4	4	39
13	สองแคว	544.364	80	-	-	3	3	24
14	กิ่งอำเภอภูเพียง	508.236	4	-	-	7	7	59
15	เฉลิมพระเกียรติ	518.690	140	-	-	1	2	21
รวมยอด		114,720.720	-	1	7	92	98	872

ที่มา: สำนักงานสถิติจังหวัดน่าน

4.1.2 รายได้เฉลี่ยต่อปีของครัวเรือนในจังหวัดน่านปีพ.ศ. 2545

รายได้เฉลี่ยต่อปีของครัวเรือนในจังหวัดน่านโดยคิดจากจำนวน 99,771 ครัวเรือน พบว่าจำนวนครัวเรือนที่มีรายได้เฉลี่ยต่อปีตั้งแต่ 10,000 – 19,999 บาท มีมากที่สุดจำนวน 26,654 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 26.72 รองลงมาคือ จำนวนครัวเรือนที่มีรายได้เฉลี่ยต่อปี ต่ำกว่า 10,000 บาท มีจำนวน 25,270 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 25.33 เมื่อแยกตามรายอำเภอพบว่า อำเภอที่มีรายได้เฉลี่ยต่อปีต่ำที่สุดได้แก่ อำเภอเฉลิมพระเกียรติ โดยมีจำนวนครัวเรือนที่มีรายได้เฉลี่ยต่อปีต่ำกว่า 10,000 บาท จำนวน 1,239 ครัวเรือน จากจำนวนครัวเรือนทั้งหมด 2,000 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 61.59 รองลงมาได้แก่ อำเภอบ่อเกลือ โดยมีจำนวนครัวเรือนที่มีรายได้เฉลี่ยต่อปีต่ำกว่า 10,000 บาท จำนวน 1,793

ครัวเรือน จากจำนวนครัวเรือนทั้งหมด 2,915 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 61.51 รายละเอียดแสดงใน ตารางที่ 2

ตารางที่ 2 จำนวนครัวเรือนจำแนกตามขนาดของรายได้ต่อปี เป็นรายอำเภอ พ.ศ. 2545

ลำดับ	อำเภอ	จำนวน	รายได้เฉลี่ยต่อปี (บาท)											
		ครัวเรือน	< 10,000		10,000-19,999		20,000-29,999		30,000-49,999		>50,000		ไม่ทราบ	
		ทั้งหมด	ครัวเรือน	ร้อยละ	ครัวเรือน	ร้อยละ	ครัวเรือน	ร้อยละ	ครัวเรือน	ร้อยละ	ครัวเรือน	ร้อยละ	ครัวเรือน	ร้อยละ
1	เมืองน่าน	14,418	3,099	21.49	4,417	30.64	3,007	20.86	1,779	12.34	1,119	12.34	997	6.91
2	แม่จริม	2,822	1,212	42.95	546	19.35	416	14.74	226	8.01	90	8.01	332	11.76
3	บ้านหลวง	2,949	756	25.64	954	32.35	457	15.50	433	14.68	216	14.68	133	4.51
4	นาน้อย	6,994	1,087	15.54	1,747	24.98	1,352	19.33	1,311	18.74	1,024	18.74	473	6.76
5	ปัว	13,306	3,787	28.46	3,843	28.88	2,930	22.02	1,572	11.81	817	11.81	357	2.68
6	ท่าวังผา	11,901	2,086	17.53	2,846	23.91	2,498	20.99	2,081	17.49	1,826	17.49	564	4.74
7	เวียงสา	15,836	3,168	20.01	4,554	28.76	3,455	21.82	2,226	14.06	1,955	14.06	478	3.02
8	ทุ่งช้าง	3,214	724	22.53	842	26.20	738	22.96	410	12.76	386	12.76	114	3.55
9	เชียงกลาง	4,632	1,061	22.91	1,162	25.09	997	21.52	723	15.61	433	15.61	256	5.53
10	นาหมื่น	3,406	837	24.57	1,109	32.56	612	17.97	598	17.56	234	17.56	16	0.47
11	สันติสุข	3,837	1,472	38.36	903	23.53	770	20.07	435	11.34	167	11.34	90	2.35
12	บ่อเกลือ	2,915	1,793	61.51	691	23.70	193	6.62	63	2.16	14	2.16	161	5.52
13	สองแคว	2,376	1,143	48.11	574	24.16	292	12.29	174	7.32	97	7.32	96	4.04
14	กึ่งอำเภอกู่เพียง	9,165	1,806	19.71	2,205	24.06	1,753	19.13	1,390	15.17	1,356	15.17	655	7.15
15	เฉลิมพระเกียรติ	2,000	1,239	61.95	261	13.05	199	9.95	59	2.95	34	2.95	208	10.40
รวมยอด		99,771	25,270	25.33	26,654	26.72	19,669	19.71	13,480	13.51	9,768	13.51	4,930	4.94

ที่มา : รายงานการสำรวจข้อมูลระดับหมู่บ้าน พ.ศ. 2545

4.1.3 ข้อมูลประชากร

4.1.3.1 ข้อมูลประชากรจังหวัดน่านจำแนกตามช่วงอายุ

ข้อมูลประชากรจังหวัดน่านปี พ.ศ. 2543 - 2545 มีประชากรจำนวนทั้งหมด 486,093 คน 487,206 คน และ 487,742 คนตามลำดับ จำนวนประชากรในแต่ละปีมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น ในปีพ.ศ. 2545 ประชากรเพศชายและหญิงมีสัดส่วนที่ใกล้เคียงกัน มีประชากรชาย จำนวน 246,553 คน (50.5%) เป็นหญิงจำนวน 241,189 คน (49.5%) ดังแสดงในตารางที่ 3

เมื่อจำแนกจำนวนประชากรตามช่วงอายุพบว่า ช่วงอายุ 30-39 ปีซึ่งเป็นคนทำงานหรือวัยแรงงาน มีจำนวนมากกว่าในทุกช่วงอายุ ในปี พ.ศ. 2545 มีจำนวน 88,120 คน รองลงมาเป็นช่วงอายุ 20-29 ปี ในปีพ.ศ.2545 มีจำนวน 77,013 คน และประชากรวัยชราหรือผู้สูงอายุตั้งแต่อายุ 60 ปีขึ้นไปมีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้นทุกปี ปีพ.ศ. 2543 มีจำนวน 47,315 คน ปีพ.ศ. 2544 มีจำนวน 48,547 คน และปี พ.ศ. 2545 มีจำนวน 49,889 คน ในขณะเดียวกันประชากรเด็กและเยาวชนช่วงอายุ 0-9 ปี และช่วง 10-19 ปี กลับมีแนวโน้มลดลงในแต่ละปี ประชากรช่วงอายุ 0-9 ปี พ.ศ. 2543 - 2545 มีจำนวน 68,984 คน

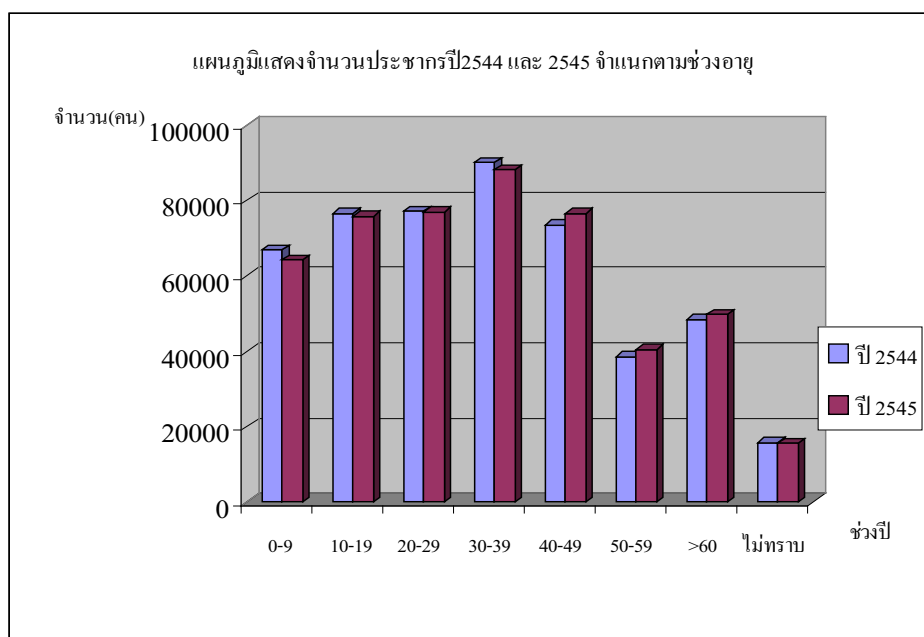
66,899 คน และ 64,311 คนตามลำดับ ส่วนประชากรช่วงอายุ 10-19 ปี มีจำนวน 77,392 คน 76,612 และ 75,772 คน ตามลำดับ ดังแสดงในตารางที่ 3 และแผนภูมิที่ 1

ตารางที่ 3 แสดงจำนวนประชากรจังหวัดน่านจำแนกตามช่วงอายุ ปี 2543 ปี 2544 และปี 2545

ปี พ.ศ.	ช่วงอายุ(ปี)							ไม่ทราบ	รวม
	0-9	10-19	20-29	30-39	40-49	50-59	>60		
ปี 2543	68,984	77,392	77,641	91,526	70,702	37,016	47,315	15,517	486,093
ปี 2544	66,899	76,612	77,082	90,108	73,609	38,552	48,547	15,797	487,206
ปี 2545	64,311	75,772	77,013	88,120	76,610	40,487	49,889	15,540	487,742

ที่มา: สำนักงานสถิติจังหวัดน่าน

แผนภูมิที่ 1 แสดงจำนวนประชากรปี 2544 และ 2545 จำแนกตามช่วงอายุ

4.1.3.2 ข้อมูลจำนวนประชากรจำแนกตามรายอำเภอ

จำนวนประชากรจังหวัดน่านปีพ.ศ. 2545 เมื่อจำแนกตามรายอำเภอพบว่า อำเภอเมืองน่าน มีจำนวนประชากรมากกว่าอำเภออื่น มีจำนวน 82,508 คน และรองลงมาคือ อำเภอเวียงสา มีประชากรจำนวน 71,421 คน อำเภอที่มีประชากรน้อยที่สุดคือ อำเภอเฉลิมพระเกียรติ มีจำนวน 9,000 คน จำนวนครัวเรือนในพื้นที่พบว่า อำเภอเวียงสา มีจำนวนครัวเรือนมากที่สุด รองลงมาคือ อำเภอเมือง มีจำนวนครัวเรือน 15,836 ครัวเรือน และ 14,418 ครัวเรือนตามลำดับ ในส่วนจำนวนคนเกิด จำนวนคนตาย การอพยพย้ายเข้าย้ายออก พบว่า อำเภอเมือง มีจำนวนคนเกิด จำนวนคนตายมีมากที่สุด

เป็นดังนี้ จำนวนคนเกิด 1,653 คน และจำนวนคนตาย 522 คน การอพยพย้ายเข้าย้ายออก อำเภอเมือง มีการเปลี่ยนแปลงมากกว่าพื้นที่อื่น การอพยพย้ายเข้ามีจำนวน 4,916 คน และการอพยพย้ายออกมีจำนวน 4,482 คน รายละเอียดดังแสดงตารางที่ 4

ตารางที่ 4 แสดงจำนวนประชากร จำนวนครัวเรือน และการเปลี่ยนแปลงทางประชากร

จำแนกตามรายอำเภอ ปีพ.ศ.2545

ลำดับ	อำเภอ	จำนวนประชากร			จำนวนครัวเรือน	จำนวนคนเกิด	จำนวนคนตาย	การอพยพ	
		รวม	ชาย	หญิง				ย้ายออก	ย้ายเข้า
1	อ.เมือง	82,508	41,707	40,801	14,418	1,653	522	4,916	4,482
2	อ.แม่จัน	16,290	8,364	7,926	2,822	147	67	466	513
3	อ.บ้านหลวง	12,168	6,255	5,913	2,949	63	88	362	412
4	อ.น่าน้อย	33,994	17,078	16,916	6,994	171	170	991	1,160
5	อ.ปัว	65,787	32,937	32,850	13,306	553	410	2,296	2,273
6	อ.ท่าวังผา	53,048	26,811	26,237	11,901	328	337	1,504	1,808
7	อ.เวียงสา	71,421	36,091	35,330	15,836	474	469	2,074	2,063
8	อ.ทุ่งช้าง	19,518	9,854	9,664	3,214	220	103	713	775
9	อ.เชียงกลาง	29,278	14,743	14,535	4,632	215	160	1,008	1,094
10	อ.นาหมื่น	15,034	7,854	7,450	3,406	69	92	430	542
11	อ.สันติสุข	16,017	8,217	7,800	3,837	145	71	365	485
12	อ.บ่อเกลือ	16,320	8,338	7,982	2,915	181	72	425	424
13	อ.สองแคว	11,932	6,185	5,747	2,376	124	47	353	380
14	กิ่งอ.ภูเพียง	35,157	17,556	17,601	9,165	1	262	1,066	1,505
15	อ.เฉลิมพระเกียรติ	9,000	4,563	4,437	200	36	28	106	306
รวม		487,472	246,553	241,189	97,971	4,380	2,898	17,075	18,222

ที่มา: สำนักงานสถิติจังหวัดน่าน

4.1.3.3 ข้อมูลประชากรชาวเขาและชาติพันธุ์ในจังหวัดน่านปี 2545

ก. ข้อมูลประชากรชาวเขา

ชาวไทยภูเขาอาศัยอยู่ในจังหวัดน่านกระจายตามอำเภอต่างๆ จำนวน 13 อำเภอ 256 หมู่บ้าน มีหลังคาเรือนทั้งหมด 15,706 หลังคาเรือน 19,673 ครอบครัวยุโดยเฉลี่ย 1.25 ครอบครัวยุต่อหลังคาเรือน มีประชากรชาวเขาทั้งสิ้น 90,787 คน พื้นที่อำเภอปัว มีชาวเขามากที่สุด รองลงมาคือ อำเภอบ่อเกลือ มีจำนวน 14,230 คน และ 14,166 คน ตามลำดับ และประชากรที่เป็นเด็กทั้งเด็กหญิงและเด็กชาย มีจำนวนทั้งสิ้น 28,911 คน อำเภอบ่อเกลือ มีประชากรเด็กมากที่สุด รองลงมาเป็นอำเภอปัว มีประชากรเด็กจำนวน 4,341 คน และ 4,149 คน ตามลำดับ อัตราส่วนโดยเฉลี่ยของประชากรเด็กชาวเขาต่อประชากรชาวเขาทั้งหมดทั้งจังหวัดคิดเป็นร้อยละ 31.84 และแต่ละอำเภอมีสัดส่วนที่ใกล้เคียงกัน ดังแสดงในตารางที่ 5

ตารางที่ 5 แสดงจำนวนหมู่บ้าน หลังคาเรือน ครอบครัว และประชากรชาวเขาในจังหวัดน่านปี 2545

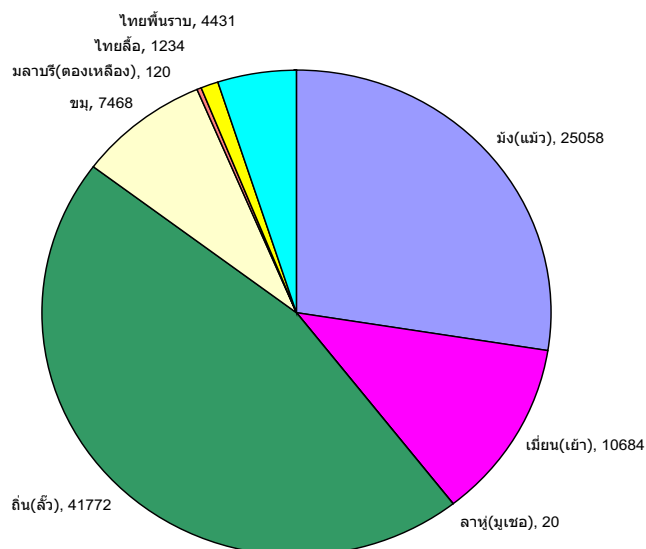
ลำดับ ที่	อำเภอ	จำนวน หมู่บ้าน	จำนวน หลังคาเรือน	จำนวน ครอบครัว	จำนวน ประชากรเด็ก	ประชากร รวมทั้งหมด	ร้อยละประชากรเด็ก ต่อประชากรทั้งหมด
1	เมืองน่าน	21	1644	2118	4294	11520	37.27
2	สองแคว	22	1088	1432	1843	6271	29.39
3	เวียงสา	14	907	1065	2233	5716	39.07
4	บ่อเกลือ	68	2745	3336	4341	14166	30.64
5	ทุ่งช้าง	19	1462	1784	2717	8478	32.05
6	ปัว	36	2492	3428	4149	14230	29.16
7	เฉลิมพระเกียรติ	28	1810	2289	2948	10107	29.17
8	น่าน้อย	1	167	249	286	1531	18.68
9	เขียงกลาง	15	926	1097	952	3850	24.73
10	แม่จริม	6	578	677	1270	3541	35.87
11	สันติสุข	4	473	530	868	2545	34.11
12	กึ่งอ.ภูเพียง	3	192	216	190	758	25.07
13	ท่าวังผา	19	1222	1452	2820	8074	34.93
รวม		256	15706	19673	28911	90787	31.84

ที่มา: ศูนย์พัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขาจังหวัดน่าน

ข. ข้อมูลชาติพันธุ์ในจังหวัดน่าน

ข้อมูลชาติพันธุ์ที่สำรวจพบในจังหวัดน่าน ปี พ.ศ. 2545 ซึ่งอาศัยอยู่ตามพื้นที่ต่างๆ อย่างกระจัดกระจายส่วนใหญ่อยู่ตามพื้นที่สูง ตามภูเขา โดยมีลักษณะทางประชากรและวัฒนธรรมความเป็นอยู่ที่แตกต่างกัน ชาติพันธุ์ที่สำรวจพบในจังหวัดน่านมีทั้งหมด 8 ชาติพันธุ์ ได้แก่ ม้ง(แม้ว) เมี่ยน(เย้า) ล่าหู่(มุเซอ) ถิ่น(ลัวะ) ขมุ มลาบรี(ตองเหลือง) ไทยลื้อ และไทยพื้นราบ มีจำนวนประชากรทั้งสิ้น 90,787 คน ชาติพันธุ์ถิ่นหรือที่เรียกว่าลัวะ มีประชากรมากที่สุดมีจำนวน 41,772 รองลงมาเป็นเผ่าม้งมีจำนวน 25,058 และเมี่ยน มีจำนวน 10,684 คนส่วนชนเผ่าชาติพันธุ์ที่มีประชากรจำนวนน้อยที่สุดได้แก่ มลาบรีหรือตองเหลือง มีจำนวน 120 คน และล่าหู่หรือมุเซอ 20 คน ดังแสดงในในแผนภูมิ ที่ 2

แผนภูมิที่ 2 แสดงจำนวนประชากรชาติพันธุ์สำรวจปีพ.ศ. 2545

ที่มา: ศูนย์พัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขาจังหวัดน่าน

4.1.4 ข้อมูลสถานประกอบการและสภาพแรงงาน

4.1.4.1 จำนวนสถานประกอบการและจำนวนลูกจ้างในจังหวัดน่าน

จากข้อมูลของสำนักงานสวัสดิการและแรงงานจังหวัดน่านปี พ.ศ. 2545 ได้แบ่งขนาดของสถานประกอบการตามจำนวนลูกจ้างหรือคนทำงาน พบว่า สถานประกอบการในจังหวัดน่าน มีจำนวนทั้งหมด 1,199 แห่ง มีคนทำงานหรือลูกจ้างทั้งหมดจำนวน 7,966 คน โดยลูกจ้างที่เป็นเพศชายมีจำนวนมากกว่าเพศหญิง มีจำนวน 4,443 คน และ 3,523 คน ตามลำดับ สถานประกอบการส่วนใหญ่เป็นสถานประกอบการที่มีขนาดเล็ก มีลูกจ้าง 1-4 คน มีจำนวน 776 แห่ง รองลงมาเป็นสถานประกอบการที่มีลูกจ้างตั้งแต่ 5-10 คน มีจำนวน 227 แห่ง รายละเอียดดังแสดงตารางที่ 6

ตารางที่ 6 แสดงจำนวนสถานประกอบการและจำนวนลูกจ้าง จำแนกตามขนาดของลูกจ้าง
ปีพ.ศ. 2545

ลำดับ	ขนาดและสถานประกอบการ	จำนวน(แห่ง)	จำนวนคนทำงาน		
			ชาย	หญิง	แรงงานเด็ก
1	1 - 4 คน	776	949	666	2
2	5-9 คน	227	848	576	3
3	10-19 คน	112	830	634	2
4	20-49 คน	75	1,265	1,027	8
5	50-99 คน	4	224	95	
6	100-299 คน	4	217	255	
7	300-499 คน	1	110	270	2
8	500 คนขึ้นไป				
รวม		1,199	4,443	3,523	17

หมายเหตุ: แรงงานเด็ก(อายุ < 18 ปี) มีจำนวน 17 คน อยู่ในสถานประกอบการ 6 แห่ง

จากจำนวน 1,199 แห่ง

ที่มา: สำนักงานสวัสดิการและแรงงานจังหวัดน่าน

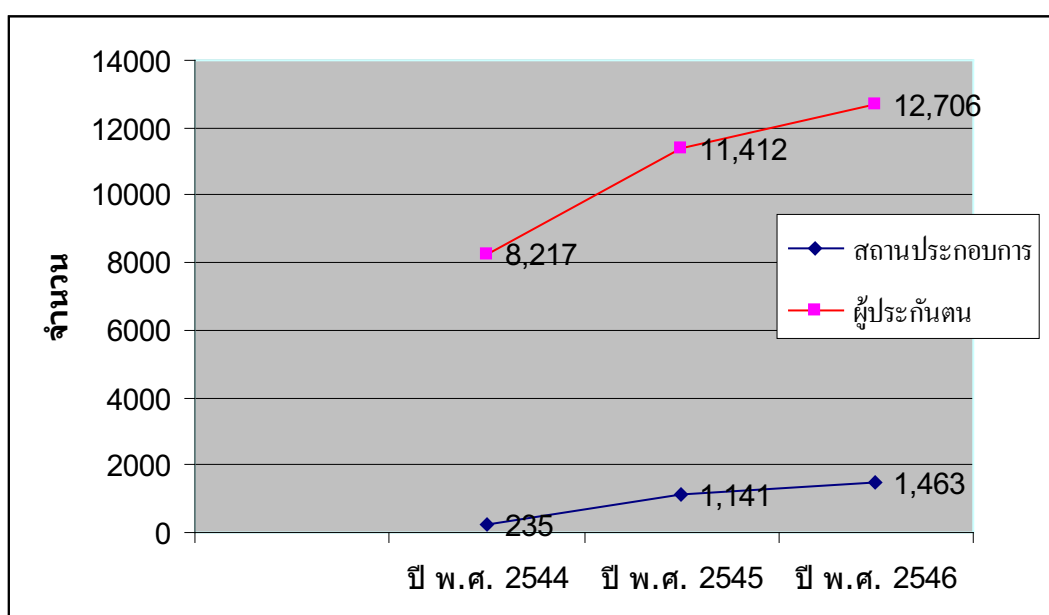
4.1.4.2 ข้อมูลสถานประกอบการและลูกจ้างที่ขึ้นทะเบียนตามพ.ร.บ.ประกันสังคม จ.น่าน

สถานประกอบการในจังหวัดน่านและลูกจ้างที่มีอายุตั้งแต่ 15 – 60 ปี ขึ้นทะเบียนเป็นผู้ประกันตนตาม พ.ร.บ.ประกันสังคม พ.ศ. 2533 กับสำนักงานประกันสังคมจังหวัดน่าน พบว่า ปีพ.ศ. 2544 มีสถานประกอบการจำนวน 235 แห่ง (เฉพาะสถานประกอบการที่มีลูกจ้างตั้งแต่ 10 คนขึ้นไป) ภายหลังจากวันที่ 1 เมษายน 2545 เป็นต้นมา มีพระราชกฤษฎีกา กำหนดให้สถานประกอบการที่มีลูกจ้างตั้งแต่ 1 คนขึ้นไปจะต้องจัดให้ลูกจ้างทำประกันสังคม ในปีพ.ศ.2545 มีสถานประกอบการจำนวน 1,141 แห่ง ซึ่งจำนวนสถานประกอบการเพิ่มขึ้นเป็นหลายเท่าตัวเนื่องจากนับรวมสถานประกอบการที่มีลูกจ้างตั้งแต่ 1 คนขึ้นไป และมีจำนวนเพิ่มมากขึ้นในปีต่อมา ปีพ.ศ. 2546 มีสถานประกอบการจำนวน 1,463 แห่ง และพบว่าจำนวนลูกจ้างที่ขึ้นทะเบียนเป็นผู้ประกันตนและเลือกโรงพยาบาลน่านเป็นสถานพยาบาลคู่สัญญาหลักในการให้บริการเมื่อผู้ประกันตนเจ็บป่วย หรือประสบอันตราย มีจำนวนเพิ่มมากขึ้นในแต่ละปี ปีพ.ศ. 2544 - 2546 มีผู้ประกันตนจำนวน 8,217 คน, 11,412 คนและ 12,706 คน ตามลำดับ รายละเอียดดังแสดงในตารางที่ 7 และแผนภูมิที่ 3

ตารางที่ 7 แสดงจำนวนสถานประกอบการและผู้ประกันตนที่ขึ้นทะเบียนตามกฎหมายประกันสังคม

สถานประกอบการ/ ผู้ประกันตน	ปี พ.ศ. 2544	ปี พ.ศ. 2545	ปี พ.ศ. 2546
จำนวนสถานประกอบการ	235	1,141	1,463
จำนวนผู้ประกันตนที่เลือกกร.พ.น่าน	8,217	11,412	12,706

แผนภูมิที่ 3 แสดงจำนวนสถานประกอบการและผู้ประกันตน

ที่มา : สำนักงานประกันสังคมจังหวัดน่านและโรงพยาบาลน่าน

4.1.4.3 ข้อมูลแรงงานต่างด้าวในจังหวัดน่าน ปี พ.ศ. 2546

แรงงานต่างด้าวที่อาศัยอยู่ในจังหวัดน่าน จากการสำรวจของสำนักงานพัฒนาสังคมจังหวัดน่าน ปีพ.ศ. 2546 พบว่า จำนวนแรงงานต่างด้าวที่สำรวจพบทั้งหมดมีจำนวน 77 คน ขึ้นทะเบียนตามกฎหมายจำนวน 26 คน และมีจำนวน 51 คนที่เป็นแรงงานผิดกฎหมาย แรงงานส่วนใหญ่อยู่ในพื้นที่อำเภอเมือง รองลงมาอยู่พื้นที่อำเภอเชียงกลาง มีจำนวน 35 คน และ 17 คนตามลำดับ ดังแสดงใน ตารางที่ 8

ตารางที่ 8 แสดงจำนวนแรงงานต่างด้าวที่อยู่ในจังหวัดน่านจำแนกตามรายอำเภอ ปี พ.ศ. 2546

ลำดับ	อำเภอ	แรงงานถูกกฎหมาย	แรงงานผิดกฎหมาย
1	เมืองน่าน	7	28
2	บ้านหลวง	1	-
3	ปัว	5	2
4	ท่าวังผา	-	3
5	เวียงสา	-	7
6	ทุ่งช้าง	2	-
7	เชียงกลาง	11	6
8	กึ่งอำเภอภูเพียง		5
รวม		26	51

ที่มา: สำนักงานพัฒนาสังคมจังหวัดน่าน

4.1.5 ข้อมูลศาสนสถานและศูนย์อบรมพุทธศาสนาในจังหวัดน่าน

4.1.5.1 จำนวนศาสนสถานและพระในจังหวัดน่าน

จากการสำรวจของสำนักงานสถิติจังหวัดน่าน ปี พ.ศ. 2544 พบว่า ศาสนสถานในจังหวัดน่านเป็นศาสนสถานของศาสนาพุทธได้แก่ วัดและสำนักสงฆ์ ศาสนาคริสต์ได้แก่โบสถ์คริสต์ พบว่า วัดในจังหวัดน่าน มีจำนวนทั้งหมด 408 แห่ง สำนักสงฆ์ จำนวน 106 แห่ง โบสถ์คริสต์ มีจำนวน 22 แห่ง เมื่อจำแนกเป็นรายอำเภอพบว่า อำเภอเมือง มีวัดมากที่สุด รองลงมาได้แก่ อำเภอเวียงสา มีวัดจำนวน 74 แห่ง และ 67 แห่ง ตามลำดับ สำนักสงฆ์พบว่า อำเภอท่าวังผา มีสำนักสงฆ์มากที่สุดจำนวน 16 แห่ง โบสถ์คริสต์ มีมากที่สุดได้แก่ อำเภอเมือง และอำเภอปัว จำนวน 5 แห่งเท่ากัน

จำนวนพระที่จำพรรษาอยู่ในจังหวัดน่านพบว่า มีจำนวนทั้งหมด 3,198 รูป โดยเป็นพระภิกษุจำนวน 866 รูป และสามเณรจำนวน 2,332 รูป อำเภอเมือง มีพระจำนวนมากที่สุด 196 รูป พระภิกษุมีจำนวน 147 รูป และสามเณร มีจำนวน 814 รูป อำเภอเฉลิมพระเกียรติ เป็นอำเภอที่ไม่มีวัด มีเพียงสำนักสงฆ์ จำนวน 12 แห่ง และมีพระภิกษุจำนวน 10 รูป ไม่มีสามเณร รายละเอียดแสดงในตารางที่ 9

ตารางที่ 9 แสดงจำนวนศาสนสถานและพระในจังหวัดน่านจำแนกตามรายอำเภอปี พ.ศ. 2544

ลำดับ	อำเภอ	จำนวนศาสนสถาน(แห่ง)				จำนวนพระ(รูป)		
		วัด	สำนักสงฆ์	โบสถ์คริสต์	รวม	พระภิกษุ	สามเณร	รวม
1	เมือง	74	7	5	86	147	814	961
2	แม่จริม	13	8	1	22	26	9	35
3	บ้านหลวง	6	3		9	13	57	70
4	นาหมื่น	31	11		42	64	71	135
5	ปัว	49	12	5	66	85	383	468
6	ท่าวังผา	47	16	2	65	101	276	377
7	เวียงสา	67	12	1	80	182	345	527
8	ทุ่งช้าง	12	3	2	17	20	47	67
9	เชียงกลาง	30	2	1	33	51	79	130
10	นาหมื่น	16	2		18	30	18	48
11	สันติสุข	14	5		19	18	65	83
12	บ่อเกลือ	7	4	3	14	11	53	64
13	สองแคว	8	2	1	11	15	2	17
14	กึ่งอ.ภูเพียง	34	7	1	42	93	113	206
15	เฉลิมพระเกียรติ		12		12	10		10
รวม		408	106	22	536	866	2,332	3,198

ที่มา: สำนักงานสถิติจังหวัดน่าน

4.1.5.2 จำนวนศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัดและศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์

จากการสำรวจของสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดน่านปี พ.ศ. 2545 พบว่า มีศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัดจำนวน 17 แห่ง โดยมีจำนวนเด็กเข้ารับการอบรมจำนวน 918 คน มีครู 41 คน อำเภอบ่อเกลือ มีจำนวนเด็กก่อนเกณฑ์ที่ได้รับการอบรมในวัดมากที่สุดกว่าอำเภออื่น มีจำนวน 248 คน รองลงมาได้แก่ อำเภอบ้านหลวง มีเด็กก่อนเกณฑ์ที่ได้รับการอบรมในวัดจำนวน 222 คน

ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในจังหวัดน่านมีจำนวนทั้งหมด 6 แห่ง มีอยู่ในพื้นที่ 3 อำเภอ ได้แก่ อำเภอเมือง อำเภอบ้านหลวง และอำเภอท่าวังผา พื้นที่อำเภอท่าวังผามีศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์จำนวนมากกว่าอำเภออื่นมีจำนวน 3 แห่งและมีเด็กจำนวนมากกว่าที่อื่น จำนวน 444 คน

ตารางที่ 10 แสดงจำนวนศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัดและศูนย์ศึกษาพุทธศาสนาปี พ.ศ. 2545

ลำดับ	อำเภอ	ศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด			ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์		
		จำนวนศูนย์	จำนวนเด็ก	จำนวนครู	จำนวนศูนย์	จำนวนเด็ก	จำนวนครู
1	เมือง	2	140	5	1	313	20
2	แม่จริม	1	10	1			
3	บ้านหลวง	2	222	9	2	173	11
4	ท่าวังพา	1	23	1	3	444	16
5	เชียงกลาง	4	162	9			
6	นาหมื่น	2	73	3			
7	สันติสุข	1	40	2			
8	บ่อเกลือ	4	248	11			
รวม		17	918	41	6	930	47

ที่มา: สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดน่าน

4.1.6 ข้อมูลด้านสุขภาพของประชากรในจังหวัดน่าน

4.1.6.1 สถิติชีพที่สำคัญจังหวัดน่าน

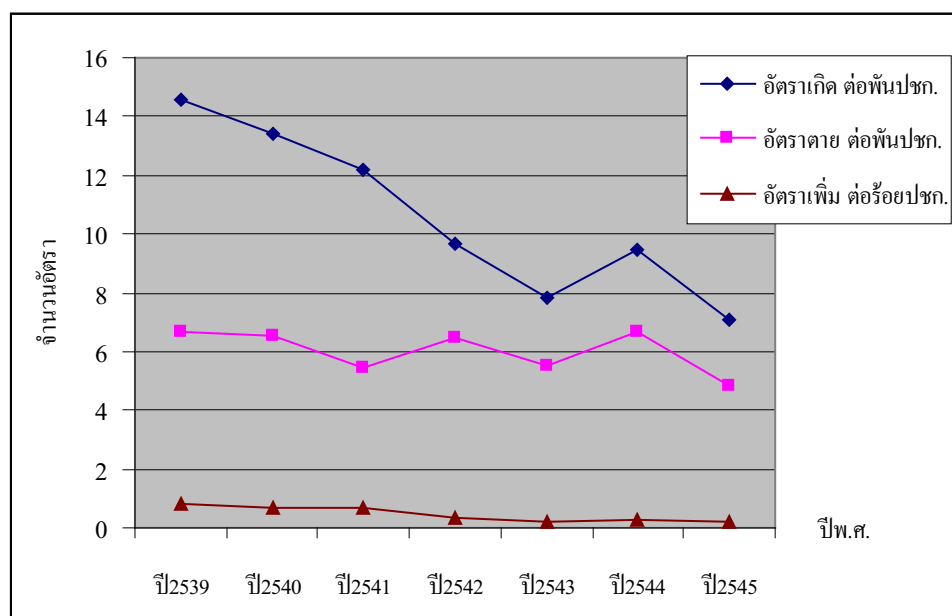
ก. จำนวนการเกิด-การตาย อัตราการเกิด-การตาย และอัตราการเพิ่มประชากรในจังหวัดน่าน

ตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2539 – 2545 พบว่า จำนวนการเกิดและอัตราการเกิดของประชากรมีแนวโน้มลดลง ส่วนจำนวนและอัตราการตายในแต่ละปีพบว่ามีแนวโน้มที่ลดลงเช่นเดียวกัน อัตราการเพิ่มประชากรต่อประชากรร้อยคนในแต่ละปีมีแนวโน้มลดลงเช่นเดียวกัน ปีพ.ศ.2544 - 2545 มีอัตราการเพิ่มต่อประชากรร้อยคน เป็น 0.28.และ 0.22 ตามลำดับ รายละเอียด ดังแสดงในตารางที่ 11 และแผนภูมิที่ 4

ตารางที่ 11 แสดงจำนวนการเกิด การตาย อัตราการเกิด การตาย และอัตราการเพิ่มประชากร

ปี พ.ศ.	ประชากร	จำนวนเกิด			อัตราการเกิด	จำนวนตาย			อัตราการตาย	อัตราเพิ่ม
		รวม	ชาย	หญิง		รวม	ชาย	หญิง		
ปี2539	476,943	6,952	3,495	3,457	14.58	3,166	1,841	1,325	6.64	0.79
ปี2540	482,444	6,460	3,283	3,177	13.39	3,144	1,858	1,286	6.52	0.69
ปี2541	486,154	5,934	3,045	2,889	12.21	2,633	1,495	1,138	5.42	0.68
ปี2542	488,849	4,727	2,394	2,333	9.67	3,166	1,805	1,361	6.48	0.32
ปี2543	487,799	3,825	1,965	1,860	7.84	2,700	1,606	1,094	5.54	0.23
ปี2544	486,650	4,597	2,398	2,199	9.45	3,229	1,795	1,434	6.64	0.28
ปี2545	487,593	3,442	1,751	1,691	7.06	2,365	1,336	1,029	4.85	0.22

แผนภูมิที่ 4 แสดงอัตราการเกิด อัตราการตาย และอัตราการเพิ่มประชากร

ที่มา: สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดน่าน

ข. จำนวนเด็กตาย มารดาตาย และอัตราเด็กตาย อัตรามารดาตาย

ในแต่ละปีอัตราเด็กตาย (ทารก) ต่อเด็กเกิดมีชีวิตพันคนของจังหวัดน่านอยู่ในเกณฑ์ที่ปกติตามแผนพัฒนากระทรวงสาธารณสุขตั้งไว้ โดยเป้าหมายงานอนามัยแม่และเด็กในแผนพัฒนาสาธารณสุขฉบับที่ 9 (ปี 2545-2549) กำหนดอัตราตายเด็กทารกไม่เกิน 18 ต่อ 1,000 การเกิดมีชีวิต ส่วนอัตราการตายของเด็กทารกของจังหวัดน่านในปี พ.ศ. 2543 - 2545 มีอัตราเด็กตายต่อเด็กเกิดมีชีวิตพันคนเป็นจำนวน 12.81, 8.27 และ 15.11 ตามลำดับ ในส่วนอัตราการตายของมารดาพบว่า จังหวัดน่านมีอัตรามารดาตายต่อเด็กเกิดมีชีวิตแสนคนตั้งแต่ปีพ.ศ.2539 – 2545 มีอัตราสูงกว่าเกณฑ์ที่กระทรวงสาธารณสุข

ตั้งไว้ตามเป้าหมายงานอนามัยแม่และเด็กในแผนพัฒนาสาธารณสุขฉบับที่ 9 (ปี2545-2549) กำหนดอัตราการตายของมารดาไม่เกิน 15 ต่อ 100,000 การเกิดมีชีพ โดยพบว่าในปีพ.ศ.2543 - 2545 อัตราตายของมารดาในจังหวัดน่านเป็น 95.06, 43.51 และ 87.74 ต่อ 100,000 การเกิดมีชีพ ซึ่งอัตราการตายของมารดาเป็นดัชนีชี้วัดด้านสุขภาพของชนน่านที่ต่ำกว่ามาตรฐาน จากการจัดลำดับของ UNDP ปี พ.ศ. 2546 พบว่าสถานะด้านสุขภาพจังหวัดน่านเมื่อเทียบกับจังหวัดต่าง ๆ จังหวัดน่านอยู่ในลำดับเกือบสุดท้าย คืออยู่จังหวัดในลำดับที่ 75 รายละเอียดการตายของเด็กทารก การตายของมารดา อัตราการตายของเด็กทารก และอัตราการตายมารดา ดังแสดงในตารางที่ 12

ตารางที่ 12 แสดงจำนวนเด็กตาย มารดาตาย และอัตราเด็กตาย อัตราการตาย

ปี พ.ศ.	จำนวนเกิด รวม	จำนวนเด็กตาย			อัตราเด็กตาย ต่อพันเกิดมีชีพ	จำนวน มารดาตาย	อัตรามารดา ตายต่อแสนเกิดมีชีพ
		รวม	ชาย	หญิง			
ปี2539	6,952	61	33	28	8.77	5	71.92
ปี2540	6,460	51	20	31	7.89	3	46.44
ปี2541	5,934	38	18	20	6.4	3	50.56
ปี2542	4,727	31	19	21	6.56	1	21.16
ปี2543	3,825	49	25	24	12.81	4	95.06
ปี2544	4,597	38	19	19	8.27	2	43.51
ปี2545	3,442	52	28	24	15.11	3	87.74

ที่มา: สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดน่าน

ค. จำนวนการตายและอัตราตายด้วยกลุ่มสาเหตุโรคที่สำคัญ 10 ลำดับของประชากรในจังหวัดน่าน

จำนวนการตายและอัตราตายด้วยกลุ่มสาเหตุโรคที่สำคัญ ปีพ.ศ. 2545 พบว่า ประชากรในจังหวัดน่านส่วนใหญ่ตายด้วยกลุ่มสาเหตุโรคมะเร็งเป็นลำดับแรก โดยมีจำนวนการตาย 327 คน และอัตราตาย 67.1 คนต่อประชากรแสนคน ซึ่งอัตราตายด้วยโรคมะเร็งในจังหวัดน่านสูงกว่าเกณฑ์ที่กระทรวงสาธารณสุขตั้งไว้ในการพัฒนาสุขภาพตามแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 9 ที่มีเป้าหมายลดอัตราการตายด้วยโรคมะเร็ง จาก 45 เหลือ 40 ต่อประชากรแสนคน สาเหตุของการตายรองลงมาได้แก่ ความดันเลือดสูงและโรคหลอดเลือดในสมอง โดยมีจำนวนการตาย 187 คนและอัตราตาย 38.4 คนต่อประชากรแสนคน ลำดับที่ 3 และลำดับที่ 4 ได้แก่ กลุ่มสาเหตุโรคไตอักเสบ กลุ่มอาการของไตพิการและไตพิการ และกลุ่มสาเหตุจากอุบัติเหตุและการเป็นพิษ มีอัตราตาย 31.4 คนต่อประชากรแสนคน และ 29.7 คนต่อประชากรแสนคน ตามลำดับ รายละเอียดดังแสดงในตารางที่ 13

ตารางที่ 13 แสดงจำนวนการตายและอัตราตายจำแนกตามกลุ่มสาเหตุที่สำคัญ 10 อันดับปี 2545

ลำดับ	กลุ่มสาเหตุ	อัตราตาย	
		จำนวนตาย	ต่อประชากรแสนคน
1	มะเร็งทุกชนิด	327	67.1
2	ความดันเลือดสูง และโรคหลอดเลือดในสมอง	187	38.4
3	ไตอักเสบ กลุ่มอาการของไตพิการ และไตพิการ	153	31.4
4	อุบัติเหตุ และการเป็นพิษ	145	29.7
5	โรคหัวใจ	96	19.7
6	บาดเจ็บจากการฆ่าตัวตาย ถูกฆ่าตายและอื่น ๆ	93	19.1
7	ปอดอักเสบและโรคอื่น ๆ ของปอด	69	14.2
8	โรคเกี่ยวกับตับ และตับอ่อน	40	8.2
9	วัณโรคทุกชนิด	31	6.4
10	ไข้เลือดออก	1	0.2

ที่มา: สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดน่าน

4.1.7 ข้อมูลการให้บริการด้านสาธารณสุขในจังหวัดน่าน

4.1.7.1 สถานบริการด้านสาธารณสุขในจังหวัดน่าน

สถานบริการด้านสาธารณสุขในจังหวัดน่าน ปีพ.ศ. 2545 อำเภอเมืองมีสถานพยาบาลที่เป็นโรงพยาบาลทั่วไปขนาดจำนวน 430 เตียงจำนวน 1 แห่ง ได้แก่ โรงพยาบาลน่าน และโรงพยาบาลสังกัดกระทรวงกลาโหม 1 แห่ง โรงพยาบาลสมเด็จพระยุพราชมีจำนวน 1 แห่งอยู่ในอำเภอปัว และโรงพยาบาลชุมชนตามอำเภอต่างๆ ละ 1 แห่ง สถานพยาบาลเอกชนตั้งอยู่ในเขตอำเภอเมืองกลางจำนวน 1 แห่ง อำเภอที่ไม่มีโรงพยาบาลประจำอำเภอ ได้แก่ กิ่งอำเภอภูเพียงประชาชนส่วนใหญ่มาใช้บริการที่โรงพยาบาลน่านเพราะมีระยะทางใกล้ และอำเภอเฉลิมพระเกียรติขณะนี้ทางจังหวัดน่านได้มีงบประมาณในการก่อสร้างโรงพยาบาลประจำอำเภอแล้วและได้เริ่มสร้างไปบางส่วนแล้ว จำนวนสถานอนามัยในจังหวัดน่านมีทั้งหมด 119 แห่ง มีสถานบริการสาธารณสุขชุมชน (สช.) จำนวน 28 แห่ง มีคลินิกเอกชนทุกประเภทสาขาต่างๆ อาทิ เวชกรรม ทันตกรรม พยาบาลและผดุงครรภ์ วิทยาศาสตร์การแพทย์ จำนวน 130 แห่ง และมีสถานบริการแพทย์แผนไทยจำนวนทั้งหมด 33 แห่ง

ตารางที่ 14 แสดงจำนวนสถานบริการประเภทต่างๆ ในจังหวัดน่าน จำแนกตามรายอำเภอปี 2545

ลำดับ	อำเภอ	สถานบริการของรัฐ			สถานพยาบาล เอกชน	คลินิก ทุกประเภท	สถานบริการ แผนไทย
		โรงพยาบาล	สถานีอนามัย	สสข.			
1	เมือง	2	16	1	-	50	8
2	แม่จริม	1	7	1	-	2	2
3	บ้านหลวง	1	4	-	-	3	-
4	น่าน้อย	1	7	2	-	7	1
5	ปัว	1	11	2	-	10	2
6	ท่าวังผา	1	14	2	-	19	1
7	เวียงสา	1	22	4	-	12	6
8	ทุ่งช้าง	1	3	4	-	6	3
9	เชียงกลาง	1	8	1	1	7	1
10	นาหมื่น	1	4	1	-	1	3
11	สันติสุข	1	3	1	-	-	2
12	บ่อเกลือ	1	4	3	-	-	1
13	สองแคว	1	3	3	-	-	2
14	กึ่งอ.ภูเพียง	-	9	1	-	12	1
15	อ.เฉลิมพระเกียรติ	-	4	2	-	1	-
รวม		14	119	28	1	130	33

ที่มา: สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดน่าน

4.1.7.2 ข้อมูลการฝากครรภ์ของมารดาที่ตั้งครรภ์ที่คลอดในโรงพยาบาลต่างๆ ในจังหวัดน่าน

ปีพ.ศ.2546 จำนวนมารดาตั้งครรภ์ที่ผ่านการคลอดในโรงพยาบาลต่างๆ ในจังหวัดน่าน มีจำนวน 4,103 คน และในจำนวนนี้มีมารดาที่ได้รับการฝากครรภ์ตามมาตรฐานสาธารณสุขมีจำนวน 4,047 คน คิดเป็นร้อยละ 98.64 ของจำนวนหญิงตั้งครรภ์ที่คลอด และพบว่าโรงพยาบาลทุ่งช้างมีอัตราการคลอดที่ได้รับการฝากครรภ์น้อยที่สุดในอัตราร้อยละ 90.45 รองลงมาได้แก่โรงพยาบาลสองแคว อัตราร้อยละ 94.57 โรงพยาบาลที่มีมารดาตั้งครรภ์ได้รับการฝากครรภ์ทุกคนร้อยละ 100 ได้แก่ โรงพยาบาลบ้านหลวง โรงพยาบาลท่าวังผา โรงพยาบาลนาหมื่น และโรงพยาบาลบ่อเกลือ โรงพยาบาลที่มีจำนวนมารดาที่มาคลอดมากที่สุดได้แก่ โรงพยาบาลน่าน มีมารดาคลอดจำนวน 1,718 คน รองลงมาได้แก่ โรงพยาบาลสมเด็จพระยุพราชปัว มีมารดาคลอดจำนวน 594 คน รายละเอียดแสดงในตารางที่ 15

ตารางที่ 15 แสดงจำนวนการคลอด จำนวนการฝากครรภ์ของหญิงตั้งครรภ์ และร้อยละของการฝากครรภ์ในจังหวัดน่าน จำแนกตามโรงพยาบาล ปีพ.ศ. 2546

ลำดับ	โรงพยาบาล	จำนวนหญิงมีครรภ์ ที่คลอด(คน)	จำนวนหญิงมีครรภ์ ที่ฝากครรภ์(คน)	ร้อยละของ การฝากครรภ์
1	น่าน	1,718	1,700	98.95
2	แม่จริม	109	108	99.08
3	บ้านหลวง	66	66	100
4	นาน้อย	196	190	96.94
5	สมเด็จพระปาว	594	590	99.33
6	ท่าวังผา	228	228	100
7	เวียงสา	395	394	99.75
8	ทุ่งช้าง	178	161	90.45
9	เชียงกลาง	175	172	98.29
10	นาหมื่น	64	64	100
11	สันติสุข	142	141	99.3
12	บ่อเกลือ	146	146	100
13	สองแคว	92	87	94.57
รวม		4,103	4,047	98.64

ที่มา : สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดน่าน

4.1.7.3 ข้อมูลของการตรวจเลือดหาเชื้อเอดส์ในกลุ่มคนต่างๆ ในจังหวัดน่านปีพ.ศ. 2542- 2546

จากการสุ่มตรวจเลือดหาเชื้อเอดส์ของโรงพยาบาล และหน่วยงานสาธารณสุขจังหวัดน่านได้ตรวจในกลุ่มคนต่างๆ ปีพ.ศ. 2542- 2546 พบว่า ร้อยละของกลุ่มคนที่ตรวจเลือดมีผลเลือดเป็นบวกสูงสุดได้แก่ หญิงขายบริการ ในปีพ.ศ. 2544 - 2546 พบร้อยละของการตรวจเลือดมีผลเป็นบวกร้อยละ 33.33, 25 และ 16.67 ตามลำดับ รองลงมาได้แก่ ผู้ติดยาเสพติดในปีพ.ศ. 2544 - 2546 พบว่าการตรวจเลือดมีผลเป็นบวกร้อยละ 5.88, 25 และ 15.38 ตามลำดับ และรองลงมาอันดับสองพบว่าในกลุ่มหญิงที่ตั้งครรภ์ในปีพ.ศ. 2544 - 2546 พบว่าการตรวจเลือดมีผลเป็นบวกร้อยละ 1.25, 0.48 และ 0.51 ตามลำดับ รายละเอียดแสดงในตารางที่ 16

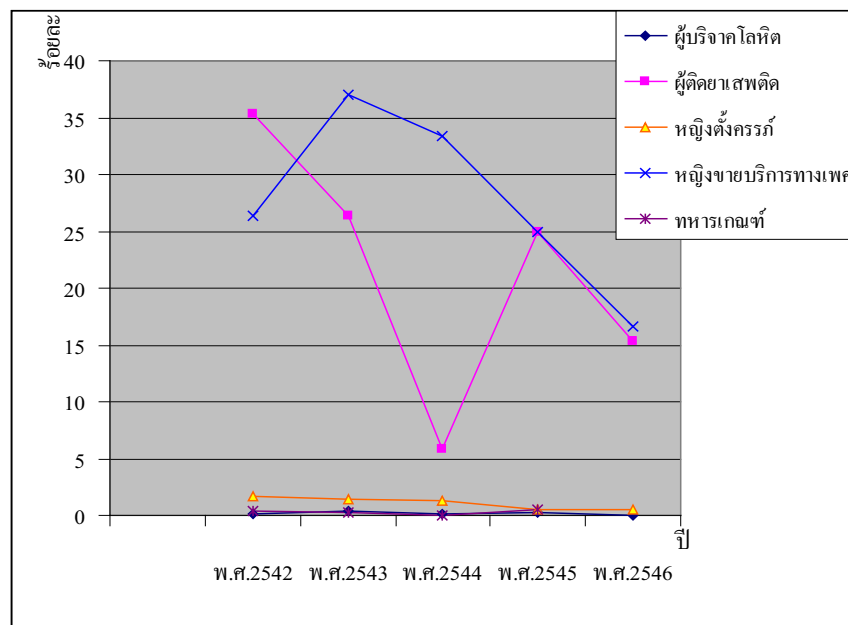
แนวโน้มของการตรวจเลือดหาเชื้อเอดส์ที่มีผลเป็นบวกตั้งแต่ ปีพ.ศ. 2542 - 2546 พบว่า ในกลุ่มที่มีการพบผลเลือดเป็นบวกสูงคือ หญิงขายบริการ ผู้ติดยาเสพติดและหญิงตั้งครรภ์ มีแนวโน้มลดลง ดังแสดงในแผนภูมิที่ 5

ตารางที่ 16 แสดงร้อยละของการตรวจเลือดที่มีผลเป็นบวกจำแนกตามกลุ่มต่างๆ ปีพ.ศ. 2542- 2546

ปี พ.ศ.	ผู้บริจาคโลหิต (ร้อยละ)	ผู้ติดยาเสพติด (ร้อยละ)	หญิงตั้งครรภ์ (ร้อยละ)	หญิงขายบริการทางเพศ (ร้อยละ)	ทหารเกณฑ์ (ร้อยละ)
มัย.2542	0.19	35.29	1.74	26.32	0.4
มัย.2543	0.44	26.32	1.43	36.96	0.3
มัย.2544	0.08	5.88	1.25	33.33	0
มัย.2545	0.21	25	0.48	25	0.47
มัย 2546	0	15.38	0.51	16.67	รอฟผล

ที่มา: สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดน่าน

แผนภูมิที่ 5 แสดงแนวโน้มร้อยละการตรวจเลือดหาเชื้อเอดส์ที่มีผลเป็นบวกจำแนกตามกลุ่มต่างๆ ปี พ.ศ. 2542- 2546

4.2 ข้อมูลด้านสิทธิเด็ก

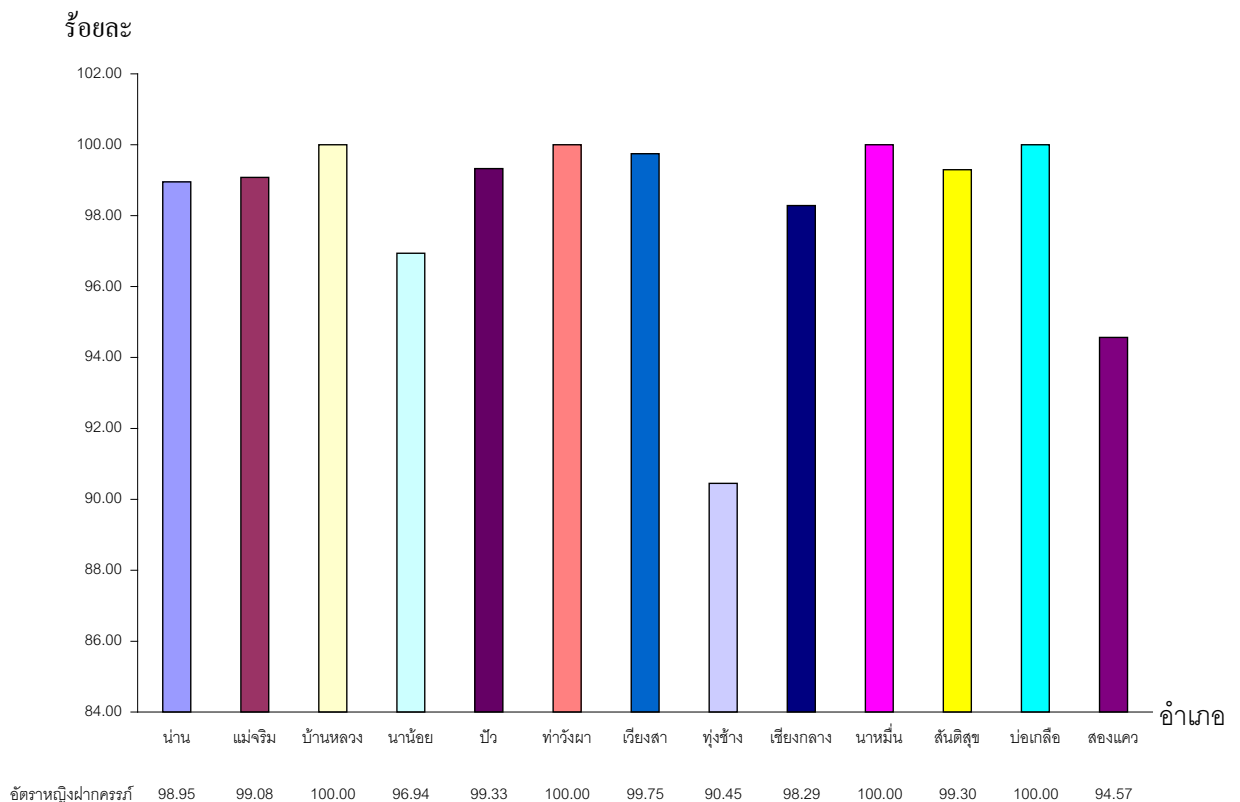
ได้จำแนกข้อมูลสิทธิเด็กเป็น 3 หัวข้อ คือ

1. ด้านการฝากครรภ์
2. ด้านการดูแลช่วยเหลือเด็กที่ได้รับผลกระทบเอดส์
3. ด้านการศึกษาเรียนรู้

4.2.1 ด้านการฝากครรภ์

อัตราการฝากครรภ์ทุกอำเภอในปี 2546 จะมีอัตราการฝากครรภ์มากกว่าร้อยละ 90 โดยอำเภอที่มีการฝากครรภ์ต่ำที่สุดได้แก่ อำเภอทุ่งช้าง ร้อยละ 90.45 รองลงมาได้แก่ อำเภอสองแคว และอำเภอนาน้อย ร้อยละ 94.57, 96.94 ตามลำดับ ทั้งในกลุ่มชาวเขาและพื้นที่ห่างไกลยังมีการฝากครรภ์ในอัตราที่ต่ำ ดังแผนภูมิที่ 6

แผนภูมิที่ 6 แสดงอัตราการฝากครรภ์แยกรายอำเภอ ปี 2546

ที่มา : สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดน่าน

4.2.2 การติดเชื้อเอดส์ เด็กที่ได้รับผลกระทบ และการดูแลช่วยเหลือ

ในปี 2546 มีผู้ติดเชื้อเอดส์จำนวน 575 คน อำเภอที่มีจำนวนผู้ติดเชื้อมากที่สุดได้แก่ อำเภอเมือง จำนวน 134 คน รองลงมาได้แก่ อำเภอปัว และอำเภอเวียงสา จำนวน 95, 86 คน ตามลำดับ ส่วนผู้ติดเชื้อที่ได้รวมกลุ่มกันมี 294 คน คิดเป็นร้อยละ 51.3 ของผู้ติดเชื้อทั้งหมด ส่วนที่เปิดเผยตัวมีเพียง 145 คน คิดเป็นร้อยละ 25.2 ของผู้ติดเชื้อทั้งหมด ส่วนผู้ที่ได้รับยาต้านไวรัส มีจำนวน 181 คน คิดเป็นร้อยละ 31.4 ของผู้ติดเชื้อทั้งหมด และผู้ติดเชื้อที่ได้รับการสงเคราะห์มีเพียง 136 คน คิดเป็นร้อยละ 23.7 ของผู้ติดเชื้อทั้งหมด รายละเอียดดังแสดงในตารางที่ 17

ตารางที่ 17 แสดงจำนวนผู้ติดเชื้อและการได้รับการดูแลช่วยเหลือ ปี 2546

ลำดับ	อำเภอ	จำนวนผู้ติดเชื้อ (คน)				
		จำนวนผู้ติดเชื้อทั้งหมด	ที่รวมกลุ่ม	เปิดเผยตัว	ได้รับยาต้านไวรัส	ได้รับการสงเคราะห์
1	เมือง	134	39	39	92	6
2	แม่จิม	7	-	-	5	2
3	บ้านหลวง	2	-	-	-	-
4	นาหมื่น	27	-	-	8	-
5	ปัว	95	38	38	18	30
6	ท่าวังผา	43	42	27	15	9
7	เวียงสา	86	46	-	-	25
8	ทุ่งช้าง	25	25	-	12	5
9	เชียงกลาง	20	20	-	11	12
10	นาหมื่น	27	15	20	12	17
11	สันติสุข	7	7	-	7	15
12	บ่อเกลือ	5	-	-	1	-
13	สองแคว	5	-	-	-	-
14	กิ่งอ.ภูเพียง	81	51	21		15
15	เฉลิมพระเกียรติ	11	11	-	-	-
	รวม	575	294	145	181	136

ที่มา : สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดน่าน

ในหญิงตั้งครรภ์ที่ได้ตรวจหาเชื้อเอชไอวี จำนวน 4,062 คน พบว่ามีการติดเชื้อเอชไอวี จำนวน 11 คน คิดเป็นร้อยละ 0.27 (เป้าหมายแผนฯ 9 กำหนดไว้ไม่เกินร้อยละ 1) ซึ่งในจำนวนนี้มีผู้ที่ได้รับ ยาต้านไวรัสเอชไอวี จำนวน 7 คน คิดเป็นร้อยละ 63.6 มีจำนวนทารกที่คลอดจากแม่ติดเชื้อเอชไอวี จำนวน 8 คน ได้รับยาต้านไวรัสเอชไอวี จำนวน 6 คน คิดเป็นร้อยละ 48.0 รายละเอียดแสดงใน ตารางที่ 18

ตารางที่ 18 แสดงจำนวนการติดเชื้อเอชไอวีในหญิงมีครรภ์และทารก และการได้รับยาต้านไวรัส ปี

2546

ลำดับ	อำเภอ	หญิงมีครรภ์ (คน)			จำนวนทารก (คน)		
		ทั้งหมด	ตรวจหาเชื้อ เอชไอวี	ผลเลือดบวก ได้ยาต้าน	ทารกที่คลอด ได้ยาต้าน	ทารกที่คลอด ได้ยาต้าน	ได้ยาต้าน
1	เมือง	1,718	1,715	4	3	2	1
2	แม่จิม	109	108	-	-	-	-
3	บ้านหลวง	66	66	-	-	-	-
4	น่าน้อย	196	190	-	-	-	-
5	ปัว	594	594	2	1	2	1
6	ท่าวังผา	228	228	1	1	-	-
7	เวียงสา	395	395	-	-	-	-
8	ทุ่งช้าง	178	155	2	1	2	2
9	เชียงกลาง	175	175	2	1	2	2
10	นาหมื่น	64	64	-	-	-	-
11	สันติสุข	142	139	-	-	-	-
12	บ่อเกลือ	146	146	-	-	-	-
13	สองแคว	92	87	-	-	-	-
14	กิ่งอ.ภูเพียง						
15	เฉลิมพระเกียรติ						
	รวม	4,103	4,062	11	7	8	6

ที่มา : สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดน่าน

จำนวนเด็กที่ได้รับผลกระทบจากเอดส์มีจำนวน 574 คน พบมากในอำเภอปัว จำนวน 147 คน รองลงมาได้แก่ อำเภอท่าวังผา และอำเภอเวียงสา จำนวน 100, 90 คน ตามลำดับ ส่วนเด็กต่ำกว่า 1 ปี ที่แม่ติดเชื้อเอดส์ได้รับการช่วยเหลือให้นมผง จำนวน 20 คน เด็ก 1-2 ปี ที่แม่ติดเชื้อเอดส์ได้รับการช่วยเหลือให้นมผง จำนวน 21 คน รายละเอียดดังตารางที่ 19

ตารางที่ 19 แสดงจำนวนเด็กที่ได้รับผลกระทบจากเอดส์ และการช่วยเหลือให้นมแก่เด็กที่แม่ติดเชื้อเอดส์ ปี 2546

ลำดับ	อำเภอ	จำนวนเด็ก (คน)		
		เด็กที่ได้รับผลกระทบ	เด็กต่ำกว่า 1 ปีได้นมผง	เด็ก 1-2 ปีได้นมผง
1	เมือง	30	6	4
2	แม่จริม	13	1	-
3	บ้านหลวง	-	-	-
4	น่าน้อย	12	-	3
5	ปัว	147	4	-
6	ท่าวังผา	100	2	3
7	เวียงสา	90	1	3
8	ทุ่งช้าง	50	4	4
9	เชียงกลาง	30	1	-
10	นาหมื่น	32	-	1
11	สันติสุข	12	1	1
12	บ่อเกลือ	13	-	-
13	สองแคว	9	-	2
14	กึ่งอ.ภูเพียง	36	-	-
15	เฉลิมพระเกียรติ	-	-	-
	รวม	574	20	21

ที่มา : สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดน่าน

4.2.3 ด้านการศึกษาเรียนรู้

ในปี 2545 มีนักเรียนก่อนประถมศึกษา, ประถมศึกษา, และมัธยมศึกษาทั้งหมด จำนวน 90,290 คน ในระดับก่อนประถมศึกษา มีสัดส่วนนักเรียนต่อห้องเรียน เท่ากับ 19 ส่วนสัดส่วนนักเรียนต่อครู เท่ากับ 25 ในระดับประถมศึกษา มีสัดส่วนนักเรียนต่อห้องเรียน เท่ากับ 17 ส่วนสัดส่วนนักเรียนต่อครู เท่ากับ 17 ในระดับก่อนประถมศึกษา มีสัดส่วนนักเรียนต่อห้องเรียน เท่ากับ 29 ส่วนสัดส่วนนักเรียนต่อครู เท่ากับ 19 รายละเอียดดังตารางที่ 20

ตารางที่ 20 แสดงจำนวนนักเรียนทั้งหมด และสัดส่วนนักเรียนต่อห้องเรียน นักเรียนต่อครู แยกตามระดับชั้น ปี 2545

ลำดับ	อำเภอ	จำนวนนร. ทั้งหมด	นร.ก่อนประถม		นร.ประถมฯ		นร.มัธยมฯ	
			สัดส่วน	สัดส่วน	สัดส่วน	สัดส่วน	สัดส่วน	สัดส่วน
			นร./ห้อง	นร./ครู	นร./ห้อง	นร.ต่อครู	นร./ห้อง	นร./ครู
1	เมือง	19,271	20	25	17	15	28	19
2	แม่จริม	3,112	33	30	16	17	22	14
3	บ้านหลวง	2,023	22	29	14	16	29	17
4	นาน้อย	5,397	18	24	15	15	25	16
5	ปัว	13,858	22	28	22	21	36	24
6	ท่าวังผา	10,212	15	18	16	15	20	20
7	เวียงสา	11,733	14	30	13	13	30	17
8	ทุ่งช้าง	3,954	22	36	25	20	16	30
9	เชียงกลาง	5,534	19	30	16	16	34	24
10	นาหมื่น	2,579	22	28	14	15	28	19
11	สันติสุข	2,843	21	15	20	19	28	19
12	บ่อเกลือ	2,263	26	25	18	19	30	33
13	สองแคว	2,122	23	26	15	15	21	33
14	กิ่งอ.ภูเพียง	3,549	16	20	13	15	22	12
15	เฉลิมฯ	1,840	16	26	17	22	19	13
รวม		90,290	19	25	17	17	29	19

ที่มา : สำนักงานสถิติจังหวัดน่าน

ในเขตพื้นที่การศึกษาเขต 1 มีสถานศึกษาทั้งหมด 255 แห่ง มีครู 3,189 คน อยู่ในอำเภอเมือง 1,289 คิดเป็นร้อยละ 40.2 มีนักเรียนทั้งหมด 53,046 คน อยู่ในอำเภอเมือง 22,786 คิดเป็นร้อยละ 42.9 ดังตารางที่ 21

ตารางที่ 21 แสดงจำนวนสถานศึกษา ครู และนักเรียน ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา เขต 1 ปี 2546

ลำดับ	อำเภอ	จำนวนสถานศึกษา			จำนวนครู			จำนวนนักเรียน		
		ในสังกัด	นอกสังกัด	รวม	ในสังกัด	นอกสังกัด	รวม	ในสังกัด	นอกสังกัด	รวม
1	เมือง	49	9	58	852	464	1,289	14,148	8,638	22,786
2	แม่จริม	22	2	24	154	14	168	2,728	257	2,985
3	บ้านหลวง	12	-	12	101	-	101	1,912	-	1,912
4	น่าน้อย	33	1	34	326	2	328	5,246	57	5,303
5	เวียงสา	64	5	69	108	53	761	10,666	614	11,280
6	นาหมื่น	18	-	18	133	-	133	2,493	-	2,493
7	สันติสุข	13	1	14	146	9	155	2,714	88	2,802
8	ภูเพียง	25	1	26	239	15	254	3,133	352	3,485
	รวม	236	19	255	2,059	557	3,189	43,040	10,006	53,046

ที่มา : สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา เขต 1 จังหวัดน่าน

สำหรับจำนวนสถานศึกษาแยกตามระดับชั้นที่เปิดสอนในเขตพื้นที่การศึกษาเขต 1 ปี 2546 นั้นพบว่า ส่วนใหญ่เปิดสอนในระดับอนุบาลถึงประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 122 แห่ง รองลงมาได้แก่ ระดับชั้นอนุบาลถึงมัธยมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 51 แห่ง และระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 จำนวน 23 แห่ง ตามตารางที่ 22

ตารางที่ 22 แสดงจำนวนสถานศึกษาแยกตามระดับชั้นที่เปิดสอน ในเขตพื้นที่การศึกษาเขต 1

ลำดับ	ระดับชั้นที่เปิดสอนปี 2546	จำนวน (แห่ง)
1	อนุบาล - ประถมศึกษา	122
2	อนุบาล – มัธยมศึกษาปีที่ 3	51
3	ประถมศึกษาปีที่ 1 – 6	23
4	ประถมศึกษาปีที่ 1 – มัธยมศึกษาปีที่ 3	16
5	ประถมศึกษาปีที่ 1 – มัธยมศึกษาปีที่ 6	16
6	มัธยมศึกษาปีที่ 4-6	1

ด้านโภชนาการของเด็กนักเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเขต 1 ในปี 2546 พบว่า เมื่อเทียบเกณฑ์น้ำหนักกับอายุ พบว่า มีภาวะปกติ ร้อยละ 90.56 น้ำหนักสูงกว่าเกณฑ์ ร้อยละ 2.11 และน้ำหนักต่ำกว่าเกณฑ์ ร้อยละ 7.33 และเมื่อเทียบเกณฑ์น้ำหนักกับส่วนสูง พบว่า มีภาวะปกติ ร้อยละ 91.66 น้ำหนักสูงกว่าเกณฑ์ ร้อยละ 1.79 และน้ำหนักต่ำกว่าเกณฑ์ ร้อยละ 6.55 รายละเอียดดังตารางที่ 23

ตารางที่ 23 แสดงภาวะโภชนาการของเด็กนักเรียน ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเขต 1 ปี 2546

ลำดับ	เกณฑ์	ภาวะโภชนาการ (คน / ร้อยละ)		
		ต่ำกว่าเกณฑ์	ปกติ	สูงกว่าเกณฑ์
1	น้ำหนักเทียบกับอายุ	4,266 / 7.33	52,686 / 90.56	1,226 / 2.11
2	น้ำหนักเทียบกับส่วนสูง	3,808 / 6.55	53,327 / 91.66	1,043 / 1.79

ที่มา : สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาที่ 1 จังหวัดน่าน

นักเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาที่ 1 มีอัตราที่เด็กนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ไม่ได้เรียนต่อร้อยละ 1.40 นักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 3 ไม่ได้เรียนต่อ ร้อยละ 1.64 และนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 6 ไม่ได้เรียนต่อ ร้อยละ 7.77 รายละเอียดดังตารางที่ 24

ตารางที่ 24 แสดงจำนวนนักเรียนชั้น ป.6, ม.3, ม.6 ที่ไม่ได้เรียนต่อ ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การ

ลำดับ	อำเภอ	จำนวนโรงเรียน		นักเรียนชั้นป. 6			นักเรียน ชั้น ม.3			นักเรียน ชั้น ม.6		
		ทั้งหมด	ไม่ได้เข้า	ทั้งหมด	ไม่เรียน	ร้อยละ	ทั้งหมด	ไม่เรียน	ร้อยละ	ทั้งหมด	ไม่เรียน	ร้อยละ
		มูล		ต่อ			ต่อ			ต่อ		
1	เมืองน่าน	56	5	1,417	4	0.28	829	20	2.41	352	19	5.40
2	แม่อจิม	17	2	238	3	1.26	201		-	87		-
3	บ้านหลวง	12	1	166	8	4.82	150		-	66	11	16.67
4	นาน้อย	31	3	418	13	3.11	347	3	0.86	113	6	5.31
5	เวียงสา	61	6	904	23	2.54	401	12	2.99	105	42	40.00
6	นาหมื่น	17	1	181	2	1.10	142	3	2.11	98	6	6.12
7	สันติสุข	13	2	206		-	169	2	1.18	207		-
8	กิ่งอ.ภูเพียง	24		325	1	0.31	200		-	53		-
	รวม	231	20	3,855	54	1.40	2,439	40	1.64	1,081	84	7.77

ศึกษาที่ 1 ปี 2546

ที่มา : สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาที่ 1 จังหวัดน่าน

นอกจากนี้ยังมีศูนย์การศึกษาชุมชนอยู่ในพื้นที่ 10 อำเภอ ส่วนใหญ่อยู่อำเภอปัวเกลือ เถลิม พระเกียรติ และปัว มีครู จำนวน 93 คน ผู้เรียนที่เป็นเด็ก จำนวน 1,594 คน เป็นผู้ใหญ่ 3,824 คน เป็นผู้เรียนในระดับประถมศึกษา จำนวน 122 คน ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน 406 คน และมัธยมศึกษาตอนปลาย จำนวน 265 คน รายละเอียดดังตารางที่ 25

ลำดับ	อำเภอ	จำนวน ครู	จำนวนผู้เรียนศศช.			ประถม			ม.ต้น			ม.ปลาย		
			เด็ก	ผู้ใหญ่	รวม	เด็ก	ผู้ใหญ่	รวม	เด็ก	ผู้ใหญ่	รวม	เด็ก	ผู้ใหญ่	รวม
1	เมือง	1	20			-	-	-	-	-	-	-	-	-
				9	29									
2	แม่จริม	3	20	101	121	-	1	1	-	34		-	27	27
											34			
3	บ้านหลวง	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
4	นาน้อย	2	40	130	170	-	-	-	-	20		-	20	20
											20			
5	ป่า	14	231	347	578		24	58	5	93		-	13	13
						34					98			
6	ท่าวังผา	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
7	เวียงสา	4	-	120	120	-	-	-	1	34		-	11	11
											35			
8	ทุ่งช้าง	4	132	108	240		25	28	-	48		-	25	25
						3					48			
9	เชียง กลาง	5	36	180	216	-	-	-	15	24			97	105
											39	8		
10	นาหมื่น	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
11	สันติสุข	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
12	บ่อเกลือ	42	807	764	1,571		12	15	7	55		-	13	13
						3					62			
13	สองแคว	5	141		198	-	15	15	-	-	-	-	-	-
				57										
14	ภูเพียง	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
15	เฉลิมฯ	13	167	414	581	-	5	5	7	63		-	51	51
											70			
รวม			1,594			82			122	35	371	257		
			93	2,230	3,824	40					406	8		265

ที่มา : ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดน่าน

ตารางที่ 25 แสดงจำนวนครู ผู้เรียนศูนย์การศึกษาชุมชน แยกตามระดับชั้น ปี 2546

สำหรับสาขาวิชาที่ผู้เรียนศูนย์การศึกษาชุมชน ส่วนใหญ่จะเรียนกลุ่มวิชาชีพ จำนวน 1,910 คน รองลงมาได้แก่ กลุ่มสนใจ และกลุ่มส่งเสริม จำนวน 1,783 และ 1,230 คน ตามลำดับ รายละเอียดดังตารางที่ 26

ตารางที่ 26 แสดงสาขาวิชาที่เรียนของผู้เรียนในศูนย์การศึกษาชุมชน ปี 2546

ลำดับ	อำเภอ	กลุ่มสนใจ			วิชาชีพ			ส่งเสริม		
		เด็ก	ผู้ใหญ่	รวม	เด็ก	ผู้ใหญ่	รวม	เด็ก	ผู้ใหญ่	รวม
1	เมือง	10	16	26	-	22	22	-	17	17
2	แม่จรม	-	85	85	-	130	130	-	180	180
3	บ้านหลวง	-	-	-	-	-	-	-	-	-
4	นาหมื่น	-	40	40	-	40	40	-	70	70
5	ปัว	-	260	260	11	314	325	-	121	121
6	ท่าวังผา	-	-	-	-	-	-	-	-	-
7	เวียงสา	10	110	120	-	120	120	-	90	90
8	ทุ่งช้าง	-	180	180	8	172	180	-	75	75
9	เชียงกลาง	-	200	200	-	240	240	-	40	40
10	นาหมื่น	-	-	-	-	-	-	-	-	-
11	สันติสุข	-	-	-	-	-	-	-	-	-
12	บ่อเกลือ	17	429	446	12	501	513	-	406	406
13	สองแคว	-	105	105	-	110	110	-	60	60
14	ภูเพียง	-	-	-	-	-	-	-	-	-
15	เฉลิมฯ	30	291	321	-	230	230	-	171	171
	รวม	67	1,716	1,783	31	1,879	1,910	-	1,230	1,230

ที่มา : ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดน่าน